

Passat, present i futur de les Normes Ortogràfiques de Castelló (1932)

Dades i reflexions per a una
valencianització de la nostra societat

PASSAT, PRESENT
DE LES NORMES ORTOGRÀFIQUES
**PASSAT, PRESENT I FUTUR
DE LES NORMES ORTOGRÀFIQUES
DE CASTELLÓ (1932)**

DADES I REFLEXIONS PER A UNA VALENCIANITZACIÓ
DE LA NOSTRA SOCIETAT

Abelard Saragat
El Castelló de la Bisbal
El Castelló de la Bisbal
El Castelló de la Bisbal
El Castelló de la Bisbal
El Castelló de la Bisbal

© Abelard Saragossà i Alba

© del disseny de la coberta: *Cap i Cua*

Imatge de la coberta: «El Fadrí»,
Torre campanar de Castelló de la Plana (1591-1604)

Primera edició, gener del 1998
Reservats tots els drets d'aquesta edició
i propietat del disseny de la coberta:
Editorial SAÓ
Àngel de l'Alcàsser, 14-12a
46018 - València

ISBN: 84-88513-24-0
Depòsit Legal: V-558-1998
Imprès a Gràfiques Hurtado, S.L.
C/ Mestre Lope, 59 i 65. 46100 - Burjassot

PASSAT, PRESENT I FUTUR
DE LES NORMES ORTOGRÀFIQUES
DE CASTELLÓ (1932)

DADES I REFLEXIONS PER A UNA VALENCIANITZACIÓ
DE LA NOSTRA SOCIETAT

Abelard Saragossà

Biblioteca «Josep Giner», 3

*Mirant cap al passat, dedique aquest llibre
a Manuel Sanchis Guarner i a Josep Giner i Marco,
com a mostra de l'agraïment que molts valencians tenim
no solament davant de la seua obra,
sinó també davant del record
de la seua valencianitat, tan càlidament humana.*

*I, mirant cap al futur, també dedique aquest llibre
a les joventuts valencianistes
que intenten practicar aquestes tres propietats:*

- 1ª) tindre l'espenta de la joventut il·lusionada
i el seny de la maduresa humana;*
- 2ª) aplicar la raó univers-al dels univers-itaris
que han après el valor del radical subratllat; i*
- 3ª) ajudar a escampar una estima profunda al poble valencià
que porte a no renegar mai del nostre país
(cosa que equival a no renegar mai de nosaltres mateixos).*

cament la història i la llengua del poble valencià). L'objectiu era (i és) que perdem la consciència de valencianitat perquè ens asimilem més fàcilment a la manera de ser dels castellans, siga en la llengua o siga en la religió (com ara la substitució de la devoció valenciana als Sants de la Pedra, sant Abdó i sant Senén, per la devoció castellana a sant Isidre), siga en la història (com ara l'oblit de la nostra expansió medieval per la mar Mediterrània) o en les festes (com ara la substitució de la setmana de Pasqua per setmana santa), etc. I tot això, cal dir-ho, té conseqüències econòmiques, com ara quan el govern espanyol tanca els ulls davant dels criteris de rendibilitat de la Renfe, i, en compte de construir el tren d'alta velocitat per Alacant-València-Barcelona-Europa, es dedica a unir ciutats castellanandaluses. Un altre exemple: hom ha donat preferència a les autopistes castellanques (Xàtiva-Madrid i Requena-Madrid) enfront de la necessitat de comunicar adequadament la regió d'Alcoi amb Gandia, amb Alacant i amb València.¹

I bé, la pretensió d'aquest llibre és situar-se en la direcció contrària a la despersonalització i mort del poble valencià, en la direcció de procurar estudiar el passat del nostre poble per tal d'entendre el present en què vivim, ja que aquesta comprensió és una condició bàsica i indispensable perquè siguem capaços d'elaborar un projecte de futur on puguem viure més d'acord amb nosaltres mateixos, on puguem ser més lliures i més responsables de la nostra vida col·lectiva.

Miraré de contribuir a la recuperació de la personalitat valenciana estudiant aspectes de l'ortografia, encara que convé advertir als lectors que aquest llibre no tractarà l'ortografia en un sentit tècnic. Això és, l'objecte d'estudi no consistirà a dir quina relació hi ha entre els fonemes o sons del valencià i les lletres del nostre abecedari. Com a conseqüència d'aquesta exclusió, no trobareu en aquesta obra res que siga paregut a un tractat d'ortografia. En contrast, però, amb aquesta afirmació, cal dir que més de la meitat del llibre és sobre ortografia. Darrere d'aquesta aparent contradicció hi ha el fet que l'objecte d'estudi del llibre és un conjunt de conceptes relacio-

¹ La construcció d'Espanya com a una realitat estatal que negue el pa i la sal a qualsevol llengua que no siga la castellana, no solament permet d'entendre la legislació de l'estat (com ara les lleis de 1857, 1898, 1902, 1904 i 1926 que esmenta Pitarch -1995: 22 i 24). En efecte, com a conseqüència d'aquestes lleis antivalencianes, també n'hi havia que, en el carrer, invocava el nom d'Espanya per a oposar-se a qualsevol ús públic del valencià. Per exemple, Pitarch (1995: 30 i n. 30) conta que, en una assemblea de 1932 de mestres de «Levante», feta a Castelló de la Plana, hom intentà impedir que Carles Salvador parlara en valencià cridant «viva España».

nats d'una manera o altra amb l'ortografia i que tenen en general alguna d'aquestes propietats (que són més aïna sorprenents):

- 1) el fet de ser temes que tenen interès per a una gran part dels valencians, encara que la majoria absoluta del poble valencià no en sap res;
- 2) el fet de ser temes que es comenten en la vida quotidiana del carrer, però que als valencians no ens els han ensenyat d'una manera clara i coherent, deformació teòrica que, damunt, té la finalitat d'espantar-nos contra la llengua pròpia del poble valencià.

Per exemple, ens podríem preguntar a quin valencià no li interessa saber quins són els criteris que han determinat que la normativa lingüística valenciana és la que tenim i no una altra. O ens podríem demanar a quin valencià no li interessa saber quin criteri és apropiat que seguim per tal de decidir si una pronúncia o una altra convé que forme part de la normativa lingüística valenciana, i qui diu una pronúncia diu una paraula o una construcció sintàctica. Però, en contrast amb aquest interès social, sabem ben poc sobre aquests temes (i, molt sovint, gens).

Tot seguit faré una descripció dels objectius de cada capítol i del contingut que els lectors hi trobaran, però abans voldria remarcar que el segon objectiu general d'aquesta obra és més cridaner que l'anterior. Realment, pareix ben gros el fet que hi haja malentesos entre el poble valencià creats (o alimentats) amb la finalitat de perjudicar el mateix poble valencià. I, tanmateix, espere que demostraré al llarg de la majoria dels capítols que, efectivament, és així (com ara en §1.4, §1.5, §2.4–§2.6, §3.1, §3.3, §3.5, §3.6, §5.3, §5.4, §6.1, §6.2, §7.3, §8.2 i §8.4).

0.1.2. *Descripció del llibre per capítols (I). El passat*

En el capítol primer, ja hi haurà el camí metodològic més bàsic del llibre: en primer lloc, explicació de conceptes; en segon lloc, aplicació d'aquesta teoria al món valencià actual per comprendre unes operacions socials deformadores que es donen en els nostres dies; i, en tercer lloc, aprofitar el tractament teòric per acostar-nos a dos objectius: d'una banda, recordar informació històrica (finalitat que també s'oposa a les mateixes operacions deformadores contra el poble valencià); i, de l'altra banda, introduir quins són els criteris més importants que han imperat en la confecció de la normativa lingüística valenciana.

En el cas del capítol primer («Importància de l'ortografia. L'ortografia dins de la teoria lingüística i dins de les societats»), intentaré explicar que el paper que fa l'ortografia és molt diferent segons que la considerem dins de la teoria lingüística o dins de la normativa lingüística (§1.1 i §1.3). Aquesta diferenciació ens permetrà comprendre una operació que s'ha donat en la història valenciana contemporània: per quina raó les persones activament contràries a la recuperació social d'una llengua solen començar per qüestionar la part de la normativa que afecta precisament l'ortografia (i no la que afecta les paraules, o la sintaxi, etc., §1.4). Per una altra banda, en aquest capítol inicial comentarem quines són les finalitats més bàsiques que hauria de buscar qualsevol normativa lingüística (1.2), i introduïrem unes quantes dades històriques sobre la manera tan lúcida de veure l'ortografia que tenien els valencians dels anys trenta (§1.5).

En el capítol segon («Gestació, aprovació i valoració de les Normes Ortogràfiques de Castelló»), parlarem sobre com es varen gestar i aprovar les Normes Ortogràfiques de Castelló (§2.1), i, especialment, sobre com ha valorat el valencianisme aquesta normativa ortogràfica (§2.2) i quins criteris seleccionadors hi ha darrere d'aquestes regles ortogràfiques (§2.3). Aquest marc general ens farà arribar a una conclusió important: el fet que la nostra normativa lingüística és democràtica i, per tant, és anticentralista (§2.4). De més a més, també intentaré demostrar que les relacions que Pompeu Fabra mantingué amb Barcelona i amb València són pràcticament les contràries de les que alguns han intentat fer creure (§2.5 i §2.6). Continuarem, per tant, situant-nos en el camí de mirar d'aclarir malentesos socials que perjudiquen la dignitat del poble valencià i afavoreixen l'enfrontament social i el debilitament del nostre poble.

En el capítol tercer («Les Normes Ortogràfiques de Castelló dins de l'ortografia de les llengües romàniques»), tractarem un tema sobre el qual la gent del carrer no sol tindre gens d'informació: quines són les característiques més importants de les ortografies de les llengües romàniques (§3.2).² Els valencians som un poble europeu, a pesar que hi ha hagut persones que en l'ortografia han actuat, desgraciadament, com si no ho fórem (com ara Josep Maria Bayarri, 1886–1970). L'europeïtat del poble valencià és una obvietat, però convé dir-la, ja que té implicacions que molt sovint no s'han tingut

² Les llengües romàniques són les que deriven del llatí (com ara el francès i el castellà, l'italià i el portugués, etc.).

en compte en el tractament de la llengua pròpia del nostre poble. En efecte, l'aclariment del context ortogràfic internacional en què ens trobem els valencians, permetrà que puguem entendre més adequadament quins criteris normatius es va marcar Pompeu Fabra davant de la nostra ortografia medieval (§3.4) i davant de l'adaptació de cultismes (§3.5).³

0.1.3. *Descripció del llibre per capítols (II). El present*

El capítol quart («La necessitat d'estabilitat en l'ortografia») és una nota sobre una propietat evident: que les normatives lingüístiques necessiten estabilitat si volem que els parlants puguen dominar la normativa de la seua llengua. No obstant aquesta evidència, he introduït el capítol esmentat perquè hi ha hagut unes quantes persones que han intentat trencar la unificació ortogràfica que el valencianisme va aconseguir en el primer terç del segle XX. L'estudi d'aquest intent (que es troba en el capítol cinqué: «Anàlisi d'un qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló») consta de tres parts: quina ideologia normativa hi ha (§5.1), quines classes d'argumentacions ortogràfiques fan (§5.2), i per què aquest intent va aparèixer en el moment històric en què va aparèixer (§5.3).

En realitat, opine que aquest moviment fraccionador de la normativa lingüística valenciana ha tingut una certa repercussió social perquè s'hi han introduït dos factors: d'una banda, aquelles persones que s'han castellanitzat profundament i que s'han girat d'esquena a l'ús públic i culte del valencià; i, de l'altra banda, els partits polítics espanyols. La raó del primer factor és òbvia: si algú vol que l'ús social d'una llengua no es recupere, habitualment procura dividir i enfrontar els seus parlants per tal que la llengua dominant (el castellà en el nostre cas) continue absorbint i destruint la llengua dominada (el valencià, no cal dir-ho). I, pel que fa als partits polítics espanyols (d'esquerra o de dreta, tant se val), em pareix que han

³ Com a anècdota, podem dir que Vila (1995) anomena les pobres normes ortogràfiques de Bayarri com a «valencianistes» (p. 29), adjectiu qualificatiu que dona a entendre que les altres ortografies que aquest autor comenta no són «valencianistes». Els lectors de Vila (1995) veuen una altra estranyesa: que les «normes valencianistes» no representen els escrits valencians de cap època, ja que «han passat desapercebudes per la seua quasi nula utilització» (p. 31). De fet, no les va usar en general ni el seu mateix creador. Deixeu-me opinar que les anècdotes negatives no ens haurien de fer marginar (ni menys encara oblidar) la part positiva que hi ha en Josep Maria Bayarri: com a poeta, com a activista i com a valencià que sempre va usar en l'escriptura la llengua pròpia del poble valencià.

intentat rebordonir els valors nacionals del poble valencià fins a la mercaderia electoral, com comentarem en §8.4.

Els fets que es tracten en el capítol cinqué són molt trists, ja que representen una de les degradacions més grans a què pot arribar un poble. Però no podem tancar els ulls davant de les realitats doloroses. L'anàlisi de l'intent de dividir i enfrontar el valencianisme per mitjà de qüestionar la normativa lingüística valenciana, m'ha obligat a dedicar un capítol a aquells problemes que són realment importants per al poble valencià («Els valencianistes es veuen quan opinem sobre l'ús social del valencià»): la recuperació de l'ús social del valencià (§6.1, §6.7). Aquest procés forma part de l'objectiu global: la necessitat que el poble valencià recupere el coneixement que hauria de tindre d'ell mateix (§6.3, §6.8: «Per una reconstrucció de la societat valenciana»). És ben sabut que els valencians no solament ens coneixem molt poc des del punt de vista històric, sinó també pel que fa al nostre present: l'economia que hi ha des de Vinaròs a Oriola, els problemes socials i medioambientals que hi ha des del Maestrat fins al Baix Segura, els menjars i els paisatges (ben variats) de les nostres comarques, etc. Pel que fa a les conseqüències d'aquesta ignorància, convé dir que un poble que no es coneix no pot ser amo de la seua economia i dels seus boscos, dels mitjans de transport i de les platges, de l'educació i de l'esplai, etc. I la conseqüència final crec que no pot ser cap altra que aquesta: un poble que no és amo d'ell mateix, no pot ser ni lliure ni responsable.

No m'ha agradat tampoc haver de redactar el capítol anterior. En efecte, l'autor d'aquest llibre és lingüista, però l'objecte d'estudi del capítol sisé («Els valencianistes es veuen quan opinem sobre l'ús social del valencià») és bàsicament sociològic i, per tant, demanava un sociòleg. Ara bé, l'he hagut d'incorporar perquè la causa del qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló no és lingüística (com intentaré demostrar en el capítol cinqué), sinó enterament sociopolítica. Davant d'aquesta situació, he hagut d'oposar els objectius socials que són realment importants a les causes amb què alguns han intentat dividir el poble valencià. Des d'ací, voldria convidar els sociòlegs valencians a elaborar treballs divulgatius que torren inútil el capítol sisé i que, sobretot, expliquen a través de quins camins ignominiosos hem arribat a l'extrem que una part elevada dels valencians no s'identifiquen com a valencians, sinó solament com a espanyols.

0.1.4. Descripció del llibre per capítols (III). El futur

El capítol antepenúltim està dedicat a un tema que n'hi ha que vol presentar com a molt difícil: les relacions lingüístiques entre les Illes Balears, València i Catalunya. Això no obstant, he intentat demostrar que és molt fàcil arribar a una proposta que siga ben beneficiosa per als valencians. El camí que propose no és gens nou, ja que consisteix en una actuació que ja han practicat les ciutats de Palma i de Barcelona (§7.5). Per una altra banda, en aquest capítol apareix una qüestió que afecta la llengua, però també la resta dels aspectes socials: quines condicions hauria de satisfer la ciutat de València perquè recupere una propietat que no hauria d'haver perdut mai: la de ser, per a tots els valencians, la primera capital del poble valencià (§7.4).

El capítol darrer («La normativa lingüística valenciana: un esbós sobre el passat immediat, el present i el futur») té com a finalitat estudiar en quines condicions ha variat la normativa lingüística valenciana en els últims cinquanta anys, i quines condicions seria convenient que es donaren en el cas que hi haja canvis en el futur. Primer que res, comente quines són les tres causes que han provocat que hi haja hagut canvis (sempre fora de l'ortografia) en el valencià culte (§8.1). A partir d'això, expose quina és la manera regular de produir canvis dins d'una normativa lingüística: quina classe de persones els haurien de fer, i quines condicions haurien de respectar abans de fer-los (§8.2). Finalment, hi ha un esbós sobre en quines condicions socials s'ha hagut de formar i desenvolupar la normativa lingüística valenciana (§8.3).

Com els lectors ja deuen suposar, les condicions en què ha viscut el valencià culte en el darrer mig segle no han sigut gens òptimes. Afortunadament, en els últims trenta anys han anat produint-se uns canvis molt importants en la universitat valenciana, els quals han possibilitat, entre altres coses, que la normativa lingüística valenciana puga desenvolupar-se d'una manera regular. Ara bé, l'emmarcament legal d'aquest desenvolupament de la normativa lingüística valenciana depén del PP i del PSOE, i l'actuació d'aquests partits polítics espanyols no és precisament clara, coherent i valencianista (§8.4). El llibre es clou defensant que l'actuació contrària (és a dir, clara, coherent i valencianista) beneficiaria la globalitat o generalitat del poble valencià.

0.2. Una manera ràpida de llegir el llibre

Els lectors a qui no interesse el contingut d'un capítol, tenen l'opció de limitar-se a llegir-ne el principi (la introducció) i el final (les conclusions). Els capítols més llargs i més tècnics també disposen de conclusions parcials, de manera que els lectors que no vulguen aprofundir en un tema concret poden limitar-se a llegir-ne les conclusions. Concretament, el capítol tercer (sobre l'ortografia de les llengües romàniques i aplicació de les deduccions tretes a la nostra ortografia) té conclusions en les parts més importants: en §3.2.7 (conclusions sobre els problemes ortogràfics de les llengües romàniques), en §3.4.3 (conclusions sobre els objectius ortogràfics de Pompeu Fabra davant de la llengua medieval) i, finalment, en §3.7 (conclusions sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló dins de l'ortografia de les llengües romàniques).

Les seccions de l'altre capítol més tècnic, el cinqué (sobre un qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló), disposen d'introducció i de conclusions en el cas de §5.1 (sobre els principis de l'Acadèmia de Cultura que guien la seua acció hipotèticament normativitzadora). En la secció §5.2 (sobre la naturalesa de les argumentacions ortogràfiques que fa l'Acadèmia de Cultura), només hi ha conclusions. En canvi, en les altres dues seccions (§5.3: sobre la gestació d'un intent d'entrebancar la normativa lingüística valenciana; i §5.4: sobre el tractament de les Normes Ortogràfiques de Castelló en algun mitjà de comunicació), només disposen d'introducció, ja que són poc importants dins d'aquest llibre. En l'última secció, §5.5, hi ha les conclusions generals sobre el qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló. Per una altra banda, el capítol sisé (sobre l'ús social del valencià) té dues conclusions, sociolingüístiques les unes (§6.7: per un programa sobre la recuperació de l'ús social del valencià), i socials les altres (§6.8: per una reconstrucció de la societat valenciana).

Finalment, en la secció primera del capítol darrer (§8.1, sobre les tres causes bàsiques dels canvis extraortogràfics en la normativa lingüística valenciana) no hi ha conclusions, atés que haurien sigut repetitives de la introducció (§8.1.0). La segona secció (sobre els agents i les condicions dels canvis de les normatives lingüístiques) torna a tindre introducció (§8.2.0) i conclusions (§8.2.5). En la tercera secció (sobre la història social de la normativa lingüística valenciana entre 1932 i l'actualitat), pot aprofitar com a resum l'apartat §8.3.4 (sobre

el futur previsible de la normativa lingüística valenciana), el qual és també una introducció a la secció que clou el llibre (§8.4, sobre el poder polític davant de la normativa lingüística valenciana).

0.3. *Un llibre d'origen universitari que voldria tindre un abast popular*

En una secció del llibre (§7.2), plantege que el localisme i l'universalisme són forces que es necessiten mútuament, ja que darrere d'aquests dos vectors hi hauria dos processos d'adquirir coneixement que són mútuament complementaris: la inducció a partir de l'observació de l'entorn local (localisme), i la deducció a partir del coneixement adquirit (universalisme). Aquest marc teòric justifica l'afirmació que les universitats haurien de ser, sempre, localistes i universalistes. En efecte, la investigació dels professors universitaris no hauria d'ignorar mai les característiques de la societat en què es troben, ja que la consideració dels problemes que hi haja en l'entorn social pot tindre dues classes d'efectes positius: d'una banda, que els investigadors veguen que l'aplicació tècnica d'uns conceptes determinats de la seua disciplina pot resoldre un problema social concret; i, de l'altra banda, els investigadors també poden arribar a la conseqüència altament positiva que la reflexió sobre els problemes socials determine els seus temes d'investigació.

No cal dir que els professors universitaris han de tindre llibertat de càtedra per a planificar, dirigir i fer les seues classes, i també, lògicament, per a triar els temes d'investigació. Ara bé, si tenim en compte que la llibertat comporta responsabilitat, haurem de concloure que el dret anterior implica el deure de plantejar-se de quina manera els professors universitaris podrien beneficiar la societat en què viuen amb les seues investigacions o amb el seu saber.

En les societats provincianes, el lligam entre l'universalisme i el localisme deixa d'existir sovint. Com ara, la universitat valenciana ha ignorat durant segles el valencià. Potser seria allixonador estudiar quina relació hi ha hagut entre la investigació efectuada en cada una de les facultats valencianes i la societat valenciana, ja que la marginació lingüística deu ser la més cridanera, però gens ni miqueta l'únic.⁴

I bé, el llibre en què esteu endinsant-vos és un intent de respectar el deure de tindre en compte la societat, deure genèric que es

⁴ Per exemple, els lectors de Viciano (1995) (que és una obra fascinant), troben diverses vegades l'afirmació que la Facultat d'Història ignorava sistemàticament la història valenciana.

concreta en tres obligacions més concretes:

- 1^a) l'obligació de tindre en compte que la universitat valenciana (la de totes les ciutats en què es troba o es trobarà: Oriola i Elx, Alacant i Alcoi, Gandia i València, Xest i Castelló) hauria d'estar tan arrelada en la societat valenciana com enlaira-da en el saber general;
- 2^a) l'obligació de tindre en compte que els professors universitaris també haurien de procurar fer treballs que acosten al carrer una part del saber de la seua disciplina (sobretot aplicant aquest saber a realitats locals); i
- 3^a) l'obligació de tindre en compte que els professors universitaris haurien de procurar analitzar problemes de la seua societat.

Al capdavall, el saber científic que realment és científic (és a dir, que és coherent, conseqüent i pertinent) té les propietats de ser, d'una banda, simplificable i divulgable per fora de l'àmbit reduït dels especialistes, i, de l'altra banda, també és aplicable a la realitat local (és a dir, aplicable a la societat i a les persones de l'entorn local si l'objecte d'estudi de la disciplina que estem considerant és algun aspecte de la societat o de la persona). Des d'aquest punt de vista, he intentat que en aquest llibre hi haja aplicació de la teoria lingüística a realitats valencianes (en els capítols primer i tercer) i investigació de problemes valencians (en els capítols segon, tercer, cinqué, seté i huité).

0.4. *Gestació del llibre*

A l'estiu de 1995, Antoni Ferrando em va suggerir la possibilitat de treballar el tema de les Normes Ortogràfiques de Castelló per tal de fer-ne una edició crítica. Ara bé, aplegant material i reflexionant vaig arribar a la conclusió que al públic valencià li interessava un treball que, procurant evitar els tèmens foscs per a les persones alienes al món de la lingüística i de la filologia, explicara aquests quatre temes:

- 1) per quina raó és tan important l'ortografia dins de les normatives lingüístiques;
- 2) quines són les propietats més bàsiques de les ortografies de les llengües romàniques;
- 3) de quina manera s'han de veure les Normes Ortogràfiques de Castelló dins d'aquest context; i

4) una anàlisi del qüestionament ortogràfic de l'Acadèmia de Cultura.

És a dir, els objectius que em vaig marcar corresponen a una bona part dels cinc capítols primers.

Una miqueta més tard, cap a finals d'octubre de 1995, Vicent J. Escartí, professor també de la Facultat de Filologia de València, em va demanar que llegira un article periodístic seu, i, en el cas que estiguera d'acord amb el contingut, si volia que el meu nom figurara amb el seu. Vaig acceptar ben a gust l'oferiment del meu company, i l'article, titulat «Les idees lingüístiques del PP», es va publicar en el diari *Levante*, 8-11-1995. Al cap de poc de publicar aquell primer article, Escartí en va escriure un altre, «L'"homologació" del PP» (publicat en el diari *Levante*, 22-11-1995, amb els noms dels dos), i, a finals de novembre, davant de les maniobres a què alguns sotmetien les venerables Normes Ortogràfiques de Castelló (vegeu ací §5.4), vaig escriure una sèrie de huit articles amb el títol genèric «Sobre les "primitives" (i actuals) Normes de Castelló». La premsa, però, per exigències que només en part són comprensibles, ens va fer reduir aquell material a dos articles, publicats en *Levante*, 13-12-1995 i 3-01-1996.

Els amics de l'Editorial Saó em varen proposar que fera un llibret a partir d'aquells articles periodístics, i en va resultar l'esborrany dels actuals capítols sisé, seté i huité. Finalment, com que aquest treball complementava el que havia fet sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló, a l'estiu de 1996 els vaig coordinar i ampliar.

Agraïments

En primer lloc, he d'expressar el meu agraïment a Antoni Ferrando i a Vicent J. Escartí, ja que sense el seu estímul no hauria fet aquest llibre. Més encara: Vicent J. Escartí n'hauria d'haver sigut coautor. No puc exposar ací per quina raó ha renunciat a allò a què tenia dret, però com a mínim voldria dir que aquesta causa es troba als antípodes d'una temptació egoïsta en què podem caure els professors universitaris.

També vull donar les gràcies a totes les persones que m'han orientat en la bibliografia o que han llegit el manuscrit i m'han fet observacions, les quals, indubtablement, han millorat el contingut i la manera d'expressar-lo. Concretament, moltes gràcies a Emili

Introducció

Casanova, Antoni López i Quiles, Joaquim Martí, Jaume Pérez Montaner, Francesc Pérez Moragon, Josep Lluís Pitarch, Lluís B. Polanco i Vicent Simbor. Finalment, a Vicent Pitarch no solament li he d'agrair les nombroses observacions que m'ha fet, sinó també les incomoditats que ha hagut de patir.*

* Aquest treball s'inscriu en el projecte d'investigació GV – 3207 / 95 de la Generalitat Valenciana.

PART PRIMERA: EL PASSAT

CAPÍTOL 1. IMPORTÀNCIA DE L'ORTOGRAFIA. L'ORTOGRAFIA DINS DE LA TEORIA LINGÜÍSTICA I DINS DE LES SOCIETATS

1.0. *Introducció*

Si volem parlar sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló, serà ben convenient que, primer que res, ens preguntem què és l'ortografia. Aquesta manera d'actuar¹ ens farà descobrir un fet que sembla una contradicció: que l'ortografia és alhora molt important i molt poc important. Però només hi ha una paradoxa. El camí que ens portarà a reduir la contradicció a una paradoxa serà la definició d'una sèrie de conceptes (com ara «lletra») i la consideració que el llenguatge només existeix en la comunicació lingüística (la qual és un fenomen social). En efecte, l'ortografia és molt poc important des d'un punt de vista lingüístic (§1.1), però, contràriament, és molt important des d'un punt de vista sociolingüístic (§1.3).

Finalment, aquests aclariments teòrics ens permetran que comencem a acostar-nos a la comprensió d'un fet a què dedicarem tot el capítol cinqué: per quina raó les persones que s'oposen d'una manera activa a la normativa lingüística d'una llengua comencen sovint per qüestionar l'ortografia que té aquesta llengua (§1.4).

1.1. *L'ortografia dins del sistema lingüístic*

Els lingüistes solem donar a l'ortografia molt poca importància. De fet, no és gens difícil que un estudiant d'una Facultat de Filologia acabe la carrera sense que haja tingut cap professor que s'haja parat a comentar l'origen històric i l'evolució de l'ortografia que usa la llengua que l'estudiant ha estat treballant durant quatre o cinc anys. Per una altra banda, l'opinió dels lingüistes també pot

¹ Aquesta metodologia o manera d'actuar és el camí propi de la ciència: aclarir els conceptes en què ens fonamentem o que usem.

aparéixer entre els pedagogs, com veiem en aquestes paraules d'Alexandre Galí (que cita Solà —1989: 43):

«Entre les múltiples exigències de l'expressió escrita, l'ortografia és la més artificial i arbitrària, la menys vinculada a les necessitats i als interessos vitals que mouen els homes a parlar i a escriure. Un cop [...] dominat el mecanisme de la llengua escrita, les interferències que sobrevenen entre els sons i els signes que els representen, i la pruija de precisió i matisació gràfiques, són coses d'una altra esfera tan secundària que ni preocupen el literat en el bull de la seva producció, ni lleven a la composició literària cap dels seus atributs de bellesa.» (A. Galí, 1926)

Ben mirat, és molt fàcil de comprendre la raó per la qual els lingüistes donem poca importància a l'ortografia, ja que, com veurem de seguida, només hem de tindre en compte la definició de la paraula que representa la unitat o símbol mínim de l'escriptura, que és la *lletra*. El *Diccionari Valencià* diu, com molts altres diccionaris, que les lletres són «cadascun dels signes que representen els sons d'un llenguatge». En aquesta definició, si canviem el terme *sons* (que és un poc vague en la teoria lingüística) per *fonema* (que és més clar i rigorós), resultarà que les lletres «re-presenten» fonemes. Ara bé, atés que el prefix compositiu verbal *re* vol dir «tornar a» (com ara en la paraula *refer*, «tornar a fer»), haurem de deduir que les lletres tornen a presentar una cosa que ja presenten els fonemes: els sons bàsics d'una llengua. Finalment, exactament com sempre que hi ha una representació, haurem de concloure que allò que és més bàsic o fonamental és la presentació, ja que és evident que, si una cosa no existeix, no la podem *re-presentar* o tornar a presentar.

Vet ací, per tant, que, amb un sol factor (la definició de la paraula *lletra*), ja hem aclarit per quina causa els lingüistes donem poca importància a l'ortografia dins del sistema lingüístic: perquè és bàsicament una representació dels fonemes d'una llengua i, consegüentment, allò que importa més és l'estudi dels fonemes, la fonologia. La relació que hi ha entre la fonologia i l'ortografia també permet d'entendre que qualsevol gramàtica ben feta estudiarà primer la fonologia d'una llengua, i després la representació gràfica d'aquesta fonologia. En valencià, són bons exemples d'aquesta concepció les gramàtiques de Manuel Sanchis Guarner (1950), de Carles Salvador (1951) o d'Enric Valor (1977).

Tanmateix, hem d'afanyar-nos a dir que la propietat que l'ortografia siga molt poc important dins de la teoria lingüística, no comporta gens ni miqueta que siga una part subalterna de les normatives que regulen l'ús social de les llengües. De fet, l'ortografia és tan bàsica dins de qualsevol normativa lingüística, que sol ser la primera part i, per tant, sol ser la més bàsica o fonamental. Els lectors podrien pensar que estic contradient-me, ja que, d'una banda, he intentat demostrar que l'ortografia és secundària davant de la fonologia i, de l'altra banda, acabe d'afirmar que és la primera part de la normativa lingüística. Però, ben mirat, no hi ha una contradicció, sinó una paradoxa, ja que la teoria lingüística i la normativa lingüística són coses diferents, i la demostració que hem fet de secundarietat és aplicable a la teoria lingüística, però no a la normativa. La teoria lingüística és aquella part de la ciència que intenta explicar el llenguatge en general, i cada una de les llengües en particular. Pel que fa a la normativa lingüística, introduïrem en la pròxima secció (§1.2) aquesta noció, ja que aquesta operació ens permetrà explicar, en la següent (§1.3), per quina raó és tan decisiva l'ortografia dins de les normatives lingüístiques.

1.2. Les finalitats més bàsiques de les normatives lingüístiques

Si no hi ha factors socials en contra, les llengües tenen la tendència a anar variant d'una forma extraordinària. Per exemple, d'una sola llengua, el llatí, han eixit huit o nou llengües romàniques, i algunes d'aquestes llengües tenen unes diferències internes molt grans, sobretot aquelles que no han tingut expansions territorials com a conseqüència d'intervencions militars. Com ara, l'italià o l'occità (que són idiomes que s'han format en tot l'àmbit lingüístic en què es parlen) tenen moltes més diferències internes que les llengües romàniques de la península ibèrica (que durant l'edat mitjana varen tindre expansions territorials cap al sud).

Com a conseqüència d'aquesta tendència a la diversificació, totes les llengües que tenen milions d'habitants i que aspiren a conservar la unitat interna, necessiten recórrer a la formació d'una llengua comuna (o estàndard) per mitjà d'una *normativa lingüística*. És a dir, els parlants necessiten posar-se d'acord davant de les diferències internes, siga en la fonètica (com ara la variant *un terròs de sucre* / *un tarròs de sucre*), en la morfologia (per exemple el present de subjuntiu del verb *morir*: *que jo muira* / *que jo muiga* / *que jo morga*), en el lèxic (com ara la dualitat valenciana *roig* / *vermell*), en la formació de

paraules (per exemple en la dualitat *mosquer / moscam*) o en les construccions (com ara l'expressió valenciana *més aina*).² Com ha dit Vicent Pitarch, la finalitat bàsica de la normativa és «orientar davant la dispersió»:

«La funció que la societat d'avui assigna a l'autoritat lingüística no és pas la de gendarme de l'idioma, sinó més aviat la de guia que hi oriente davant la dispersió. Enfront d'una concepció defensiva, intrínsecament estantissa, constrictiva, de la normativa, optem per un enfocament dinàmic, potenciador de la creativitat i de l'ús social. [...] Necessitem que intengua al si de la societat com a garantia de coherència del sistema lingüístic, requisit fonamental perquè la llengua hi pugua vehicular la convivència a nivells de normalitat.»
(Pitarch —1996: 83)

Convé ressaltar que les normatives lingüístiques tenen una naturalesa social, no debades són una reglamentació bàsica d'una part del funcionament de la societat, concretament la que afecta la comunicació lingüística.

Una conseqüència de l'existència d'una normativa lingüística és que frena una bona part de les evolucions centrífugues i disgregadores. En canvi, dins dels idiomes que viuen en condicions socials opressores, passa pràcticament el contrari, ja que les llengües dominades tendeixen a augmentar les diferències lingüístiques internes alhora que van supeditant-se i assimilant-se a la llengua socialment dominant, procés que porta en general a la destrucció i finalment a la mort de la llengua oprimida. Per exemple, els lingüistes valencians que estan treballant la llengua dels segles XVIII i XIX (com ara Josep Martines —de la Universitat d'Alacant— o Joaquim Martí —de la Universitat de València) estan trobant que moltes de les diferències dialectals actuals (tant les internes al valencià com entre el valencià i els parlars de les Balears i de Catalunya) són posteriors als efectes destructors que el poble valencià va patir quan les seues estructures polítiques, jurídiques i administratives (i l'oficialitat de

² En la llengua comuna, aquesta expressió dóna prioritat o bé a l'oració en què figura (i), o bé (quan és comparativa) a l'antecedent de la comparació (ii-iii):

(i) No tinc ganes d'eixir. Més aina em quedaré en casa

(ii) Més aina que eixir, tinc ganes de quedar-me en casa

(iii) Tinc ganes de quedar-me en casa, més aina que eixir

Sobre l'ús d'aquesta expressió en escrits valencians populars, vegeu Colomina (1995: 175 i n. 4).

la seua llengua) varen ser suplantades per les castellanes «*por justo derecho de conquista*» (1707).³ Com ara, els escrits populars valencians de primeries del segle passat usaven la forma *veure*.⁴

Per una altra banda, alhora que hi ha aquest procés de fragmentació interna (de la forma única *saber*, es passa a la trinitat *saber / sabre* —de Mallorca— / *sapiguer* —d'una bona part de Catalunya), també hi ha un procés en què la llengua oprimida va desfent-se i assimilant-se a la llengua marginadora. En el cas valencià, durant els segles XV, XVI o XVII, la nostra llengua i la castellana s'interferien mútuament: passaven paraules d'ací cap als dialectes castellans, i des d'allà cap ací. En canvi, a partir de la nostra destrucció jurídica com a poble, les interferències van tornant-se més i més unilaterals: des del castellà cap als parlars de València i de Catalunya (i, en menor grau —a causa de la insularitat—, cap als parlars de les Balears).⁵ Per exemple, quan era menut només sentia dir *aixeta* o *calaix*, i l'ús del pronom *en* era perfecte (*De llonganisses me'n posaràs una quarta, Enguany n'han vingut molts, de turistes*); en canvi, ara veig que hi ha jóvens que diuen el castellanisme *grifo*, o que vacil·len en l'ús del pronom *en* (que és un constituent lingüístic que tant diferencia el valencià del castellà), o que han reduït la dualitat *caixó / calaix* a *caixó* per la raó que el castellà desconeix la distinció que fa el valencià. Vet ací quines paraules més contundents que ha escrit Lluís Polanco sobre l'assimilació d'una llengua a una altra:

«Una relaxació en la norma [...] d'una llengua i una correlativa gran tolerància a certs trets d'altres varietats —des de l'acceptació indiscriminada de manlleus a la reducció de matisos expressius de tota mena— poden ser un índex inequívoc de *substitució lingüística*, és a dir de retrocés en l'ús social en benefici d'una altra llengua o

³ Vegeu per exemple Martí (1994).

⁴ Actualment, el valencià col·loquial diu *vore*. La causa que explica l'origen d'aquesta forma és una tendència morfològica que actua també a les Illes Balears i a Catalunya: la formació d'infinitius a partir de les formes del futur i del condicional. Per exemple, el poble mallorquí ha creat la forma *sabre* (o *sèbre*, amb la vocal tònica que s'anomena *neutra*) a partir de les formes del futur (*sabré*) i del condicional (*sabria*), exactament com el poble valencià ha fet *vore* a partir de les formes del futur (*voré*) i del condicional (*voría*), les quals (diguem-ho de passada) també es diuen a les Illes Balears i a Catalunya. L'evolució general és la mateixa, però a vegades canvia el ritme: les formes *valdre* i *caldre* estan molt esteses, contra *sabre* o *voldre* (de *voler-voldré-voldria*). En §7.5 i §7.6 tractarem la qüestió de saber si als valencians ens convé usar, en la llengua culta, *vore* o *veure*.

⁵ Sobre aquesta qüestió, podeu consultar Colón (1967), o les síntesis de Bruguera (1985: 66-73) i Colón (1993: 167-170)

varietat. És per això que certes manifestacions d'*antinormisme*, sota la capa de populisme demagògic [...] poden encobrir el reforçament de tendències que menen a la desaparició de la llengua o varietat en qüestió. Un cert grau de *purisme*, per tant, ja siga popular o cultista i basat en uns o altres criteris, sembla doncs indispensable, i en dos sentits que convindria no confondre: d'una banda preserva les *qualitats* estrictament lingüístiques que permeten a les varietats d'una llengua funcionar en tots els àmbits amb amplitud de recursos propis; de l'altra, qualsevol *purisme* ja posa en pràctica, *per se*, tot i que sols a un cert nivell, la funció discriminant necessària a qualsevol llengua per a assegurar el seu funcionament.» (Polanco —1996: 27)⁶

A partir de les observacions anteriors, podríem eixamplar les finalitats bàsiques de la normativa lingüística. En efecte, a més de facilitar la comunicació interdialectal (i la conseqüència que comporta: frenar la disgregació interna), si la llengua normativitzada es troba en una situació social de marginació, la normativa lingüística també té la finalitat bàsica de parar l'assimilació i la destrucció corresponent que provoca la llengua que és socialment dominant. En els dos capítols posteriors, tractarem més finalitats de les normatives lingüístiques (concretament en §2.3—§2.4, §3.1 i §3.3—§3.5).

1.3. L'ortografia dins de la normativa lingüística. Importància social de l'ortografia

Ara, en haver comentat per a què aprofiten bàsicament les normatives lingüístiques, ja podem explicar per què hi ha dues valoracions de l'ortografia que són pràcticament oposades. Quan una llengua europea actual viu en la situació vergonyosa que els seus parlants són analfabets en la seua pròpia llengua (com passava fa molt pocs anys en valencià d'una manera pràcticament absoluta, i encara passa ara entre els valencians de més de trenta anys), quan una llengua es troba en aquesta situació destructora, en el cas que hi haja un moviment social que intente recuperar la dignitat perduda, la primera necessitat que probablement es plantejarà és l'ortogràfica. En canvi, aquest moviment estarà poc preocupat per la normativització d'aquells fenòmens lingüístics que corresponen a les parts més

⁶ Pel que fa al valor sociolingüístic de l'adjectiu *discriminant*, podeu consultar Murgades (1996), llibre titulat precisament *Llengua i discriminació*.

importants de la teoria lingüística, la sintaxi (com ara saber si és preferible *ajudar-li* —com diu el valencià tradicional— o *ajudar-lo* —com diuen una part dels parlants actuals) i la semàntica (com ara la fixació de les regles que determinen l'ús de les preposicions *a* i *en*).

Aquesta discrepància entre la normativa lingüística (que forma part de la regulació del funcionament d'una societat) i la teoria lingüística (que és una de les ciències) és molt fàcil de justificar. En realitat, la mateixa definició del terme *ortografia* aclareix la divergència que hi ha entre la teoria lingüística i la normativa lingüística davant de l'ortografia. En efecte, si tenim en compte que la paraula *ortografia* significa «la grafia correcta de les paraules» (la «recta escriptura dels mots d'una llengua», diu el *Diccionari Valencià*); i si hi afegim que, en l'Europa del segle XX, una normativa lingüística no es pot establir sense textos escrits, en resultarà que, quan un poble vol buscar una normativa per a la seua llengua, la primera cosa que es plantejarà és com ha d'escriure les paraules del seu idioma, ja que, si no actuem així, la comunicació escrita serà pràcticament impossible i, per tant, no serà factible que acarem les altres cinc parts de la normativa lingüística, que són aquestes:

- 1) Quines paraules pertanyen a aquella llengua i què volen dir (objecte d'estudi de la semàntica, concretada en el diccionari normatiu de cada llengua). Per exemple, als valencians ens convé dir *Vés per la vora* o *Vés per la vorera*, ja que *acera* és una paraula castellana (encara que l'ajuntament de València ha usat aquest castellanisme en una de les poques ocasions en què s'ha dignat en els últims anys a usar la llengua del poble valencià).
- 2) Quines variacions (sobretot les flexives: nombre, gènere i persona-temps-mode) admeten els noms, els adjectius i la conjugació dels verbs (morfologia). Heus-ne ací uns exemples: *taula* / *taules* (variació de nombre); *el got* / *la forqueta* (variació de gènere); *jo treballe* / *tu treballes* (variació de persona).
Esporàdicament, hi ha algun problema en la normativa, com ara en la paraula *compte*, que en el valencià col·loquial sempre ha sigut masculina (*el compte corrent*), però que ara alguns comencen a fer femenina pel gènere del castellà (*la cuenta*).
- 3) Com s'han de combinar les paraules (sintaxi). Per exemple, en valencià és molt habitual posar la preposició *de* entre el quantitatiu i el nom (*Quant de pa vols?*, *En aquest carrer hi ha molt de cotxe*, *Ara a la Ribera es fa poc d'arròs...*), cosa que el castellà

només fa en la paraula equivalent de *gens* (*Ja no hi ha gens de rosada / Ya no hay nada de rocío*).

Les persones que coneixen i segueixen el valencià tradicional tenen pocs problemes en la normativa sintàctica. Per exemple, en valencià és més adequat que l'objecte directe no tinga preposició en general i, per tant, és preferible dir *La desaparició del valencià perjudicaria tot el poble valencià*, en compte de *perjudicaria a tot el poble valencià*.

- 4) Com s'han de formar paraules noves a partir de paraules preexistents (formació de paraules). En posaré tres exemples que són ben diferents des d'un punt de vista qualitatiu. A partir del verb *portar* (o *dur*) i del pronom feble *en* (el que apareix en una oració com *D'arròs ja en tinc prou*) hem creat el verb *emportar-se* (o *endur-se*), que indica precisament el contrari de *portar* o *dur*: quan una persona *s'emporta* o *s'endú* unes cadires, hi ha una separació o allunyament, mentre que si algú *ens porta* o *ens du* una dotzena de figues bacoques, hi ha una aproximació o acostament. Un segon exemple: amb l'all i el pebre (que és el fruit de la pebrera), hem compost *allipebre*. El tercer exemple pertany a la part que els lingüistes anomenem *derivació*: amb el sufix *-ar* i el nom dels fruits que donen les plantes, els nostres llauradors fan els *melonars* i els *arrossars*, els *dacsars* i els *fesolars*, els *carxofars* i els *bladars*, etc.

També hi ha algun problema ací, sobretot com a conseqüència de l'absència quasi total de mitjans de comunicació en valencià, i del martelleig dels «cuponazos» i els «libretones» de la propaganda, casos en què nosaltres recorrem a uns altres sufixos (*colze-colzada*, *puny-punyada*, *pedra-pedrada*, *faena-faenassa*, *veu-veuarra*, *casa-casota*...). De fet, el sufix *-ó* és diminutiu en valencià (*botifarra-botifarró*, *pansa-pansó*, *tenca-tencó*, *soca-socó*, *carrer-carreró*...), inversament al castellà.

- 5) Finalment, la darrera part de la normativa lingüística que hem d'acarar és saber de quines maneres es poden pronunciar les paraules (ortoèpia o normativa fonètica). Com ara, hem de saber què és més adequat, pronunciar la paraula *sèrie* amb una *e* oberta o amb una *e* tancada. Un altre exemple: una part del poble valencià pronuncia el nom *Callosa d'En Sarrià* (que es troba prop de Benidorm, a la Marina Baixa) amb una *o* oberta, però els valencians de Callosa (i els de l'entorn) pronuncien el nom del seu poble amb una *o* tancada.

I bé, lectors, ja hem vist de quina manera tan simple es pot explicar la paradoxa que allò que és ben marginal en la teoria lingüística (la representació gràfica dels sons o fonemes), és ben bàsic en les normatives lingüístiques. En efecte, si un poble europeu del segle XX no es posa d'acord en la manera d'escriure les paraules, serà pràcticament impossible que es pugui entendre en les altres parts de la normativa lingüística i, per tant, una llengua europea actual que no tinga ortografia serà pràcticament incapaç de dotar-se d'una normativa lingüística.

Ben mirat, hem arribat a una predicció teòrica que té moltes corroboracions empíriques. Per exemple, Pompeu Fabra va començar la investigació per l'ortografia, com ara participant en la campanya ortogràfica de la revista *L'Avenç*, 1890-1892; un altre exemple: el treball que va presentar aquest lingüista al primer congrés internacional de la llengua catalana (celebrat l'any 1906) era sobre ortografia. Un poc de temps després, l'Institut d'Estudis Catalans va aprovar les normes ortogràfiques el 1913, cinc anys més tard es va publicar una gramàtica oficial molt elemental (1918), i, al cap de quinze anys, apareixia el diccionari (1932). Una evolució semblant hi ha en l'establiment de la normativa del castellà: en 1726, es fixa l'ortografia; de 1726 a 1739 es publica el diccionari; i en 1771 s'edita la gramàtica.

La importància bàsica que té l'ortografia en l'establiment de les normatives lingüístiques, es veu reflectida en els escrits dels sociolingüistes, els quals poden variar en les parts de la normativa i en la seua ordenació, excepte en dos factors: el fet d'incloure sempre l'ortografia, i el fet que l'ortografia sol anar al davant. És fàcil trobar-ne exemples, i ací em limitaré a unes quantes manifestacions d'un parell de llibres de sociolingüistes. Lamuela (1994: 111) diferencia entre «la feina de despatx —elaboració d'ortografies, propostes de modernització lexical— i la feina de difusió de les formes proposades». Una miqueta més avant, comenta que el sociolingüista Haugen diferencia tres «codificacions», «la gràfica, la gramatical i la lexical» (p. 122).⁷ En el llibre de Pitarch (1996), torna a aparèixer la concepció d'Haugen (p. 35), i després els lectors troben la citació següent: «el primer acord oficial que es realitzava entre el

⁷ N'hi ha exemples diferents a les p. 129 (de Kloss) i 140 (de l'Escola de Praga).

regne holandés i Bèlgica» per tal de coordinar el flamenc i el neerlandés, té com a objectius «la fixació en comú de l'ortografia, la gramàtica i el lèxic» (p. 42).

1.4. Els defensors d'un poble i l'ortografia

El fet que l'ortografia tinga una importància social tan gran, també permet d'entendre una altra actuació: que les persones contràries a la recuperació social d'una llengua poden caure en la temptació d'intentar que aquesta llengua no tinga ortografia (o que en tinga moltes), no debades s'esdevindria que, en aquesta situació d'absència de normativa ortogràfica (o el cas que en el fons és idèntic: de coexistència de moltes), la llengua socialment dominada continuaria dividint-se i fragmentant-se, corrompent la seua unitat interna i degradant-se, i, finalment, aniria assimilant-se i morint davall del peu de la llengua socialment dominant.

D'una manera més precisa, podríem dir que aquells que siguen contraris al reviscolament lingüístic d'un poble (com ara el poble valencià), poden intentar qüestionar l'ortografia que hi haja en vigor en la cultura d'aquesta comunitat lingüística, ja que seguint aquest camí qüestionaran tota la normativa lingüística que els escriptors i els lingüistes d'aquest poble han anat elaborant, cosa que equival a afonar l'ús culte d'aquesta llengua.

Reprenem la predicció teòrica anterior en §4.1 i en el capítol cinqué (on analitzarem un qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló), però ara podríem afegir que l'ortografia no solament és important des del punt de vista funcional de l'elaboració d'una normativa, sinó encara des d'un punt de vista simbòlic. Per exemple, Murgades (1996: 88), després de comentar com de necessari és el domini de l'ortografia de les llengües no dominades per ascendir socialment, trau aquesta conclusió: «L'ortografia, doncs, entesa com aquesta capacitat de fixar unitàriament les formes de l'escriptura, cobra el valor d'un símbol. I als ulls dels qui no poden tenir-hi accés, gairebé el d'un fetitxe».

1.5. Consciència valenciana de la importància social de l'ortografia

Cal dir que els nostres avantpassats ausades que coneixien la gran importància social que té l'ortografia, i per això la revista *Taula de Lletres Valencianes* (que va iniciar la campanya que finalment va desembocar en les Normes Ortogràfiques de Castelló) hi insistia, tant en el número de juliol de 1930 (començament de la campanya) com en el número del mes següent:

«L'estat caòtic del valencià ens ha fet perdre una gran quantitat de públic i és una dificultat insuperable per a l'escriptor.» (*Taula de Lletres Valencianes*, 34, juliol de 1930)

«D'ortografies no en pot haver més que una i eixa deu ser la que utilitze tot aquell que vullga escriure en valencià i la que es recomane als que hagen d'estudiar el nostre idioma.

»Tenim l'experiència de que cap institució de cultura ni cap home, pot resoldre aquest punt capital i urgent del nostre renaixement literari i cultural. Únicament un acord —com hem proposat [en el número anterior de la revista]— de les publicacions valencianes, acabarà amb l'anarquia ortogràfica del valencià, que tant ajorna la seua acceptació i inclús el seu desenrotll literari.» (*Taula de Lletres Valencianes*, 35, agost de 1930)

Després de firmades les Normes Ortogràfiques de Castelló, l'ajuntament de València, dins de l'edició que en va fer, encara continuava remarcant la importància social de l'ortografia:

«Una de les causes que han dificultat l'ús escrit de la llengua valenciana, ha estat la manca d'unitat ortogràfica, per la qual han propugnat sempre els amants de la nostra parla sense que mai s'haguera pogut arribar a un acord: acord al que fa poc han arribat entitats i escriptors autoritzats, formulant i acatant unes normes ortogràfiques que, per tractar-se d'una obra purament valencianista, l'Ajuntament de València es creu en el cas de propagar en la solemnitat de la Festa del Llibre.» («Advertiment» a l'edició de les *Normes d'ortografia valenciana*, Ajuntament de València, 1933)

En realitat, uns quants anys abans Fabra (1927: 168) havia escrit que «el fet d'haver-hi més d'un sistema ortogràfic porta fatalment com a conseqüència que la gent no en sàpiga cap». Posteriorment, Badia ha subratllat repetidament que l'existència d'una ortografia és una «qüestió d'ésser o no ésser» (1964: 89, 90, 98; 1973: 143), i Polanco ha descrit el marc general que possibilita l'existència d'una pluralitat de normatives:

«És també un índex d'inestabilitat en l'ús social d'una llengua —i alhora una font d'acceleració en la seua substitució— el cas particular, bastant menys estudiat, de confrontació de normes, una

situació habitual en moltes de les anomenades llengües subordinades.» (Polanco —1996: 27)

1.6. *Conclusions sobre la importància de l'ortografia*

L'ortografia té molt poca importància dins de la teoria lingüística, ja que és bàsicament una representació de la fonologia i, per tant, és aquesta part de la teoria lingüística la que és important (§1.1). En canvi, l'ortografia és en general la part més bàsica d'una normativa lingüística. Aquesta valoració tan diferent s'explica per la raó que la normativa lingüística forma part de la reglamentació del funcionament social, i té com a objectius més bàsics frenar la disgregació a què tendeixen les llengües i facilitar la comunicació interdialectal. De més a més, en el cas que hi haja una dominació lingüística, la normativa també té la missió d'aturar l'assimilació a la llengua socialment dominant, ja que aquest procés destructor porta a matar la llengua dominada (§1.2).

Davant d'aquests objectius de la normativa lingüística, podem dir que, en qualsevol llengua que tinga diversos milions de parlants, és impossible elaborar una normativa lingüística sense elaborar textos escrits i, per tant, la primera necessitat normativa és l'ortografia de les paraules, ja que les diferències morfològiques o sintàctiques no solen impedir la comunicació, però l'ús de convencions gràfiques diferents sí que la dificulta molt (§1.3).

La gran importància funcional i simbòlica (§1.4) que té l'ortografia dins de les normatives lingüístiques, permet d'entendre que els opositors al recobrament de l'ús social d'una llengua intentaràn primer que res qüestionar l'ortografia que hi haja en vigor, ja que això equival a intentar que tot el procés de recuperació lingüística avorte mortalment (§1.4). En canvi, les persones patriòtiques que defenguen una llengua i que la vegem afonada en el caos ortogràfic, ausades que hauran après a través d'una experiència dolorosa com d'important és la normativa ortogràfica. Hem exemplificat aquesta realitat per mitjà dels nostres avantpassats dels anys 30 (§1.5), els quals coneixien molt bé la importància bàsica que té l'ortografia, no debades patien en la carn pròpia («l'estat caòtic del valencià», «l'anarquia ortogràfica») les conseqüències funestes que té la pluralitat ortogràfica sobre l'ús culte i responsable d'una llengua dominada.

CAPÍTOL 2. GESTACIÓ, APROVACIÓ I VALORACIÓ DE LES NORMES ORTOGRÀFIQUES DE CASTELLÓ

2.0. *Introducció*

Després de veure la importància que té l'ortografia en la normativa i com n'eren de conscients els valencianistes dels anys 30, ara ja estem en condicions de descriure i de comprendre com varen sorgir les Normes Ortogràfiques de Castelló (§2.1), i per què el nostre poble va valorar tant aquest esdeveniment imprescindible per a la dignificació i la recuperació de l'ús social del valencià (§2.2). Aquestes qüestions les completarem, en primer lloc, amb una exposició dels criteris bàsics de selecció lingüística que hi ha darrere de les Normes Ortogràfiques de Castelló (§2.3); i, en segon lloc, comentarem quins mitjans s'han usat per a fer possible l'assoliment dels criteris anteriors (§2.4). Finalment, tractarem una qüestió marginal (relació de Pompeu Fabra amb el barceloní —§2.5— i amb el valencià —§2.6), però que convenia introduir per tal d'afrontar creences que hom sol propagar sense l'aval de la demostració empírica.

2.1. *Gestació i aprovació de les Normes Ortogràfiques de Castelló*¹

L'origen de les Normes Ortogràfiques de Castelló es troba probablement entre aquells valencians que a darreries del segle XIX i primeries del segle XX es marquen com a objectiu traure el valencià de la prostració social en què es trobava. Per exemple, l'any 1903 el patrici castellonenc Gaetà Huguet Brea (1848-1926) assenyalava que la «tan gran falta de fixació» que hi havia en la llengua, feia

¹ La informació d'aquesta secció i de la següent l'he tret bàsicament de Francesc Pérez Moragon (1982). Vegeu també, del mateix autor, la introducció a Pérez Moragon i Andreu (1993). Els lectors que vulguen aprofundir aquest tema, poden consultar Pitarch (1994: 97-123) i (1995), on també trobaran bibliografia a les ps. 14, 93 i 104.

necessari l'establiment d'«una junta de filòlegs valencians» per a normalitzar la situació (Pitarch —1995: 92). I bé, no és gens casual que aquesta petició de «fixació» de la normativa lingüística valenciana vinguera d'un personatge que l'any anterior havia reivindicat l'ús social del valencià amb unes paraules tan clares i contundents com aquestes:

«Voldríem vore lo moviment llengüístic valencià ensenyorejat de totes les manifestacions intel·lectuals de la nostra regió, reconquistant lo púlpit en l'església, un siti honrós en l'escola pública, anul·lant l'injust bandejament de què és víctima en los municipis, diputacions, cambres de comerç i tota classe d'organismes que no siguen rònega i exclusivament nacionals [...]. Cal que lo coneixement del nostre llenguatge literari forme part integrant de l'educació de tot valencià mitjanament cult.» (Gaetà Huguet Brevà, 1902)²

Ara bé, els valencians no teníem aleshores persones mínimament preparades en el coneixement científic del valencià,³ i per això Gaetà Huguet feia aquestes dues peticions tan raonables dotze anys després:

«Pensionar per les diputacions respectives jóvens de clar enginy, que anaren a l'estranger a estudiar filologia, i obrir classes de llengua valenciana en l'universitat de València i en los instituts d'Alacant i Castelló.» (Gaetà Huguet Brevà, 1915)

Si l'origen més profund de les Normes Ortogràfiques de Castelló es troba en la ciutat que els ha donat nom, podem dir que l'origen més superficial i més immediat es troba en l'altre centre del valencianisme durant el primer terc del segle xx, la ciutat de València. Cal dir que aquest origen immediat és immensament democràtic, que es tractava d'arribar a un «acord» entre els valencians que usaven la seua llengua en l'escriptura. Concretament, després dels fr

² He tret aquesta citació (i la següent) de Pitarch (1995: 25-26).

³ Precisament a primeries de segle es desenvolupava la formació lingüística d'un altre catalonenc, Joaquim Garcia Girona, el qual va publicar, en 1920, el poema èpic *Seia* (sobre la fundació del Regne de València), i, de 1922 a 1928, el *Vocabulari del Maestr* (publicat incomplet (fins a la lletra g, inclosa) a causa de la seua mort. D'ací a poc podríem conèixer molt més bé la personalitat lingüística i literària del capellà de Benassal gràcies a una monografia de Lluís Gimeno Betí, que està estudiant una qüestió tan important com és el món cultural de Castelló a cavall dels segles XIX i XX.

cassos a què havien portat persones com Milà i Fontanals a Barcelona, o Lluís Fullana a València, la revista *Taula de Lletres Valencianes* va iniciar, en juliol de 1930, una campanya adreçada a acabar d'unificar l'ortografia valenciana. Vet ací un fragment de les seues paraules:

«Per a arribar a la unificació ortogràfica no veiem més que un camí. No és el de les autoritats, que ja està vist que ningú reconeix, ni el de la imposició, sinó el de l'acord. El dia que tots els que escriuen valencià, amb més hàbitut, es posaren d'acord respecte a les normes que calia emprar en tots els casos l'unificació ortogràfica seria un fet i la nostra llengua hauria realitzat un dels guanys més positius.» (editorial del núm. 34 de la revista *Taula de Lletres Valencianes*, juliol de 1930, titulada «Als escriptors valencians i a les publicacions valencianes»)

Aquesta crida va tindre èxit immediatament, ja que varen respondre positivament les revistes *Cultura Valenciana*, *Acció Valenciana*, *Avant*, *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, i una de les poques editorials valencianes que hi havia aleshores, L'Estel.

En proclamar-se la república, va aparèixer la possibilitat que el valencià recuperara l'oficialitat, i aquesta circumstància va afavorir la culminació de la unificació ortogràfica. En octubre de 1932, el fill del patrici Huguet, Gaetà Huguet i Segarra (1882-1959) rebia l'encàrrec de proposar a la Societat Castellonenca de Cultura l'elaboració d'unes normes d'ortografia i la confecció d'un vocabulari ortogràfic, no debades Castelló era la capital cultural dels valencians. En el mateix mes d'octubre, el dia 15, hi hagué una reunió de la Societat Castellonenca de Cultura, i l'elaboració de les normes ortogràfiques va ser encomanada a una comissió en què hi havia Lluís Revest, que en 1930 havia publicat el llibre *La llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*. Per una altra banda, Gaetà Huguet va encomanar el vocabulari a Carles Salvador, que era un escriptor prolífic, i després va ser un dels divulgadors més importants de les Normes Ortogràfiques de Castelló i l'autor d'una *Gramàtica Valenciana* (1951) que arreplega la codificació gramatical de la literatura valenciana dels anys 30 i 40, treball que és tan digne, que encara no ha parat de vendre's (ni per tant de reeditar-se).⁴

⁴ Sobre la vida i l'obra de Carles Salvador, podeu consultar la monografia de Simbor (1983).

El dia 12 de novembre de 1932, la Societat Castellonenca de Cultura va aprovar la proposta de Lluís Revest, i unes quantes setmanes després catorze institucions valencianes i una cinquantena de personalitats firmaven, en un document datat a 21 d'octubre de 1932, l'acceptació de «les Bases ortogràfiques i el Vocabulari que integren este quadern». Pel que fa a la quantitat i la qualitat dels signataris, Vicent Simbor ha fet aquest comentari:

«Hi trobem la pràctica totalitat dels escriptors valencianistes d'aleshores, units —per fi!— en un desig de molt temps ençà anhelat: la normalització del valencià. Hi són representades totes les tendències tant estètiques [...] com polítiques [...]. Amb aquest acord de tan amplí ventall de suscriptors l'èxit de les Normes ortogràfiques era assegurat.» (Simbor —1983: 77)

Les regles ortogràfiques es varen donar a conèixer a l'opinió pública en cinc publicacions (el *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* —amb el títol «Bases d'unificació»—, *El Camí*, els *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, l'*Almanaque Las Provincias*, i el *Vocabulario ortográfico* de Carles Salvador, editat per L'Estel), i l'ajuntament de València en va fer una edició que es va repartir gratuïtament durant la Festa del Llibre de 1933.

Abans he afirmat que la campanya de la revista valenciana *Taula* tenia la finalitat d'acabar d'unificar l'ortografia valenciana, ja que l'unificació estava prou avançada. En efecte, a mesura que els valencians anàvem deixant de ser uns ignorants de la nostra gran literatura medieval, i a mesura que augmentava el coneixement rigorós dels nostres parlars actuals, es produïa una unificació ortogràfica progressiva sota el guiatge de la grafia valenciana que estava lliure de la dominació castellana, això és, la medieval. Un bon exemple d'aquesta unificació progressiva es troba en els escrits del pare Joaquim Garcia Girona. Gimeno Betí (e.p.: §5.1), adoptant el punt de vista de les Normes Ortogràfiques de Castelló, ha conclòs que l'ortografia de la llengua de les cartes que Garcia Girona va escriure entre 1902 i 1907 «ja s'ajustava molt al criteri consensuat després de les Normes». I el mateix Garcia Girona, en una carta del 17 de maig de 1918, opinava que «s'ha avançat molt en lo terreno ortografic i no s'está llun del terme. Les diferencies que queden pareixen de l'

Les ps. 49-53, 75-78 i 95-97 comenten aspectes relacionats amb les Normes Ortogràfiques de Castelló.

menos importants. Així siga.»⁵

La unificació de l'ortografia valenciana va rebre l'impuls definitiu després que l'Institut d'Estudis Catalans aprovara, en 1913, unes normes ortogràfiques. Com veurem en §2.3 i sobretot en §3.4, un criteri general d'aquestes regles era apartar-se tan poc com fóra possible de l'ortografia medieval, i aquest caràcter conservador va possibilitar que els corrents valencians d'unificació ortogràfica les acceptaren prou ràpidament. Per exemple, set anys després de publicades (en 1920) ja hi havia unes quantes institucions que havien acceptat aquesta normativa ortogràfica: la «Biblioteca València» (creada pel castellanenc Josep Ribelles Comín), la Joventut Valencianista, *El Cuento del Dumenge*, l'Editorial Valenciana i la Societat Castellonenca de Cultura.

En la dècada següent, l'acceptació continuà creixent, i, en aquestes condicions, convenia arribar a l'acte formal que acabara de tancar el procés d'unificació ortogràfica. Com ha escrit Vicent Pitarch (1982: 16; 1994: 104), «l'any 1932 no és punt de partida sinó de clausura d'una etapa», i per això totes les publicacions periòdiques dels anys trenta varen seguir les Normes Ortogràfiques de Castelló: *Avant* i *El Camí*, *Acció* i *La República de les Lletres*, *Timó* i les col·laboracions en valencià a *Nueva Cultura* (Pérez Moragon, 1993: 15). Amb el benentés que aquesta culminació històrica no lleva gens de mèrit a Adolf Pizcueta (des de la revista *Taula de les Lletres Valencianes*) ni als prohoms de la Societat Castellonenca de Cultura: Gaetà Huguet i Salvador Guinot, Lluís Revest i Carles Salvador, Àngel Sánchez Gozalbo i Josep Pascual Tirado, etc.

Ben mirat (com ha observat Vicent Pitarch —1982: 16; 1994: 104), el procés valencià d'unificació ortogràfica va ser molt paral·lel al de Mallorca i al de Catalunya. En efecte, en el cas de Mallorca els seguidors d'Antoni M. Alcover varen desistir de les singularitats ortogràfiques en el mateix any en què els valencians arribàvem a la unificació, el 1932. I, en el cas de Catalunya, l'Acadèmia de Bones Lletres i els Jocs Florals varen assumir la normativa ortogràfica fabriana en 1931 i 1934, respectivament.

2.2. Les Normes Ortogràfiques de Castelló: valoració del valencianisme

Ja hem comentat que els valencianistes dels anys trenta eren ben conscients de la gran importància social que té l'ortografia d'una

Agraesc molt a Lluís Gimeno que m'haja permés consultar la seua monografia sobre Garcia Girona.

llengua (§1.5), no debades patien directament els efectes desastrosos que la pluralitat ortogràfica tenia per al valencià. Tenint en compte aquesta consciència, és ben comprensible l'alegria que va produir «l'acord» col·lectiu de Castelló. Per exemple, els antecessors de l'Acadèmia de Cultura Valenciana opinaven d'aquesta manera en assabentar-se d'una reunió de la Societat Castellonenca de Cultura (potser la del 12 de novembre de 1932):⁶

«Desig feia ja temps sentit per molts valencianistes era arribar a la unitat ortogràfica de la nostra llengua, aquesta vegada creguem s'aconseguirà. A les darrerries de l'any passat es celebrà una reunió a Castelló a la que concorregueren prestigiosos elements d'aquesta ciutat arribant per fi a un acord, i sabem que son molts els escriptors del País Valencià que han donat ja la seua conformitat a les esmentades normes que breument es publicaran seguides d'un Vocabulari a elles adaptat.» (*Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 14, p. 244, octubre-desembre de 1932)

I, una vegada firmades, el director de *Las Provincias* (que també era membre del Centre de Cultura Valenciana) en feia una valoració immensament positiva no solament des d'un punt de vista qualitatiu, sinó encara des del punt de vista quantitatiu:

«Ja tenen els escriptors valencians les desitjades normes ortogràfiques, acceptades per la casi totalitat de les entitats i conreadors de la nostra llengua. Bé que podem dir que hem donat un pas de jagant.» (Teodor Llorente Falcó, *El Camí*, 56, de l'u d'abril de 1933)

De més a més, aquesta opinió encara té més valor pel fet de vindre d'una persona que, segons Giner (1985: 146), era «poc entusiasta d'un cap normativa gramatical», ja que estava «xapat a l'antiga indisciplina», tot i que «també les firmà [les Normes Ortogràfiques de Castelló], vista la unanimitat imperant». Per una altra banda, no cal dir que, si passem a les persones que usaven el valencià d'una manera més quotidiana i més conseqüent, la valoració és tan positiva com més. Per exemple, vet ací l'opinió que hi ha en la declaració solem

⁶ He intentat reproduir totes les citacions tal com es varen redactar i, per tant, a vegades hi ha diferències importants entre la redacció de l'autor i la normativa lingüística valenciana, com en el cas de la citació que hi ha tot seguit: *ortogràfiques, creguem s'aconseguirà* (en compte de *creem que s'aconseguirà*), etc.

ne que encapçala les Normes Ortogràfiques de Castelló:⁷

«Eixa és la nostra més gran satisfacció. Els escriptors i investigadors del País Valencià, les corporacions i publicacions més preparades de la nostra terra, amb un patriotisme que mai s'enaltirà prou, han arribat a l'acord transaccional que suposa el sistema que ací s'explana.»

Al cap d'uns pocs anys, davant de l'entrada en el Centre de Cultura Valenciana de Carles Salvador, un lingüista valencià jove i prometedor, Josep Giner i Marco (que, desgraciadament, els valencians hem perdut en gran part a causa de l'exclusió del valencià de les escoles i de la universitat durant la dictadura franquista), feia un comentari en la premsa en què hi ha aquest fragment:

«En la batalla lliurada contra l'anarquia ortogràfica i gramatical, només hi ha un vençut: les formes anàrquiques de la indisciplina que anaven rosegant la vida de la nostra llengua, i els vencedors som tots els valencians. L'acceptació de les normes ortogràfiques i gramaticals unificades no significa cap renúncia, cap venciment per ningú [...] Una llengua sense unitat ortogràfica està en perill de mort.» (J. Giner —amb el nom de Guillem Renat—, *Diario de Valencia*, 9 de juliol de 1936)

En realitat, les persones que firmaren les Normes Ortogràfiques de Castelló, no solament confirmaven els fonaments de la normativa lingüística valenciana, sinó que, com a bons valencians que eren, tenien posats els ulls en l'extensió de l'ús social culte de la nostra llengua. Com ha escrit el senyor Arcadi Garcia i Sanz, «molts dels signataris de les Normes [...] no pretenien altra cosa que una normalització escrita en la llengua que parlaven, per tal de poder-la usar d'una manera ordinària, tant en l'expressió científica i literària com en la popular» (dins Pérez Moragon i Andreu —1993: 31). En començar la declaració solemne de 1932, els mateixos signataris ho varen expressar d'una manera tan bonica com clara:

«La llengua pròpia és la més alta manifestació de la personalitat d'un poble [...]. Aquells pobles que han recobrat la seua consciència com a tals no sols s'entreguen a l'ús del seu propi parlar, sinó que

⁷ Segons Giner (1985: 146), aquesta introducció és obra de Carles Salvador.

2.3 *Gestació, aprovació i valoració de les Normes Ortogràfiques de Castelló*

aspiren a la seua màxima depuració com a fenomen cultural i com a prova que volen tornar a ésser ells mateixos.»

2.3. *Els criteris de selecció que expliquen les Normes Ortogràfiques de Castelló*

Vicent Pitarch ha remarcat la gran importància sociolingüística de les Normes Ortogràfiques de Castelló:

«La seua importància [de les Normes Ortogràfiques de Castelló], que potser no valorem prou, residí en la magnífica dimensió patriòtica que suposà que els darrers escriptors valencians que es mantenien reticents enfront de la reglamentació fabriana abdicassen dels seus personalismes en benefici de la necessària uniformitat del registre escrit.» (Pitarch —1982: 16; 1994: 104)

Certament, aquestes Normes (i les que s'hi corresponen, les de l'Institut d'Estudis Catalans) tenen molta importància des d'un punt de vista sociolingüístic (§1.3), però també en tenen molta de d'un punt de vista intern, ja que són unes normes civilitzades, específicament, anticentralistes, com ha remarcat Jeremies Barberà:

«La diferència de la reglamentació fabriana respecte a les altres veïnes més conegudes —francesa i castellana fonamentalment— rau en el fet que aquesta no es basa en un únic model dialectal que imposa a la resta de parlars. La reglamentació de Fabra es pot definir com policèntrica, és a dir que per a la seua execució té en compte totes les varietats dialectals.» (Barberà —1982: 4)

He investigat en un altre lloc (Saragossà —1997: §2) la ideologia normativa del lingüista que més va contribuir a fixar les normes ortogràfiques actuals, Pompeu Fabra (Gràcia, 1868 — Prada de Conflent, prop de Perpinyà, 1948), i ací em limitaré a unes quantes notes, que dividiré en dues parts. Primer comentarem els objectius més importants que buscava aquest lingüista, i tot seguit, a la segona següent, explicarem quins mitjans va usar per tal d'assolir els objectius.

Els objectius bàsics de Fabra consistien en l'intent de conjuntar aquests tres criteris:

- 1) La llengua actual no s'ha d'apartar inútilment de la llengua

medieval.

- 2) Hem de procurar que hi haja la màxima interrelació possible entre la llengua parlada i la llengua culta, de manera que la llengua col·loquial pugui passar tota la seua vida a la llengua comuna o estàndard, i que la llengua col·loquial pugui anar assimilant tots els enriquiments i els perfeccionaments que vagi assolint la llengua culta.
- 3) Hem de coordinar els nostres parlars.

La raó d'intentar separar-nos tan poc com poguéssim de la llengua medieval, és òbvia. En efecte, qualsevol llengua que ha passat per una etapa d'opressió i de marginació social, en intentar recuperar la dignitat col·lectiva procura conèixer la producció lingüística de les etapes de llibertat i d'expansió per tal d'assimilar els guanys antics que s'han perdut i que poden ser útils en l'objectiu de recuperar genuïnitat i ús públic.

No menys òbvia és la causa de l'objectiu d'acostar-se màximament a la llengua col·loquial. Realment, qualsevol lingüista competent sap que el cor d'un idioma es troba en la llengua parlada i, per tant, un idioma culte i responsable no ha de trencar mai inútilment amb la llengua col·loquial. Cal dir que el lingüista de Gràcia donava molta importància a aquest objectiu, com veiem en aquestes paraules (reproduïdes tal com es varen publicar):

«La solució definitiva que han de rebre una gran part de les qüestions morfològiques i sintàctiques [...], depèn de la solució que donarem a una qüestió capital [...]: la de quina relació ha de guardar la futura llengua literària amb la llengua parlada. ¿Hem de rebutjar en absolut els canvis que ha experimentat la llengua, els quals han romput la unitat aconseguida un dia [a l'edat mitjana], — o [hem de] recolzar el català literari sobre la llengua parlada, purificant-la, refinant-la, però evitant tots aquells retocs que la poguessin encarcerar? ¿Hem d'admetre, com ha estat proposat diferents cops, l'existència de dues llengües incompenetrables, —una llengua purament literària, arcaica, inmovilitzada, i una llengua familiar, vulgar, condemnada a una perpetua degradació— o rebutjar una tal dualitat i voler les dues llengües tant acostades que la parlada pugui infondre tota la seva vida a la literària i pugui, en canvi, anar assimilant-se tots els perfeccionaments i refinaments introduïts en aquesta?» (Fabra —1907: 104)

Pel que fa al darrer criteri de Fabra que comentarem ací, convé remarcar que aquest lingüista tenia en el seu entorn dues normatives centralistes (la del francès i la del castellà), però no les va imitar sinó que va buscar la complementarietat dels dialectes, de manera que la normativa es fonamentara en els parlars de les Illes Balears, de València i de Catalunya, i de manera que, consegüentment, fóra aplicable a tots els parlars. Vet ací un exemple de com raonava Fabra davant de les diferències internes de la nostra llengua:

«El que sí era indispensable era de no adoptar cap convenció que contradigués algun fet important de la llengua. Aquesta ofereix una diversitat de pronúncies: el sistema a adoptar no havia d'ésser incompatible amb cap pronúncia dialectal important. [...] Un mot com *flor* és en uns indrets pronunciat amb *o* oberta, en d'altres amb *o* tancada, en unes regions és pronunciat amb *r* final, en d'altres sense aquesta *r*; però la grafia *flor* convé a totes les pronúncies amb que es convingui que el signe *o* pot ser llegit ò o ó i que s'accepti la *r* muda. Variant, segons les contrades, les regles de lectura, una mateixa grafia convé a les diverses pronunciacions dialectals d'un mateix mot.» (Fabra —1927: 170-171)

2.4. *Mitjans fabrians en l'objectiu d'arribar a una normativa anticentralista*

Per tal d'assolir l'objectiu de coordinar els parlars de les Balears, de València i de Catalunya, Fabra es valgué de tres mitjans: la composicionalitat, el polimorfisme i l'elaboració de criteris específics.

La composicionalitat vol dir que una regla es pot fonamentar en un parlar o en un altre, però la regla és aplicable a tota la llengua. Per exemple, la construcció temporal que encapçala la dita valenciana *En ser negre, botifarra*, és ben viva en valencià, però és morta a Catalunya, i, no obstant això, és una regla que també s'aplica a Catalunya.

El polimorfisme significa que, quan hi ha raons d'extensió geogràfica o d'ús medieval, podem admetre més d'una forma dins de la normativa. Com ara, al costat de *jo cant* (balear), hi ha *jo cante* (un gran part del valencià) i *jo canto* (valencià del nord i Catalunya).

Finalment, Fabra elaborava criteris (i els feia públics, lògicament), que és un mitjà molt important, ja que és l'única manera d'

uitar privilegis entre els parlars d'una llengua. Per exemple, davant l'ortografia de les paraules tradicionals aquest lingüista es guiava bàsicament pel principi que he subratllat en aquesta citació:

«Les qüestions examinades en primer lloc per la comissió foren les que es refereixen a l'ortografia d'aquelles lletres que són pronunciades idènticament en el dialecte central, però continuen pronunciant-se distintament en altres dialectes, tals com la *a* i la *e* no accentuades, la *b* i la *v*. En aquestes qüestions predominà el criteri que un dia sostingué N'Aguiló,⁸ segons el qual, *per damunt qualsevol consideració de caràcter etimològic i per damunt les habituds contretes en l'època de la decadència sota la influència de l'ortografia castellana, hom havia d'atènyer-se a les grafies medievals i a la pronúncia d'aquells dialectes que conserven l'antiga tradició*. Un mot com *buidar*, per exemple, que apareix constantment escrit amb *b* en català antic i és pronunciat amb *b* a les regions que pronuncien distintament la *b* i la *v*, havia d'ésser escrit amb *b*, sense que davant aquells fets pogués tenir cap valor la consideració que el dit mot prové del llatí **vocitare*, que ha donat el francès *vider* i l'italià *vuotare*.» (Fabra —1917: 6-7 [109]; subratllat meu)

2.5. Sobre les relacions de Fabra amb el barceloní

Convé que anotem el fet que, elaborant criteris com els que acabem d'introduir, Fabra anava no poques vegades contra els costums del seu dialecte (el barceloní). Com ara, feia tres o quatre segles que la ciutat de Barcelona escrivia *ells pensan* i *las taulas*, però Fabra, seguint Aguiló, va combatre enèrgicament aquestes grafies en nom del principi que adés he transcrit. Ben mirat, en l'aspecte fonètic el valencià és en general (amb el tortosí i el lleidatà) més conservador que el català que es parla de Reus a Perpinyà i a les Illes Balears, i, com que el principi al·ludit és conservador, en resulta que la normativa ortogràfica provoca, en general, més pocs problemes als valencians que als catalans orientals i als balears. Per exemple, a causa de la neutralització de les *aa* i les *ee* àtones en l'anomenada *e*

⁸ Marià Aguiló (1825-1897) va ser un intel·lectual mallorquí que tingué una importància molt gran en la recuperació lingüística, cultural i ideològica del segle XIX. Va ser decisiu en la iniciació de la Renaixença valenciana, ja que va influir sobre Teodor Llorente i sobre Vicent Querol en els tres anys que va viure a València (1858-1861); i Fabra va explicitar que la seua obra era una continuació de la tasca normativa que havia emprés el patriota mallorquí.

neutra (tal com fa també l'anglès o el francès), un parlant oriental no sap si ha d'escriure *paret* o *peret*, diversament dels valencians, els tortosins i els lleidatans, que, per mitjà de la pronúncia vocàlica, en general arribem directament a la normativa gràfica. Un altre exemple: mentre que la majoria de valencians no tenim cap problema a l'hora d'escriure *anar* o *córrer*, *cànter* o *ferrer*, a les Balears i a Catalunya (i també en uns quants parlars valencians) han d'aprendre quines paraules tenen *r* final i quines no.

En realitat, hom ha parlat repetidament d'un hipotètic centralisme de Fabra sense aportar-ne proves fonètiques o ortogràfiques, morfològiques o sintàctiques, quan la veritat és que es poden aportar moltes proves empíriques en el sentit contrari: que el barcelonès és el dialecte que aquest lingüista més va criticar. Podeu consultar Saragossà (1997: §2.2.4).

2.6. *Sobre les relacions de Fabra amb el valencià*

Pel que fa al valencià, cal dir que Fabra no solament el valorava molt, sinó que, damunt, va mantindre amb els valencians unes relacions emotivament humanes i solidàries. Per exemple, després d'un viatge a València, començava la valoració lingüística fixant-se en allò que miren primer que res els defensors del poble valencià (l'ús del valencià), i tot seguit destacava la puresa del valencià:

«He trobat a València [...], i això és la cosa important, la llengua pròpia en boca del poble, la llengua que, si bé és cert que es parla impura i castellanitzada a la ciutat, es conserva pura no sols a la regió, sinó a l'horta i a les mateixes portes de la ciutat de València.» (Fabra, dins Pérez Moragon —1982: 66)

En realitat, qualsevol persona que s'estime el valencià, sempre tindrà en compte l'ús social de la nostra llengua (com hem exemplificat al final de §2.2), de la mateixa manera que les persones contràries al valencià oblidaran sistemàticament les condicions socials en què s'usa. Per una altra banda, la mateixa consideració que Fabra tenia pel valencià, li feia posar en una segona fila la qüestió del nom de la llengua, alhora que insistia en el fet que el factor més important és l'ús social de l'idioma:

«La qüestió del nom és secundària. Els valencians poden anomenar llengua valenciana la que nosaltres anomenem llengua catala-

na. La cosa important és el fet de l'idioma i aquest és viu a les terres de València.» (Fabra, dins Pérez Moragon —1982: 66)

Podríem remarcar que, en els nostres dies, trobaríem més de deu persones que actuen d'una manera molt poc íntegra, ja que fan al revés que Fabra: persones que voldrien que la llengua de València no tinguera cap relació (ni passada ni present) amb la llengua de les Illes Balears ni amb la de Catalunya, però que no fan res perquè el valencià siga una llengua bàsica de la seua actuació lingüística oral i de la seua escriptura quotidiana; que no fan res perquè el valencià siga una llengua bàsica en l'educació dels fills o dels néts; que no fan res perquè el valencià siga una llengua bàsica del treball i de l'esplai, de la família i del carrer.

Tornem a Fabra. El respecte que aquest lingüista tenia cap al valencià era tan gran, que codificava tenint en compte el valencià, com els lectors ja deuen haver endevinat llegint la citació sobre la grafia de *flor*. En canvi, quan venia a València no demanava ni exigia res als escriptors valencians, sinó que, solidàriament, els animava a espolsar-se la passivitat anihilant dels provincians i els impulsava a actuar com ha d'actuar qualsevol poble digne: agafant amb decisió la direcció del seu destí:

«En aquestes conferències penso dir, no el que els valencians han de fer, puix que són ells els que han de dirigir la tasca, sinó el que nosaltres havem fet per depurar i elevar l'idioma al nivell a què avui es troba.» (Fabra, dins Pérez Moragon —1982: 67-68)

En aquest context, són ben comprensibles les paraules (tan citades) que Fabra ens va dirigir als valencians i als mallorquins:

«Dèiem una vegada a un escriptor valencià: "Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprenguésiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i de redreçar-lo i d'enriquir-lo procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals. Així, tot fent una obra purament valencianista, us trobaríeu haver fet una obra catalanista, d'acostament al nostre català: elevant la vostra llengua escrita per damunt dels parlars valencians actuals, recolzant-la en el valencià del segle xv, produiríeu un valencià que no seria pas una llengua

altra que la catalana nostra, sinó la modalitat valenciana de la llengua catalana, al costat de la nostra modalitat catalana i de la modalitat balear."

»Molts valencians i balears creuen encara que l'obra d'unificació del català escrit suposaria la supeditació de llurs varietats dialectals al català de Catalunya. No, no es pretén de supeditar cap varietat a una altra: es tracta simplement que dins cadascuna de les tres grans regions de llengua catalana, es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua. Cadascuna d'elles té els seus clàssics dins la nostra gran literatura medieval: que cadascuna els prengui per models per depurar i redreçar la seva varietat dialectal; i això sol faria que, sense sortir-nos els uns i els altres del nostre català, ens trobaríem escrivint modalitats no pas molt diferents d'una sola llengua literària.

»Eliminars, dins cada varietat, els castellanismes de lèxic i de sintaxi, reintroduïdes en la llengua escrita les paraules i les construccions perdudes durant els segles de decadència literària, enriquida la llengua escrita pels mots i girs que ens ofereixen els diferents parlars actuals, bandejades les mil corrupteles que hi pul-lulen, evitades les grafies consagradores de pronúncies merament dialectals; les diferències que encara trobaríem entre el català de Catalunya, el català de València i el català de les Illes, potser es reduirien a unes quantes divergències morfològiques, les quals per llur nombre i per llur importància no justificarien pas de parlar, com encara alguns parlen, d'una llengua valenciana i d'una llengua mallorquina enfront d'una llengua catalana.» (Fabra —1918 [1980: 147-148])

Enfront d'aquestes paraules tan emotives i alhora tan racional, cal dir que, actualment, hi ha persones tan poc valencianes, que no dubren a renegar de la valencianitat per la raó que veuen que ser un valencià conseqüent porta, a més de reivindicar l'ús social del valencià, a coordinar-nos amb aquells pobles amb els quals tenim moltes coses semblants o en comú, com ara aquestes:

- 1) una economia (classe de turisme, indústries mitjanes i petites, agricultura minifundista, comerç) i uns eixos de comunicació (autopista i tren de velocitat alta cap al nord —que hauria d'unir València amb Alacant per Gandia o per Alcoi);
- 2) un passat històric i una situació sociolingüística actual;
- 3) la literatura medieval (amb inclusió de l'occitana, com ha re

vindicat Lluís Fornés —1995— d'una manera ben justa) i els mitjans actuals de comunicació;

- 4) l'oposició nostra al centralisme secular dels successius governs espanyols, i la reivindicació d'una autonomia real (amb inclusió de l'aspecte bàsic del finançament) i profundament democràtica.

2.7. Conclusions sobre la gestió i l'aprovació de les Normes Ortogràfiques de Castelló

El camí que varen practicar els valencianistes dels anys 30 per acabar d'arribar a la «unificació ortogràfica» del valencià no era ni el de la «imposició» ni el de les «autoritats» («que està vist que ningú reconeix», potser perquè, realment, eren inexistents aleshores). El camí (democràtic) que varen seguir és el de l'«acord» entre les institucions i les persones valencianistes més destacades, i aquesta manera d'actuar assegurarà l'èxit immediat (§2.1). Naturalment, la valoració que varen fer els nostres avantpassats va ser, unànimament, molt positiva (començant pels conservadors —el Centre de Cultura Valenciana, Salvador Guinot, Teodor Llorente Falcó— i acabant per qualsevol altra tendència política), no debades acabaven de tancar una unificació ortogràfica que havia costat quasi un segle d'aconseguir (§2.2).

Per una altra banda, els valencianistes que promovien les Normes Ortogràfiques de Castelló sabien (com hem vist) que el cavall de batalla estava en l'extensió de l'ús social culte del valencià, el qual demanava com a mesura prèvia la unificació ortogràfica (§2.2). En realitat, qualsevol persona que s'estima el valencià es preocuparà de l'ús social, de la mateixa manera que tots els enemics de la nostra llengua intentaran amagar el procés històric deplorable que ha hagut de patir (i en bona mesura encara pateix) la llengua del poble valencià.

Les Normes Ortogràfiques de Castelló no solament són immensament importants perquè comportaven el final formal de l'anarquia ortogràfica en què els valencians havíem viscut durant quasi un segle. En efecte, a més d'aquesta causa tan significativa, també cal destacar la raó que, darrere d'aquestes regles ortogràfiques, hi havia una ideologia normativa que no solament s'explicitava per mitjà d'uns bons criteris de selecció (§2.3), sinó que també contenia la propietat positiva que hom no havia seguit el camí centralista de les llengües de l'entorn, ja que l'objectiu era intentar coordinar els par-

lars de les Illes Balears, de València i de Catalunya per mitjà d'una concepció normativa composicional i polimòrfica (§2.4). En el camp concret de la grafia, Fabra es va decantar per una ortografia conservadora, la qual cosa demanava més sacrificis als catalanoparlants orientals, i més pocs als valencians, als tortosins i als lleidatans.

En realitat, si els valencianistes dels anys trenta varen acabar de fer seues les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans degué ser perquè Fabra havia tingut molt en compte la necessitat de coordinar els parlars de les Balears, de València i de Catalunya, s'havia decantat cap a un conservadorisme ortogràfic que beneficiava especialment el valencià. Tanmateix, a pesar de la importància social tan gran del suport formal a les Normes Ortogràfiques de Castelló, Lluís B. Messeguer ens ha recordat que «cap diari de Castelló no se'n va assabentar», potser perquè «les més grans notícies de la història del món no solen eixir als diaris» (dins Pérez Moragon i Andreu —1993: 68).

ció del poble valencià. Com ara, n'hi ha que no troba cap anomalia en la grafia *sucre*, però en canvi insultaran aquells valencians patriòtics que, consegüentment amb aquesta grafia, diguen que l'única forma digna en el valencià posterior a 1932 és *Alcàsser* o *Albocàsser* (que són uns mots que es troben exactament en el mateix cas que *sucre*: paraules que no són d'origen llatí). Un altre exemple: n'hi haurà que escriurà la conjunció *i*, o *mai*, *rei* o *iònic*, però, en canvi, no vacil·larà a maltractar oralment aquells valencians responsables que, consegüentment amb aquestes grafies, diguen que les úniques formes valencianes decents són *Alcoi*, *Alboraia* o *Foios*.

En realitat, aquestes campanyes (o la de les convalidacions entre títols lingüístics administratius) ja parlen sobre el suport estatal que té la llengua dels valencians, atés que ací no es tracta de dretes o d'esquerres, d'aquest partit o d'aquell, sinó, purament i simplement, de coherència i de decència davant d'una de les llengües oficials de l'Estat espanyol. O com a mínim això diuen l'Estatut d'Autonomia del poble valencià i la Constitució de l'Estat espanyol, encara que molts partits polítics vulneren tan sovint aquesta oficialitat.

En el fons, els valencians continuem sent un poble, no de segona categoria, sinó de quarta, a anys llum de l'únic poble de primera (els castellans) i ben enrere dels de segona (els catalans i els bascos), per això els organismes de l'Estat espanyol actuen d'una manera tan radicalment diferent davant del castellà i del valencià. Això ho sap tothom, però els lectors, si consulten Pitarch (1996: 36, 38, 53, 59, 74 i 80), potser aprendran coses noves sobre el fet que els governs espanyol i francès prenen mesures, no per a defensar les llengües que diu el sentit comú (les dominades, localitzades i disregades), sinó al revés: per a defensar les llengües dominants contra les pobres llengües dominades d'aquests estats.

3.7. Conclusions sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló dins de l'ortografia de les llengües romàniques

Ments poc responsables han fet rutlar la campanya que una llengua romànica determinada «s'escriuria com es parla». Aquesta afirmació no solament és profundament falsa (§3.2), sinó que, damunt i més aïna lligat a això, fa apartar els ulls d'allò que realment té més importància: que una de les missions que tenen assignades les ortografies romàniques modernes és procurar que cada poble puga llegir els textos més importants del seu passat en l'ortografia en què

CAPÍTOL 3. LES NORMES ORTOGRÀFIQUES DE CASTELLÓ DINS DE L'ORTOGRAFIA DE LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

3.0. *Introducció*

Per tal de poder avaluar bé les Normes Ortogràfiques de Castelló, cal que tinguem en compte un altre factor contextual: el marc europeu en què vivim. Concretament, la nostra llengua és una de les filles del llatí, i en la nostra ortografia (tant l'actual com la de l'edat mitjana) hi ha moltes característiques que no s'entenen si no estudiem primer l'ortografia de les llengües romàniques d'una manera global. Després de comentar què vol dir el principi ortogràfic general que una llengua s'escriu com es parla (§3.1), ens centrarem en l'objectiu d'analitzar succintament l'ortografia de les llengües romàniques (§3.2), i comentarem quins objectius ortogràfics es va marcar Fabra dins d'aquest context ortogràfic (§3.4 i §3.5).

3.1. *Què vol dir que una llengua s'escriu com es parla*

L'ortografia ocupa un lloc especial davant dels criteris de la normativa de qualsevol llengua europea, i ara introduïrem un criteri nou per veure quina és aquesta especificitat de l'ortografia. En el capítol anterior, hem esmentat tres principis de la ideologia normativa de Fabra (no separar-se inútilment de la llengua medieval, acostament màxim a la llengua parlada i complementarietat dels dialectes), i ara podríem afegir-n'hi un altre:

- 4) La llengua actual ha d'estar per davant de la llengua medieval (encara que, com hem dit en §2.3, convé separar-se tan poc com puguem de l'elaboració lingüística de l'època en què encara no teníem cap sotmissió a llengües externes; és a dir, convé que ens separem poc de la llengua medieval).

La causa de la primacia de la llengua parlada actual sobre la medieval es troba en una raó que ja hem tractat: que la llengua escrita és bàsicament una representació de la llengua parlada (§1.1). En realitat, qualsevol lingüista bo té molt d'interés per la llengua parlada, la qual apareix sovint en els seus escrits. Per exemple, aquesta presència activa és ben palpable en la *Gramàtica Valenciana* de Manuel Sanchis Guarner (que era de València); o es troba sovint en els escrits de Francesc de Borja Moll (que era de Menorca); o en el diccionari etimològic de Joan Coromines (que era de Barcelona). Vet ací unes paraules de Sanchis Guarner (que els lectors podran corroborar àmpliament en la seua *Gramàtica Valenciana*, de 1950, i reeditada el 1991):

«Quan encara era un jove, el meu benvolgut col·lega Josep Giner [...] publicà *La conjugació dels verbs en valencià* (Castelló de la Plana, 1933), on exposava les principals variants valencianes de la flexió verbal i en proposava normes ben enraonades. [...] També jo vaig considerar que calia prendre com a base el fet vivent valencià i unificar-lo idiomàticament amb Catalunya i Mallorca de forma coordinada, més que no pas subordinada. El fabrisme era el punt d'arribada en comptes de ser el punt de partida: era la mateixa ruta però amb un mètode inductiu. En escriure la meua *Gramàtica valenciana* (València, 1950), vaig prendre com a lema un consell del mestre Fabra, i procurí d'ajustar-m'hi conscienciosament: "Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprenguésiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i de redreçar-lo i d'enriquir-lo procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals".» (Sanchis Guarner —1972: 61)

Podríem formular de la manera següent una síntesi dels quatre principis de la normativa que hem comentat fins ara:

- 5) La nostra normativa lingüística convé que s'acoste màximament a tota la llengua parlada actual separant-se mínimament de la llengua medieval.

Ara ja estem en condicions d'explicar el lloc especial que ocupa

l'ortografia dins de les normatives de les llengües romàniques: el fet que la subordinació del passat al present té una excepció en una part de la normativa de qualsevol llengua romànica, precisament l'ortogràfica. Efectivament, en qualsevol llengua romànica hi ha una distància molt forta entre la forma de parlar i la forma d'escriure. En la pròxima secció, demostrarem aquesta afirmació, però, si volem ser mínimament rigorosos, primer haurem d'aclarir de quina manera concreta i actualitzable podem mesurar, en una llengua determinada, la diferència que hi ha entre la manera de parlar i la manera d'escriure.

En el carrer es parla molt sobre si aquesta llengua o aquella «s'escriu com es parla» (o no s'escriu com es parla), però la veritat és que les persones que fan aquestes afirmacions en general no saben aclarir o definir de quins criteris depèn que una llengua s'escriga com es parle. Ni saben fer aquest aclariment tan important ni, de més a més, són conscients que la seua llengua està molt lluny d'escriure's com es parla. En realitat, si hi ha aquesta discussió en el carrer sobre la regularitat i la irregularitat d'unes certes ortografies, és perquè hi ha hagut durant molts anys una campanya ignorant, xovinista i vergonyosa: coenta, per dir-ho d'una manera ben valenciana. Això, però, ja se n'ix de l'objecte d'estudi d'aquest treball i, per tant, no ho analitzarem.

Per tal que una llengua s'escriga com es parle, s'ha de complir la condició que hi haja una relació biunívoca entre fonemes i lletres. Expressant-ho d'una manera més entenedora, podríem dir que una llengua s'escriu com es parla quan es respecten aquestes dues exigències: que cada fonema es represente per mitjà d'una sola lletra, i que cada lletra siga la representació d'un sol fonema. Per exemple, el fonema que pronunciem posant la punta de la llengua en la part interior de les dents superiors (/t/) solem escriure'l amb la lletra *t*, i la lletra *t* sempre representa aquest fonema: *tro*, *tot*, *fart*, *estirar*, *tos-sal*, *cantó*, etc.

Sense entrar ara en detalls, podem dir que l'ortografia de la llengua llatina satisfieia la condició ortogràfica de la relació biunívoca entre fonemes i lletres, que és tan simple com simplificadora. En canvi, les filles del llatí es troben molt lluny de l'alfabet fonològic, ja que han passat a usar un alfabet fonològic àmpliament deformat. Tot seguit comentarem quines són les classes de problemes que hi ha en les ortografies de les llengües romàniques. Abans d'entrar-hi, convé remarcar que no ens pararem a analitzar tots els problemes,

sinó solament una manifestació de cada classe.

3.2. *Principals problemes ortogràfics de les llengües romàniques*

3.2.1. *Origen dels problemes*

En les llengües romàniques hi ha moltes lletres que representen més d'un fonema. Per exemple, tots sabem que, en qualsevol llengua filla del llatí, les paraules *gat* o *gent* comencen per la mateixa lletra, encara que el so inicial siga tan diferent. És clar que això depèn de la vocal que hi haja després (*a / o / u* contra *e / i*), però aquest factor no elimina el fet que la lletra *g* represente més d'un fonema en qualsevol llengua romànica.

3.2.2. *La contradicció de les lletres mudes*

El problema ortogràfic que acabem d'introduir sembla molt simple, però té moltes conseqüències, com veurem en aquest apartat i el següent. Aquests efectes no solament són negatius en general, sinó que damunt els ignoren els parlants cultes. Per exemple, encara som conscients del fenomen invers de *gant / gent*: que al costat de les lletres que representen més d'un fonema, hi ha fonemes que es representen de més d'una manera, com ara en la dualitat *tu passeges / ella passeja*, que també es dona en qualsevol llengua romànica. En canvi, ja no sabem ben bé com hem d'analitzar l'expressió *lletra muda*, que apareix en moltes ortografies (la catalana, la castellana, la francesa, etc., com ara en la paraula *guerra*).

Si volem analitzar el significat de l'expressió *lletra muda*, haurem de veure abans què vol dir el primer constituent, *lletra*. Com ja hem comentat, les lletres són signes gràfics que representen els fonemes o sons bàsics d'una llengua. Podríem afegir-hi que, de la mateixa manera que un redolí ha de ser redó i no hi ha crits si no cridem, haurem de concloure que qualsevol so ha de sonar. Resulta, però, que hi ha unes lletres, les mudes, que, com a lletres que són, han de representar sons, però els sons que representen les lletres mudes són sons muts i, per tant, són sons que no sonen. Vet ací, doncs, que l'expressió *lletra muda* és del mateix estil que el desig de voler fer un *redolí quadrat*: hi ha una propietat accidental (*mut* i *quadrat* respectivament) que contradiu una propietat inherent del nucli nominal (la representació d'una lletra ha de ser sonant, i la representació d'un redolí ha de ser redona).

Com els lectors ja han pogut veure, tenim problemes en la comprensió de l'expressió *lletra muda* per una raó ben simple: perquè hi

ha una contradicció, i no hi ha cap contradicció que es pugui comprendre. De fet, l'anàlisi de qualsevol classe d'incoherència consisteix a explicar per quines raons no es pot comprendre.

3.2.3. Una irregularitat d'una irregularitat d'una irregularitat

En les ortografies de les llengües romàniques, que són profundament irregulars, hi ha molts altres fenòmens de què els parlants cultes no són conscients en general. Com ara, l'ús nostre i del castellà de la dièresi de la paraula *ungüent* (que aparentment és tan fàcil), en realitat resulta que és el producte de la *irregularitat d'una irregularitat d'una irregularitat*, que és un procés tan *recursivament irregular*, que costa de comprendre. Aquesta irregularitat *triple* s'explica de la manera següent: primer que res, les llengües romàniques han fet la irregularitat que una lletra represente més d'un fonema (*gat / gent*, §3.2.1); la segona irregularitat és una conseqüència de la primera: per tal de diferenciar la *gerra* de les olives, de la *guerra* dels salvatges, hem arribat a la creació d'una «cosa» que hem anomenat *lletres mudes* (*guerra*, §3.2.2), les quals són tan excèntriques com contradictòries; i la tercera irregularitat és una conseqüència de la segona: el fet que, atès que hi ha excepcions (concretament, paraules en què la «lletra muda» *u* no ha de ser muda), no hem tingut més remei que recórrer a un signe diacrític (concretament la dièresi, *ungüent*), el qual té la missió d'avisar els lectors del fet que, en aquell cas excepcional (i per tant irregular), han de llegir la contradictòria lletra muda.

Cal dir que no solament els parlants cultes no són conscients del procés ortogràfic triplement irregular que acabem d'explicar, sinó que no ho són tampoc una part dels lingüistes (potser perquè l'ortografia es tracta ben poc a les Facultats de Filologia, i encara rutinàriament, amb poques mires analítiques). En efecte, hi ha hagut lingüistes que han afirmat que la grafia *guia* seria ambigua (cfr. Saragossà -1997: §5.8), ja que es podria llegir com a *guí-a* («Persona o animal que acompanya algú per ensenyar-li el camí, que condueix un grup per un camí o indret.»), segons la definició del *Diccionari Valencià*) i com a *gú-ia* (que és una forma que no representa cap paraula nostra). Tanmateix, el procés que acabem d'explicar porta a la conclusió que la grafia *guia* no és gens ambigua. Lligat amb aquesta absència de saber profund o raonat, hi ha el fet que els parlants cultes, en general no saben tampoc si la grafia valenciana i castellana de *argüir* representa dues síl·labes (*ar-gwír*) o tres (*ar-gu-ír*).

3.2.4. *Origen dels enigmàtics dígrafs*

Hi ha moltes altres irregularitats en les ortografies de les llengües romàniques, i ací ens limitarem a introduir-ne tres classes més. El llatí no tenia fonemes palatals (que representen sons que es pronuncien posant la llengua en alguna part anterior del paladar), però totes les llengües romàniques n'han creat. Davant d'aquesta situació, els lectors ja poden començar a comprendre els maldecaps ortogràfics que hagueren de patir els nostres avantpassats dels segles X, XI o XII. En efecte, els escrivans d'aquells segles tenien la missió de solucionar el problema irresoluble de representar consonants palatals amb un alfabet que no tenia lletres per a les consonants palatals. La «solució» va ser crear un bon grapat d'irregularitats, una de les quals són els *dígrafs*. Aquesta paraula és impopular per la raó que amaga una anomalia: que un fonema es representa a través de dues lletres. Per exemple, nosaltres i els castellans representem la consonant palatal lateral amb dues *l*: *pollastre* / *pollo*. A vegades també hi ha «trígrafs». Com ara, la *pa-ll-a* italiana sona exactament com la valenciana, però s'escriu amb tres lletres: *pa-gli-a*.

Les ortografies romàniques no sempre coincideixen en els dígrafs. Per exemple, allà on el castellà té el dígraf *ch* (*chico*, *pincha*), nosaltres recorrem a la representació regular, l'ús d'una sola lletra, la qual, de més a més, és característica de la nostra ortografia des d'èpoques immemorials, la *x* (*xic*, *punxa*).

3.2.5. *Un intent de simplificar produint irregularitats*

Presentarem ara un tipus d'anomalia ortogràfica que implica la pregunta següent: podem simplificar un sistema introduint-hi irregularitats? La lògica del sentit comú diu que les regularitats o generalitats sempre són més simples que les especificitats o excepcions. Tanmateix, les ortografies de les llengües romàniques han decidit pensar que sí que és possible simplificar produint irregularitats, com veurem de seguida.

És prou clar que la grafia de la paraula *rara* és *rara*, ja que hi ha una lletra, la *r*, que representa dues consonants diferents: la vibrant de *roig* i la no vibrant de *cara*. Ara bé, tenint en compte que aquestes dues consonants només aprofiten per a diferenciar paraules en un cas (quan es troben en posició intervocàlica, com ara en les paraules *cara* i *carrer*), i atès que en posició inicial de paraula (o després de consonant: *Enric*) només pot aparèixer la vibrant, resulta que les ortografies de les llengües romàniques han decidit «simplificar» les

seues ortografies introduint la irregularitat d'escriure *rar* (en compte de *rrar*).

El fet que acabem d'exposar és elemental, però un alumne meu universitari de 1994 sembla que no ho entenia, ja que va escriure aquest fragment en un examen: «Jo pense que aquest fet [escriure *rar*] és molt lògic, perquè si escriguérem *r* múltiple [això és, la grafia regular, *rrar*], l'escriptura seria molt difícil». Voldria opinar que aquest alumne no havia comprés res (probablement perquè no venia a classe i es limitava a estudiar de memòria per a l'examen), i per això gosà afirmar que l'escriptura regular o fonològica és difícil.

3.2.6. *Per què no escrivim qi?*

L'última mena d'anomalia ortogràfica que esmentarem és molt grossa. Les ortografies del català, del castellà o del francès tenen la «lletra muda» *u* (*guerra*) per dues raons: perquè tenen grafies com *gust* (català), *gusano* (castellà) o *gustatif* (francès), i perquè la lletra *g* representa dos valors fònics en aquestes tres ortografies (*gat* / *gent*). Ara bé, tenint en compte aquests dos factors: que no hi ha cap paraula en què la *u* de *qu* pugui sonar com a vocal, i que el valor fònic de la lletra *q* és constant; aleshores, per què escrivim *qui* (valencià i francès) o *quien* (castellà), en compte de *qi* / *qien*? Darrere d'aquesta pregunta tan simple hi ha una maror tan gran, que és millor que no l'expliquem ací, i els lectors interessats poden consultar Saragossà (1997: §5.12).

3.2.7. *Conclusions sobre els problemes ortogràfics de les llengües romàniques*

I bé, lectors, ara ja estem en condicions de veure si hi ha llengües romàniques que «s'escriuen com es parlen», això és, que usen un alfabet fonològic (relació biunívoca entre fonemes i lletres). En realitat, els problemes que hi ha en les ortografies romàniques (i que ací ens hem limitat a esmentar per damunt damunt) són tants i tan variats, que la distància entre la pronúncia i l'escriptura és més abismal que una altra cosa.

Els parlants cultes, però, no arriben a ser conscients ni de la punta d'aquest iceberg ortogràfic. Com ara, quin castellanoparlant o quin anglòfon és conscient que en les grafies dels mots *muy* (castellà) o *new* (anglès) hi ha el contrari del que apareix en la pronúncia majoritària (o com a mínim estesa) d'aquestes llengües? En efecte, en les grafies *muy* i *new*, després de la consonant nasal (*m* i *n* respectivament) hi ha una lletra vocàlica (*u* i *e* respectivament) i una lletra con-

sonàntica (y i w respectivament), però en les pronúncies d'aquestes llengües hi ha precisament el contrari: una consonant seguida d'una vocal (*mwí* i *njú* respectivament).

Si fóra un demagog i un incompetent, em burlaria de les ortografies de les llengües romàniques. Però un lingüista (i en general un científic) no ha de fer fum, sinó llum, i per això s'ha de preguntar per la causa de les dades que constata. Conseqüentment, tot seguit afrontarem la qüestió de saber quina és la causa de la situació ortogràfica de les llengües romàniques, una situació que, en un primer moment, fa la impressió de ser molt sorprenent. Per una altra banda, podríem avançar que l'aclariment d'aquest panorama tan estrany ens permetrà comprendre més bé una qüestió molt important: quins eren els objectius ortogràfics que buscava Pompeu Fabra.

3.3. *Causa dels problemes ortogràfics de les llengües romàniques*

En realitat, l'origen dels problemes de les ortografies de les llengües romàniques es troba en una causa tan humana com és l'intent de conservar la civilització que un poble ha creat. En efecte, només els pobles miserables i provincians se separen inútilment del seu passat (sobretot d'aquelles lliçons del passat que permeten que afronten més bé problemes del seu present). Ben mirat, un poble sa, conscient d'ell mateix i amo del seu destí, és inherentment conservador: conservador de totes les característiques del seu passat que no són perjudicials per al seu present.

Si apliquem aquest marc general a les ortografies romàniques, haurem de dir que, com que no hi ha cap poble que vulga que els documents més importants del seu passat esdevinguen intel·ligibles, n'ha resultat que les llengües romàniques només han introduït canvis ortogràfics quan és palpable que, actuant així, s'aconsegueixen aquests dos objectius: que les ortografies resultants no es veuran separades traumàticament del passat, i que el benefici social serà molt gran.

Dins d'aquest panorama, una ortografia com la francesa (o com l'anglesa —que és una llengua germànica amb molta influència romànica) esdevé intel·ligible. En efecte, si entre la pronúncia i l'escriptura d'aquestes llengües hi ha una distància que és més abismal que en les altres llengües romàniques, no és perquè els francòfons i els anglòfons siguin idiotes (que és la creença que promou la campanya irresponsable que unes llengües romàniques determinades s'escriurien com es parlen). Probablement, només els idiotes creuen

que els altres són idiotes. En canvi, les persones que actuen amb treball i amb solidaritat, intenten comprendre la situació en què es troben els altres i, per tant, busquen la causa d'aquesta situació. En el cas d'ara, no cal dir que l'origen de la gran distància que hi ha entre la fonètica i la grafia en els casos del francès i de l'anglès es troba en el fet que aquestes llengües han tingut una evolució fonètica molt forta, la qual cosa les ha col·locades entre l'espasa i la paret: si acosten la grafia decididament cap a la llengua parlada, trenquen dolorosament amb tota la documentació del seu passat; i, si es mantenen com estan, han de continuar reproduint un esforç ortogràfic tan fort com penós.

3.4. Objectius ortogràfics de Pompeu Fabra: subordinació a la grafia medieval

3.4.1. El principi general

Hem comentat en §3.1 que Fabra posava per davant els interessos de tota la llengua parlada actual. Ara bé, aquest lingüista (que va ser molt lúcid i eficaç), a causa de les raons que hem exposat en §3.3 va saber fer l'excepció que calia fer en l'ortografia. Efectivament, ja en el treball ortogràfic de 1906 va observar que, les «convencions tradicionals, l'ortografia moderna ha d'anar en compte a modificar-les», i tot seguit critica l'intent «simplificador» de passar de la grafia medieval *jo vaig a jo vatx* (p. 219 [74]), temptatives «simplificadores» darrere de les quals hi ha molt sovint la supeditació a l'ortografia castellana. I, més tard, ja assolida la unificació ortogràfica, va fer el següent comentari contra els hipotèticament tradicionalistes:

«L'Institut, contra ço que ells [els qui s'oposaven a la proposta ortogràfica de l'Institut d'Estudis Catalans] volen suposar, ha tingut precisament molt en compte les grafies medievals, combatent d'una manera sistemàtica totes aquelles alteracions que preocupacions etimològiques i gramaticals i *sobretot la imitació del castellà*, hi havien anat introduint.» (Fabra —1917: 17 [122]; subratllat meu)

La nostra llengua, doncs, havia de mantindre grafies com la de *any* o la de *roig*, o dualitats com *tz / ts* (*dotze / potser*) i les corresponents fricatives (*onze / pansa*). Per una altra banda, el manteniment de les grafies predominants de l'edat mitjana no solament permet que un valencià actual alfabetitzat pugui llegir els nostres textos medievals.

En efecte, aquest manteniment, a més de no separar-nos inútilment de Joanot Martorell i d'Ausiàs March, també té com a conseqüència que ens singularitzem davant de l'ortografia del castellà o del portugués, de l'italià o del francès. Òbviament, si hi ha llengües diferents és perquè hi ha diferències, i nosaltres no podíem renunciar de les grafies més típiques de la nostra llengua sense renunciar a ser nosaltres mateixos. En realitat, la lectura del llibre d'història ortogràfica de Segarra (1985) fa veure que la majoria dels allunyaments de la nostra ortografia medieval eren una subjugació a l'ortografia castellana.

3.4.2. *Condicions generals per a introduir canvis ortogràfics: separació escassa de la grafia medieval i guanys expressius o estructurals importants*

Les convencions ortogràfiques predominants de l'edat mitjana es podien canviar quan la llengua moderna guanyava molt i, en canvi, podíem seguir llegint sense problemes els textos medievals. En comentarem dos exemples per comprendre-ho més bé.

Els nostres avantpassats medievals escrivien una *i* abans d'una *g* en final de paraula: *jo vaig*; en canvi, aquesta *i* no era necessària en posició intervocàlica: *que tu vages / que ell vaja*. I idènticament actuàvem en la transcripció del fonema sord corresponent: *home baix, però dona baxa*:

Actuació medieval: *vaig* *vaja*
baix *baxa*

Ara bé, Fabra (1917: 9-10 [112-113]) va explicar que l'ús de la *i* en la posició intervocàlica (*dona baixa*) tenia dos avantatges immensos: en primer lloc, la grafia responia a l'ús majoritari del valencià, del tortosí i del lleidatà, ja que s'hi pronunciava la *i*, diversament de la Catalunya oriental i les Balears, que diuen *dona baxa*; i, en segon lloc, resultava que, introduint aquesta modificació, tota la llengua podia diferenciar gràficament el participi del verb *eixir*, *eixit*, i el nom *èxit*, distinció fònica que la nostra ortografia medieval no podia representar. El sistema resultant, doncs, respon a l'esquema següent:

Actuació actual: *vaig* *vaja*
baix *baixa*

En l'exemple anterior, el mòbil de la variació sobre l'ortografia medieval era evitar una indeterminació important (*exit* = *èxit*) alho-

ra que l'ortografia nova coincidís plenament amb la pronúncia predominant del valencià, del tortosí i del lleidatà. Un mòbil diferent que apareix alguna vegada és el paral·lelisme estructural i la simplificació ortogràfica, com veurem de seguida. En la representació dels dos fonemes que en la nostra llengua poden funcionar no solament com a vocals (això és, com a nucli sil·làbic), sinó també com a consonants (això és, com a marge sil·làbic), els fonemes /i/ i /u/, resulta que el segon sempre l'hem transcrit amb la lletra *u*, tant si funcionava com a vocal (*ungla*, *furtar*) com si funcionava com a consonant (*quatre*, *ells veuen*, *ella cau*). En canvi, el fonema /i/ tendíem a representar-lo amb la lletra *i* quan funcionava com a vocal (*infern*, *preferir*) i en una part dels funcionaments consonàntics (com ara en [estasió] —*estació*— o paraules que tinguessen aquest diftong creixent a l'edat mitjana). En canvi, en una part dels funcionaments consonàntics, s'usava la lletra *y* (*rey*, *ells feyen*), encara que amb vacil·lacions (*reyna* o *reina?*; *espayament* o *espaiament?*; etc.).

I bé, sembla evident que una actuació mínimament regular demana que seguim una d'aquestes dues opcions: o que transcrivim totes les *uu* i les *ii* consonàntiques amb una lletra específica (1), o que usem la mateixa lletra que emprem en la representació del funcionament vocàlic (2):

(1) Possibilitat distingidora: *ells cauēn* *ells feyen* *mew* *may*

(2) Possibilitat igualadora: *elles cauēn* *elles feien* *meu* *mai*

Fabra, que simplificava l'ortografia sempre que el respecte a la llengua medieval li ho permetia, no cal dir quina opció va triar (l'eliminació de la *y*), i més en una llengua en què els diftongs amb [w] són molt més importants que els diftongs amb [j] (cfr. Saragossà — 1997: §5.3). En realitat, Giner (1985: 141 i 142) ha explicat que la *i* i la *y* no eren dues lletres diferents a l'edat mitjana, sinó que la *y* era una variant gràfica contextual de la *i*, i per això una llengua com l'anglès encara ara escriu *try* però *tries* o *tried*. Tanmateix, enfront d'aquest panorama tan clar i tan rotund, hi ha persones que no solament han intentat amagar aquesta simplificació de Fabra, sinó que, damunt, han intentat presentar-la com una complicació «absurda». Vegeu ací §5.2.1.

3.4.3. *Conclusions sobre els objectius ortogràfics de Pompeu Fabra davant de la llengua medieval*

Els pobles que són cultes i responsables (i per tant conscients de la seua història i de la seua personalitat) miren d'apartar-se mínimament de l'ortografia del passat, sobretot la d'aquelles èpoques en què han sigut més lliures i creatius. En canvi, els pobles que no es coneixen i que viuen dominats, tenen el perill de separar-se inútilment de la seua grafia més genuïna, alhora que adapten la grafia de la llengua dominadora. Per exemple, en els segles de decadència literària i política, hem tingut grafies acastellanades com *añy* i *añ*. No cal dir que aquesta pèrdua de l'ortografia pròpia és una passa més cap a l'assimilació i la destrucció lingüística i cultural que comporta la dominació d'una llengua de fora.

Les separacions del passat ortogràfic només són aconsellables quan dificulten poc la comprensió dels textos més valuosos del passat i, en canvi, o bé introdueixen més possibilitats expressives (com ara en el cas de la dualitat *eixit / èxit*), o bé hi ha un bon guany en la coherència del sistema gràfic (*veuen / feien*), sobretot quan en el passat hi havia molta vacil·lació (que és el que passava en l'ús de la lletra *i* i la variant contextual *y*).

3.5. *Objectius ortogràfics de Pompeu Fabra: consideració de la grafia llatina*

3.5.1. *Una convenció ortogràfica de les llengües romàniques davant del llatí*

Quan Fabra era encara un jove, formava part del grup dirigent de la revista *L'Avenç* (cap a 1890), els quals ja tenien ben en compte que les llengües romàniques havien adoptat una sèrie de convencions davant de l'ortografia del llatí, i que tota llengua que volguera tindre cara i ulls romànics, havia de respectar aquell vassallatge ortogràfic. Podríem resumir aquesta subordinació a l'ortografia llatina de la manera següent: especialment en les paraules preses directament al llatí (que s'anomenen sovint *cultismes*), convenia respectar la grafia llatina.¹

Aquest principi permet d'entendre que el castellà no use constantment la lletra *z* en la representació del fonema interdental frica-

¹ S'exceptua la terminació de les paraules que representa allò que en llatí s'anomenava *cas*, on hi ha variacions. Per exemple, el cultisme *lexicographicum* s'adapta al valencià com a *lexicogràfic* (eliminació de la terminació casual *-um*), exactament com en anglès (*lexicographic*); en canvi, el castellà elimina la *m* i canvia la *u* per una *o*, *lexicográfico*.

tiu sord, sinó que, al costat de *zapato*, escriu *cielo* o *cera*, cosa que explica dualitats gràfiques com les de *ceniza* o *cereza*. Un altre exemple: aquesta mateixa convenció permet d'entendre que l'anglès haja mantingut la mateixa grafia que qualsevol llengua romànica, *pacient*, encara que la seua pronúncia és la que nosaltres representàriem com a *péixent*. Un tercer exemple: Fabra (1917: 17 [122-123])) ens recordava que el francès havia passat des de les grafies *lonc*, *borc*, *grant*, *froit*, *chaut*, etc., a escriure *long*, *bourg*, *grand*, *froid*, *chaud*, etc.

3.5.2. Un problema ortogràfic davant de la convenció romànica

La tercera exemplificació que hem introduït (la del francès) ve bé per introduir la grafia de les lletres *g*, *d* i *b* en final de paraula. Nosaltres, semblantment als francòfons, en final de paraula (i parcialment en final de síl·laba) perdem la sonoritat dels fonemes anomenats oclusius, fricatiu i africats, i per això el masculí de *gropa* no és *grog*, sinó *groc*; o *didal* no és un derivat de *did*, sinó de *dir*; o, encara que l'infinitiu és *saber*, diem ell *sap*, i no *sab*.

Ara bé, si haguéssim representat constantment aquesta propietat fònica en la grafia, hauríem arribat a la conseqüència poc desitjable de separar-nos de l'ortografia de totes les altres llengües romàniques. Com ara, allà on totes les llengües han mantingut la *d* del mot *àcid*, nosaltres hauríem d'haver grafiat *àcit* (o, més coherentment, *àssit*). De més a més, si volem ser realment conseqüents amb les nostres propietats fonètiques, també hauríem d'escriure *optenir*, *opstable*, *atquirir*, *atscriure*, *apstemi*, etc., (en compte de *obtenir*, *obstacle*, *adquirir*, *adscriure*, *abstemi*, etc.), ja que hi pronunciem els fonemes /p/ i /t/.

3.5.3. La proposta de Fabra

Davant d'aquest resultat tan divergent respecte a l'actuació ortogràfica de les llengües cultes del nostre entorn, Fabra va elaborar dues regles bàsiques, una de les quals anava a favor de la llengua col·loquial, i l'altra anava a favor del llatí. La primera era que, després de vocal en final de paraula, en general hi hauria la lletra que representa la consonant sorda, fóra quina fóra la lletra que hi haguera en la flexió o en la derivació: *cuc-cuca*, *tot-tota*, i també *llop-lloba*, *màneg-mànega*. Cal dir que aquesta regla fa coincidir sovint els interessos actuals i els del llatí; per exemple, la paraula *llop* també tenia *p* en llatí (LUPU).

Contràriament, després de consonant hi hauria la mateixa lletra que en els derivats o en les altres formes flexives: si és *colpejar*, seria *colp*; en canvi, si és *tardar*, seria *tard*. Aquesta grafia, naturalment, s'apartava de la llengua col·loquial, però situava la nostra ortografia al costat de les ortografies cultes de l'entorn, tant les que no han perdut vocals en final de paraula (el castellà, l'italià) com les que han actuat com la nostra, perden vocals en final de paraula (el francès, l'anglès). Finalment, aquestes regles generals es modificaven parcialment amb unes quantes excepcions per tal de violentar més poc la grafia llatina (*àcid*, *pròleg*) o la tradició ortogràfica de les Illes Balears, València i Catalunya (*prenc-prenga*).

3.5.4. *Unió de la grafia medieval i de la convenció romànica: il·legal*

A partir del panorama que hem descrit, no costa gens deduir el següent principi ortogràfic: quan la consideració de l'actuació internacional davant de la grafia llatina tenia el reforç de l'ortografia medieval, hi havia ben poques raons per a vacil·lar. Per exemple, si l'ortografia medieval de Ramon Llull (Palma), de Joanot Martorell (València) o de Bernat Metge (Barcelona), representava constantment la *ela* geminada de la grafia llatina (*legale / illegale*), i l'italià, el francès o l'anglès continuaven fidels a aquesta grafia, no hi havia cap raó per a modificar la convenció medieval (excepte en el detall de diferenciar la consonant palatal —*coll*, *palla*— de la consonant alveolar geminada del llatí —*col·locar*— per mitjà de l'anomenat *punt volat*), més que més quan en tots els grans parlars hi havia consonants laterals geminades (com ara la valenciana de la paraula *amella*).

És veritat que ací el castellà ha decidit apartar-se de la convenció internacional. Tanmateix, en un context en què els parlants cultes esdevenen més i més políglotes (sobretot a favor de l'anglès), és ben possible que això siga, cada vegada més, motiu de problemes per al castellà. Realment, sembla evident que, si l'adaptació del llatí COLLATERALE és sempre la mateixa (més enllà de la terminació casual, cfr. n. 1), tindrem més pocs problemes internacionals. Diguem-ho més clarament: un valencià que sàpia que la seua grafia és *il·legal*, ja pot saber com s'escriu aquesta paraula en anglès (*illegal*); i si aquesta mateixa persona coneix la grafia anglesa *collection*, ja pot deduir amb una seguretat quasi completa que l'ortografia valenciana serà *col·lecció*.

En realitat, les reflexions del paràgraf anterior no són purament

especulacions. Com ara, en un llibre escrit en castellà (Aznar — 1991) he vist ben escrites les paraules que tenen *nc*, com ara *intencionalidad* (que apareix diverses voltes a les pàgines 31-32) o *pretencioso* (p. 102). Ara bé, n'he vist dues excepcions, «presunciones» (p. 15) i «asunción» (p. 101). Tenint en compte que quasi tota la bibliografia d'aquest llibre està en anglés, opine que la possibilitat més versemblant és la següent: l'autor deu tindre gravades en la memòria visual les grafies angleses *presumption* i *assumption*; hauria eliminat la *p*, ja que en castellà no hi ha paraules que tinguin el grup *mp* en la mateixa síl·laba; però, en canvi, tenint en compte que la grafia *mc* és pareguda a *nc*, s'hauria escapat del control. També podem suposar que hi ha, simplement, errors atzarosos. Hauríem d'oposar-hi, però, que seria ben estrany que aquests errors atzarosos no es manifestaren mai atzarosament (o jo no n'he vist manifestacions en les primeres cent pàgines del llibre), sinó solament en aquelles paraules que tenen una grafia internacional diferent de la castellana. Vet ací, doncs, un exemple real de les conseqüències negatives que té l'aïllament ortogràfic en què el castellà s'ha posat en una part de l'ortografia dels anomenats cultismes.

Un exemple paregut a la conservació de la *ela* geminada és l'ús de la lletra *c* seguida de *e-i* (o *ç* seguida de *a-o-u*). L'actuació internacional ens obligava a escriure *cedra*, semblantment al francès *cedre* o el castellà *ceniza*. Ara bé, en l'ortografia de les paraules que no fossen d'origen llatí, sí que podíem eliminar aquesta lletra inútil. La regla concreta que acabem d'exposar tenia tres avantatges: en primer lloc, simplificava l'ortografia actual; en segon lloc, ens permetia enllaçar amb l'evolució espontània de la nostra grafia antiga (que anava passant progressivament de *çucra* a *sucre*); i, en tercer lloc, també ens posava a la vora del francès o de l'anglès. Per exemple, al costat de la nostra grafia actual *sucre*, hi ha la francesa *sucre* i l'anglesa *sugar*.

D'una manera més exacta, podríem dir que la convenció gràfica que varen prendre els nostres avantpassats de primeries del segle XX va ser la següent: en totes aquelles paraules que no fossen d'origen llatí, i en totes aquelles paraules de creació popular per mitjà dels afixos *-ass* (*grandàs, faenassa*), *-iss* (*pedrís, carnisseria*) i *-uss* (*malaltús, pallús, pelussa*), eliminaríem la lletra *c* (o la lletra modificada *ç*), i només usaríem la lletra *s* (en principi o en final de paraula) i *ss* (en posició intervocàlica).

3.5.5. Més sobre la supeditació al llatí

Cal dir que la supeditació a l'ortografia llatina és més gran del que els lectors es poden imaginar a partir de la lectura d'aquesta secció i de §3.2. Per exemple, en desaparèixer el fonema /v/ del castellà col·loquial, hi havia dues opcions gràfiques: o eliminar la lletra *v*, o, tenint en compte la tendència a separar-se poc del passat ortogràfic, mantindre aquesta lletra. El castellà va triar, com era previsible, la segona opció, però d'una manera molt especial. En efecte, en compte de reproduir l'ús castellà de la lletra *v* de l'època en què es pronunciava, hom va preferir l'ús ortogràfic que en feia el llatí.

Aquesta particularitat explica que el castellà siga l'única llengua romànica que escriu amb *b* moltes paraules (com ara *haber*) que apareixen amb *v* a les altres llengües romàniques: el francès *avoir*, l'italià *avere* i el nostre *haber* (que lliga amb *hauré*, tal com es relacionen la *u* i la *v* de *blau* i *blava*, *neu* i *nevar*, *mou* i *movia*, etc.). Ara bé, la propietat que més ens interessa és remarcar que el castellà, actuant de la manera que hem dit, no estava subjectant-se a un estadi lingüístic castellà de feia uns quants segles, sinó al llatí de feia mil·lennis. Encara que, ben mirat, no és més poc curiós l'ús de la *b* en moltes llengües romàniques (com ara el valencià *home*, el francès *homme*, el castellà *hombre*, etc.), ni l'ús privatiu del castellà en paraules com *haba*, *hilo*, *harto*, etc. (que volen indicar que abans hi havia una *f*, com podem veure en les formes valencianes: *fava*, *fil*, *fart*).

Pel que fa a la conveniència de solucionar tots els problemes ortogràfics que hem vist en aquest capítol (*gat* / *gent* / *guerra* / *ungüent*, *pollastre*, *rar*, etc.) i a la manera de solucionar-los, podeu consultar les reflexions que he fet en Saragossà (1997: §3.2 i §3.3).

3.6. La codificació ortogràfica i els topònims o noms de lloc

Podríem acabar aquest capítol fent una observació que, en un país normal, no caldria dir, però en unes províncies on alguns no vacil·len a intentar quotidianament la divisió i l'enfrontament dins del poble valencià, convé insistir-hi. Quan una col·lectivitat decideix donar suport a unes regles ortogràfiques (com ara les Normes Ortogràfiques de Castelló), és una obvietat que aquestes regles també s'apliquen als topònims (o noms de lloc) de la llengua normativitzada. Per exemple, seria ben pintoresc (i ben trist) que algú volguera usar en castellà grafies com *Badaxoç*. En canvi, allò que és inimaginable en castellà, són campanyes habituals per a la intoxicac-

es varen escriure.

És precisament aquest objectiu el factor que permet d'entendre que les llengües romàniques han anat separant-se extraordinàriament de l'escriptura fonològica (§3.3). Per una altra banda, aquest context romànic torna clara l'actitud ortogràfica que Fabra va adoptar davant de la nostra ortografia medieval (§3.4). Finalment, les llengües romàniques han portat tan avant aquest respecte al passat (concretament al llatí), que una llengua que defuja el localisme i la marginalitat ha de tindre en compte les exigències ortogràfiques internacionals que hi ha tàcitament en el nostre entorn (§3.5). Difícil, hem vist exemples sobre com aquest context internacional es torna més fàcil allò que podria semblar més difícil («presumptions» / *presumpció—presumption*).

Les Normes Ortogràfiques de Castelló arpleguen convenientment aquestes exigències romàniques, i, ara, als valencians es queda l'obligació d'acabar de normalitzar els topònims o noms de lloc (§3.6), faena que ja tenim avançada (vegeu Pérez i Piquer, 1994-1995). En canvi, encara no hem començat pràcticament aquesta tasca de normalitzar els nostres cognoms, una part dels quals (com ara *Casañy* o *Casañ*, o *Chiner*, o *Zaragosí*) tenen grafies que delaten una situació ignominiosa en què ha viscut el poble valencià (i en bona mesura encara hi vivim).

CAPÍTOL 4. LA NECESSITAT D'ESTABILITAT EN L'ORTOGRAFIA

4.1. *Les Normes Ortogràfiques de Castelló durant la dictadura franquista*

Sent rector de la Universitat Jaume I, de Castelló, Francesc Michavila va subratllar la unanimitat que hi ha hagut en la defensa de les Normes Ortogràfiques de Castelló:

«En la història del País Valencià contemporani, poques iniciatives culturals han obtingut tanta unanimitat en les adhesions, a l'hora de nàixer, ni tanta vitalitat posterior, com aquell acord civil que anomenem les Normes de Castelló.» (dins Pérez Moragon i Andreu —1993: 109)

En efecte, quan els valencians vàrem arribar a l'«acord civil» de 1932, el contingut de les Normes ja estava molt escampat per la nostra societat (§2.1), i durant la dècada dels anys trenta es va generalitzar. Pérez Moragon (1982: 112-113) en dóna exemples d'institucions i d'escriptors de tots els signes polítics, i ací no cal que hi insistim.

Durant la dictadura del general Franco, tan profundament marginadora del valencià,¹ la tònica va ser exactament la mateixa: a mesura que les institucions (començant pel Rat Penat i seguint per qualsevol altra) podien publicar en valencià, i a mesura que es podien legalitzar les editorials (com ara Lletres Valencianes o Torre), l'ús de les Normes Ortogràfiques de Castelló va ser unànime.

Convé esmentar que el procés va ser diferent a Catalunya, probablement per la raó que, en els últims cent anys, Catalunya ha defen-

¹ Podeu consultar Cortés (1995).

sat molt més que València la seua personalitat i la seua llengua. En efecte, les primeres obres en català que es publicaren a Barcelona durant el franquisme, no seguien les regles ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans. Ara bé, aquesta diferència va ser una conseqüència de l'activitat anticatalana dels funcionaris franquistes, els quals només autoritzaven al principi la publicació d'obres en català si eren de poesia (com ara les de Jacint Verdaguer), i amb la condició explícita que s'havien de publicar amb l'ortografia prefabricada. Realment, aquells funcionaris sabien com d'important és l'ortografia en la normativa lingüística d'una llengua. Vet ací que comencem a verificar la predicció que hem fet en §1.4: aquells que siguen contraris a la recuperació d'una llengua miraran d'afonar l'ortografia que té per tal de desfer l'ús culte d'aquella llengua.

4.2. La necessitat d'estabilitat en la normativa lingüística (i en particular en l'ortografia)

La continuïtat que hem exemplificat en la secció anterior sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló és imprescindible en la vida de qualsevol normativa lingüística. De fet, la modificació d'una normativa (sobretot si afecta l'ortografia) causa molts problemes socials, i és per això que, finalment, les grans propostes de modificació de l'ortografia francesa i de l'anglesa no han arribat mai a aprovar-se i a aplicar-se, per molt fonamentades que estiguessen.²

Realment, en qualsevol llengua culta i civilitzada, un canvi ortogràfic (i, en general, una modificació de la normativa lingüística) només s'hauria de proposar quan es compleixen aquestes cinc condicions:

- 1) en primer lloc, hi hauria d'haver hagut lingüistes competents que haguessen desenvolupat investigacions serioses que demostraven clarament l'avantatge de la proposta de modificació;
- 2) en segon lloc, aquests estudis s'haurien d'haver publicat i d'haver debatut públicament en els organismes científics escaients;
- 3) en tercer lloc, hauríem d'estar segurs que el benefici social que obtindríem introduint el canvi ortogràfic seria molt més

² Pitarch (1996: 134-135) conta alguna anècdota francesa, i esmenta que una reforma ortogràfica de l'alemany només va ser possible després d'aquests tres fets: després d'arribar a un consens amb Àustria i amb Suïssa; després de l'aprovació dels ministres de cultura dels setze *länders*; i després de huit anys de controvèrsies.

gran que el malestar social que provocaria l'entrada en vigor de la modificació;

- 4) en quart lloc, no hi hauria d'haver perill de produir un cisma social en la normativa ortogràfica a causa d'aquesta modificació; i
- 5) en cinqué lloc, les institucions lingüístiques que tinguessen el poder legislatiu haurien d'haver aprovat la modificació.

Desenvoluparem aquestes condicions en §8.2.4, i ara observarem que aquesta necessitat de continuïtat de la normativa lingüística, aquest lligam amb el passat, és, com ja hem dit, una característica de la civilització (§3.3). En efecte, no hi ha una bona civilització si, en primer lloc, no complim el requisit de saber què han fet els nostres avantpassats; i, en segon lloc, si no reproduïm tot allò que no siga negatiu per al present. De més a més, en el camp concret que anomenem *ciència* (on hem d'aspirar que hi haja la normativa lingüística) convé que raonem i justifiquem qualsevol canvi. Finalment, hem de tindre en compte que una normativa lingüística necessita prestigi social per a viure, i malament tindrà prestigi una proposta que canvie sovint.

4.3. Conclusions sobre la necessitat d'estabilitat en l'ortografia

A partir de les observacions anteriors, podríem pensar que possiblement no hi haurà cap valencià format, conscient i responsable que pugua trencar amb la llengua literària que el valencianisme ha anat codificant, amb penes i treballs, des de 1857, des dels versos de Teodor Llorente (fundador de *Las Provincias* i director durant molts anys). En realitat, hauríem d'actuar així si els valencians aspirem a ser un poble civilitzat i progressivament més cohesionat i més madur.

Mirant-ho bé, fa la impressió que només un irresponsable o una persona que es burle del poble valencià pot ser capaç de trencar, bruscament i sense contemplacions, amb la unificació ortogràfica que el valencianisme va acabar d'aconseguir fa més de mitja centúria. Tanmateix, hi ha hagut un intent d'apartar les Normes Ortogràfiques de Castelló, qüestió que serà l'objecte d'estudi del capítol següent.

PART SEGONA: EL PRESENT

CAPÍTOL 5. ANÀLISI D'UN QÜESTIONAMENT DE LES NORMES ORTOGRÀFIQUES DE CASTELLÓ

5.0. *Introducció*

Cap a finals dels anys 70 hi hagué un intent de qüestionar la normativa lingüística valenciana. En el fons d'aquest intent, potser hi ha actituds poc clares d'una part del valencianisme dels anys 60. Si això és cert, algú ho hauria d'investigar, i, en aquest llibre, jo em centraré en l'anàlisi dels factors més immediats i objectius (§5.1 i §5.2), encara que, posteriorment, faré uns comentaris sobre els promotors del qüestionament de finals dels anys 70 (§5.3) i sobre la manera d'actuar en els nostres dies (§5.4).

L'any 1978 hi hagué una institució, el Centro de Cultura Valenciana, que va canviar de nom (Academia de Cultura Valenciana), i tres anys després, el 1981, aquesta institució va publicar un llibre en què raonava una part dels canvis ortogràfics que volia introduir en el valencià, *Documentació formal de l'ortografia de la llengua valenciana*, llibre que posteriorment, el 1994, va ser revisat i ampliat. A causa de la voluntat de ser tan objectiu com siga possible, encetaré aquest capítol per l'anàlisi del llibre esmentat. En efecte, la valoració dels fenòmens socials i de les persones i les institucions sempre admet moltes matisacions, però, en canvi, en les justificacions escrites no hi ha més cera que la que crema: allò que hi ha imprès des de la primera lletra del llibre fins a la darrera.

Començaré, doncs, per l'anàlisi del llibre esmentat, que dividiré en dues seccions. A la primera, miraré d'acostar-me a la ideologia normativa que hi ha en aquest qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló (§5.1), i, tot seguit, analitzaré una part de les argumentacions amb què hom ha intentat defensar una ortografia alternativa (§5.2). Posteriorment, comentaré en quin context es

va produir l'intent de trencar amb la normativa lingüística valenciana, i quina classe d'institució ho va fer (§5.3). Finalment, intentaré analitzar uns quants arguments més amb què alguns intenten desprestigiar la normativa lingüística valenciana (§5.4).

5.1. *Anàlisi dels principis de l'Acadèmia de Cultura Valenciana que guien la seua acció hipotèticament normativitzadora*

5.1.0. *Introducció*

El llibre *Documentació formal de l'ortografia de la llengua valenciana* consta d'un pròleg (ps. 5-6), una introducció (ps. 9-15) i un intent de justificar el trencament de l'ortografia valenciana (ps. 19-82). Algun lingüista hauria d'analitzar detalladament aquesta publicació, ja que des de la primera pàgina (p. 5) fins a la darrera (p. 82) hi ha deformacions teòriques i incoherències dels autors. En aquesta secció i la pròxima, faré un acostament general a aquest objectiu, ja que em limitaré a analitzar les parts més bàsiques.

En la primera secció, analitzaré la introducció, ja que aquesta part, després de descriure l'obra (§1-§2), conté (probablement d'una manera involuntària) la ideologia normativa de l'Acadèmia de Cultura. En efecte, els lectors de l'obra de l'Acadèmia no veuen, a causa d'una sèrie de motius que miraré d'explicar quins són, uns principis clars i raonats; però intentaré demostrar que, llegint lentament i reflexionant, és possible trobar els objectius que deuen perseguir realment els autors de l'Acadèmia. Dedicaré un apartat (§5.1.1—§5.1.5) a cada un dels de l'Acadèmia (§3—§8), excepte els §6 i §7, que comentaré conjuntament per la raó que tracten el mateix tema (la fonètica i l'ortografia). Finalment, hi haurà una síntesi (§5.1.6).

5.1.1. *La marginació de la «diacronia» i el silenciament de la situació sociolingüística del valencià*

Els autors del llibre que estem començant a comentar¹ deuen saber que les persones que s'han oposat públicament a la normativa lingüística valenciana no solen tindre preparació lingüística, i potser per això procuren fer ostentació de conèixer la teoria lingüística. Per exemple, en la secció §3 («sincronia i diacronia en la llengua») intenten oposar els lingüistes «actuals» als d'«etapes anteriors» per mitjà de l'oposició «sincronia / diacronia» (p. 10). Ara bé, aquesta

¹ La identitat d'aquests autors no es diu.

oposició té ben poc d'actual, ja que es remunta a 1916, any en què es va publicar el *Curs de lingüística general*, del suís Ferdinand de Saussure.

A més d'aquesta imprecisió temporal de quasi un segle, cal dir que els autors anònims de l'Acadèmia també són inexactes des d'un punt de vista teòric, atès que la lingüística actual està qüestionant de múltiples maneres l'exclusió de Saussure (la creença que la diacronia o evolució no pertanyeria a l'objecte d'estudi de la Lingüística).² No és cosa d'estendre'ns en el qüestionament d'aquesta exclusió, i ací crec que n'hi haurà prou fent una afirmació que sembla evident: que la comprensió de la vida humana (siga la individual o siga la social) no pot prescindir del passat, ja que només estudiant l'evolució o passat podem entendre el present o realitat. I bé, idènticament, hi ha múltiples aspectes sintàctics, semàntics, morfològics, derivatius, compositius o fonètics de qualsevol llengua actual que només podem comprendre estudiant-ne l'evolució fins al present. De més a més, si passem de l'estructura interna de la llengua al vessant sociolingüístic (és a dir, a l'ús social), encara és més palpable que només estudiant l'evolució de l'ús social d'una llengua podrem arribar a entendre la situació sociolingüística en què es troba.

En realitat, més enllà de l'ostentació de la teoria, la finalitat bàsica de recórrer a la «sincronia» deu ser una altra: l'intent de donar a entendre (sense proves empíriques) que el valencià literari que els escriptors valencians han anat elaborant durant el segle passat i l'actual seria arcaic, i que aquesta elaboració lingüística es trobaria allunyada de la teoria lingüística (que els autors anònims coneixen molt poc, com ja he insinuat i espere que demostraré en els pròxims apartats). Pel que fa a l'hipotètic arcaisme de la normativa lingüística valenciana, convé que repetim (§1.2 i §2.3) que qualsevol llengua europea que s'ha vist apartada dels usos socials públics, oficials i prestigiosos (com ara el valencià), en intentar recuperar la dignitat perduda estudia el seu passat i procura lligar-s'hi.

Ben mirat, diria que els millors esclaus són els qui no tenen consciència del seu passat, de la mateixa manera que només poden ser realment lliures i responsables les persones i els pobles que han estudiat i han interpretat la seua història per comprendre el seu present. En els pròxims apartats, espere que demostraré que no és gens ni

² Com ara, els lectors interessats poden consultar *Historical syntax in cross-linguistic perspective*, de Harris i Campbell.

miqueta casual aquest desig d'eliminar la «diacronia» o passat, ja que aquesta actitud deu respondre a un intent de silenciar la situació de marginació i sotmissió sociolingüística en què ha viscut el valencià des del 1707 (i parcialment des d'abans) fins a l'actualitat.

5.1.2. *El silenciament de la situació sociolingüística del valencià i la deformació del «valencià que ara es parla»*

Tant en la secció §3 («sincronia i diacronia») com en la §4 («llengua escrita i llengua parlada»), els autors de l'Acadèmia miren de realçar la llengua parlada per mitjà d'unes citacions de tres autors francòfons i anglòfons.³ En aquesta actuació, em sembla que hi ha l'anomalia de voler aplicar a una realitat social determinada (la nostra), unes conclusions que s'han tret estudiant una realitat social molt diferent. En efecte, els autors anònims de l'Acadèmia no solament callen absolutament davant del passat opressiu en què ha viscut (i viu) el valencià, sinó que, damunt, apliquen a la llengua del poble valencià paraules que s'han dit pensant en llengües que no es troben en condicions socials adverses, llengües en què els seus parlants raonen i escriuen habitualment en la seua llengua. En §8.2.1 («El mite —interessat— d'una hipotètica "llibertat" normativa»), intentaré demostrar que aquestes operacions d'aplicar a la realitat lingüística valenciana deduccions fetes estudiant societats com la francòfona o l'anglòfona (operacions que es presenten com a alliberadores) porten al contrari del que hom diu: a subordinar un miqueta més la llengua dominada.

En realitat, les dades comencen a quadrar. En efecte, l'Acadèmia de Cultura, gràcies a l'anomalia de marginar la «diacronia» o evolució sociolingüística del valencià (§3), pot incórrer subreptíciament en una altra anomalia: tractar la nostra llengua com si fóra el castellà o el francès, l'italià o l'anglès: un idioma sense problemes d'ús social i sense una degradació lingüística constant davall de la llengua dominant. I, finalment, a partir d'aquestes dues anomalies metodològiques, els autors anònims de l'Acadèmia arriben a la conclusió, «als plantejaments d'estudi i ensenyança de la llengua parlada aci exposts» (p. 11).

³ Aquestes citacions es donen en traducció castellana, comportament que és constant, ja que no treballen mai amb les versions originals franceses o angleses.

5.1.3. Una contradicció dels autors, i un intent de confondre el poble valencià

Com ja hem comentat, els autors de l'Acadèmia segueixen, en la secció que acabem de comentar (§4), el fil de la seua tercera secció, però tenen una actuació que comença a deixar al descobert l'objectiu que realment deuen buscar. Aquestes persones insisteixen, ben encertadament, en el criteri que la llengua parlada d'una manera espontània ha de repercutir positivament en la llengua culta.⁴ Ara bé, després d'aquesta afirmació correcta deixen de tractar l'altra cara de la moneda: que, en qualsevol idioma sa, en qualsevol llengua que no viu en condicions socials denigrants, en qualsevol idioma «normal», la llengua normativa també ha d'influir sobre la llengua parlada espontàniament. Però en el cas dels autors anònims de l'Acadèmia, com que l'objectiu ocult deu ser mirar de desacreditar la normativa lingüística valenciana, s'obliden de parlar de la influència que la llengua culta ha de tindre sobre la llengua col·loquial (influència que, sortosament, ja comença a recuperar el valencià, com ara en el retrocés social del castellanisme *adiós*, que ja ha començat a recular davant de la paraula valenciana genuïna, *adéu*).

Passant a la secció que comentarem en aquest apartat, la cinquena («paper de l'ortografia en la llengua»), convé dir que els autors de l'Acadèmia fan una afirmació que no solament no és correcta, sinó que també els porta a contradir-se. Veurem primer la incorrecció, i tot seguit la contradicció. Com que l'Acadèmia de Cultura sap que està intentant trencar la unificació ortogràfica que el poble valencià va acabar d'assolir l'any 1932, opta per donar poca importància a l'ortografia:

«Com a conseqüència del canvi d'orientació en la llingüística [sincronia, importància de la llengua parlada], l'ortografia que es considerava abans —el segle passat mateix, i part del present— quasi sagrada, ha deixat de ser el centre en el que el saber ortogràfic ho era tot per a adaptar-se a la funció que realment li pertoca: servir de vehicul per ser la forma que pren la llengua parlada.» (p. 12)

Davant d'aquesta afirmació, he de dir que no he vist mai que la teoria lingüística comparatista (segle XIX) o la racionalista (segles XVI-XVIII) haja considerat que l'ortografia siga «el centre». La incorrec-

⁴ Com hem comentat en §2.3, la importància bàsica de la llengua parlada l'han defensada ara i adés lingüistes com Pompeu Fabra o Manuel Sanchis Guarner.

ció teòrica en què cauen ara els autors anònims de l'Acadèmia deu ser una conseqüència de la confusió en què es troben. En efecte, en qualsevol teoria lingüística seriosa, l'ortografia és tan poc important dins la teoria lingüística, com enormement important és dins de les normatives lingüístiques, distinció que hem comentat ací en §1.1 i §1.3.⁵

Els lectors d'una obra sempre han de començar per pensar bé de l'autor, i, consegüentment, ara hauríem de pensar que és involuntària la confusió en què es troba l'Acadèmia de Cultura. Tanmateix, hi ha un detall que fa pensar el contrari. En efecte, tres pàgines abans del fragment transcrit, pràcticament en començar el llibre, hi ha aquesta afirmació: «la necessitat primera en qualsevol llengua es la fixació ortogràfica» (p. 9). Tenint en compte aquesta contradicció entre les pàgines 9 i 12, haurem de concloure que ens trobem davant d'una actuació que té com a conseqüència un intent d'ofuscar el poble valencià per mitjà d'una operació confusionària (superposant i barrejant dues funcions tan distintes com són el paper de l'ortografia dins de la teoria lingüística, i el paper dins de les normatives lingüístiques).

5.1.4. *Més mostres de la formació teòrica dels autors de l'Acadèmia*

En la secció sisena («¿per què canvia l'ortografia d'una llengua?»), els autors de l'Acadèmia comencen d'una manera torbadora: donant com a causa dels canvis ortogràfics els canvis de pronunciació, la tradició i l'etimologia (p. 13). En efecte, tothom sap que la tradició i l'etimologia frenen els canvis ortogràfics, cosa que després afirmen els mateixos autors anònims: «la tradició i l'etimologia poden actuar com a forces mes o manco conservadores». Això, però, forma part d'una qüestió que no analitzaré en aquest llibre: el grau de coherència que hi ha entre els objectius que s'entreveuen i els mitjans que apareixen en aquesta «introducció».

La propietat que volia remarcar en aquest apartat és que els autors de l'Acadèmia de Cultura fan afirmacions que difícilment diria qualsevol persona que conega el món ortogràfic de les llengües

⁵ Hom no sap si somriure o entristir-se davant de la conclusió a què arriben els autors de l'Acadèmia (sempre afanyosos de mostrar-se davant dels seus lectors com a lingüistes moderns) a partir d'una confusió tan grossa com la funció de l'ortografia en el sistema lingüístic i en les normatives lingüístiques:

«Hem volgut en l'Ortografia de la Real Academia, *d'acort en la llingüística actual*, retornar-li el lloc que li correspon a la normativa ortogràfica» (p. 12; subratllat meu).

romàniques, com ara aquesta:

«Com a conseqüència de l'evolució d'una llengua, apareixen i desapareixen uns sons i uns altres es modifiquen; l'ortografia va — sempre darrere— acomodant-se a la fonètica, dins de les seues possibilitats» (p. 13).

Supose que deu ser per aquest «sempre darrere» que el castellà escriu la lletra *hac* de *haba*; o la *ve* de *ver*; o les dues lletres *c* i *z* per a representar el mateix fonema (*ceniza*); etc., etc. Ja hem tractat en el capítol tercer les classes de problemes que hi ha en les ortografies de les llengües romàniques, i ara no cal que hi tornem.

El grau de formació dels autors de l'Acadèmia es torna a veure quan gosen afirmar, en §7 («fonètica i ortografia»), que «les llengües generalment solen tindre una ortografia fonològica; del mal, el menys» (p. 13). En efecte, davant d'aquesta asseveració ens podem preguntar quina llengua romànica té una «ortografia fonològica». Potser hi ha una formació escassa en el coneixement de les llengües romàniques, però, tenint en compte la contradicció entre les pàgines 9 i 12 (\pm importància de l'ortografia), també podria haver-hi uns factors diferents.

Per una altra banda, els autors de l'Acadèmia de Cultura tornen a mostrar el seu grau de formació en la teoria lingüística quan fan l'afegit «del mal, el menys». A banda de la redacció,⁶ cal dir que l'ortografia fonològica és el bé màxim a què pot aspirar una llengua. Per exemple, un estudiant de filologia sap que les *nn* de *son* i de *font* són una miqueta diferents, i que les de *son* i *sang* són molt diferents; però les ortografies romàniques usen la mateixa lletra en la representació d'aquests tres sons diferents per una raó simple: perquè les diferències que hi ha són un efecte de la consonant que va després de la *n*, i, consegüentment, aquestes variacions fòniques no ens aprofiten per a diferenciar paraules. Diguem-ho més clarament: si escri-

⁶ Em pareix que una persona que dominara bé el valencià col·loquial usaria espontàniament una construcció tan valenciana com l'eliminació de l'article: *De mal, tan poc com siga possible* (o *De mal, el mínim*). No cal dir que aquesta absència de l'article és una manifestació més d'oracions tan habituals com *De formatge, en vull una quarta*, o *De formatge, no en vull gens*. Ara: en el fragment «del mal, el menys» no hi ha només un allunyament del valencià col·loquial, sinó també un acostament al castellà. Més encara: hi ha un acostament al castellà en una construcció sintàctica en què la llengua de les Balears, de València i de Catalunya està influïnt el castellà en els nostres dies. O com a mínim això va defensar fa uns quants anys un lingüista castellà, Seco (1989).

guérem de manera diferent les tres *nn* de *son*, *font* i *sang* estariem complicant inútilment la nostra ortografia i, per tant, estariem fent patir inútilment el nostre poble.

5.1.5. *Quan les paraules perden les propietats semàntiques inherents: la ciència no buscava l'explicació, i les institucions reguladores no legislarien*

Al final de la introducció (§8, «funcio de les acadèmies en la llengua»), els autors de l'Acadèmia arriben a un ús lèxic ben poc acadèmic. Concretament, quan asseguren que «la lingüística ha deixat de ser prescriptiva o normativa per tornar-se descriptiva» (p. 14), fan una operació triplement irregular, afirmació que miraré de demostrar en els paràgrafs següents.

Una persona que té formació en l'estudi del llenguatge sap que una cosa és la teoria lingüística, i una altra és la normativa lingüística. La teoria lingüística té la finalitat d'explicar com són les llengües, i per què són com són; en canvi, les normatives lingüístiques tenen la finalitat bàsica de buscar quines formes, quines paraules i quines construccions convenen més als parlants d'una llengua.

Ara bé, com que l'Acadèmia de Cultura ha eliminat la «diacronia» i no mostra interès per comprendre a través de quins camins sociolingüístics el valencià ha arribat a la situació en què es troba, potser per això els seus autors no solament tornen a confondre conceptes que són tan diferents (la teoria lingüística i les normatives lingüístiques), sinó que, damunt, incorren en una segona irregularitat quan es limiten a la descripció, ja que aquesta reducció implica que deixen de banda la part més important de qualsevol ciència: l'explicació de les constatacions o descripcions que s'han fet prèviament.

Finalment, com que fa la impressió que als autors anònims de l'Acadèmia no els importa massa que el valencià continue deformat-se sota el domini social del castellà (no debades silencien aquest domini i com ha de reaccionar-hi la normativa lingüística valenciana), a partir d'aquesta situació hipotètica esdevé comprensible la tercera irregularitat: la decisió d'abolir la finalitat legislativa de les institucions que tenen encomanada la funció d'estudiar (i modificar si convé) les normatives lingüístiques davant de l'evolució de la llengua parlada espontàniament i dels canvis que hi ha en la llengua culta o reflexiva.

Si em permeteu parlar irònicament, recomanaria als autors de l'Acadèmia de Cultura que facen el favor de no amagar el seu des-

cobriment. Contràriament, haurien d'intentar que tota la humanitat es pugua beneficiar del resultat de les investigacions de la seua institució. Per exemple, podrien enviar els dos paràgrafs de §8 (ps. 14-15) a les acadèmies i instituts que tenen poder legislatiu sobre les llengües europees, ja que aquestes institucions ignorants encara no deuen haver vist com d'errònia i d'antiquada és la seua activitat normativitzadora.

De més a més, a banda de les tres irregularitats que hem comentat, també ens podríem fer aquesta pregunta: si l'Acadèmia de Cultura vol abolir la funció legislativa, com és que pretén ser la institució que legisle sobre el valencià? Davant d'aquesta contradicció (voler ser la institució legislativa per a no legislar) podríem recordar unes paraules de Josep Vicent Marqués, ja que tenen exactament el mateix fons:

«UN MODEL DE RAONAMENT EXPLICITAT

No, la nostra llengua no és el català.

Tenim llengua pròpia, nosaltres: el valencià.

Sí, té elements catalans, però hi ha un component precatalà.

I una elaboració postcatalana.

Com que tenim llengua pròpia, podem fer-ne allò que vulguem. Per exemple, no utilitzar-la.

Que no és nostra?» (Marqués —1974: 19)

Ben mirat, quan algú vol que desaparega una llengua dominada com és el valencià, un dels objectius que es marcarà és que l'idioma oprimat no tinga legislació lingüística per tal que continue com el valencià en els últims tres segles: perdent propietats distintives, assimilant-se i degradant-se, morint davall del castellà.⁷ En realitat, l'operació de l'Acadèmia de Cultura consisteix a fer un cant a la «llibertat en la normativa» que possiblement té com a finalitat encobrir la degradació del valencià.⁸

Els autors de l'Acadèmia intenten diluir la seua intenció jugant amb la paraula *orientar*, que oposen a «la finalitat normativa» i «el

⁷ Cap a l'any 1922, Josep Martínez Eloy comentava la degradació que ja hi havia (encara que no hauríem de descartar que el to que adoptava fos una manera de justificar l'ús tan escàs que va fer del valencià). Vegeu Pitarch (1995: 110).

⁸ Comentarem el cas de l'anglès (llengua que no té una institució específicament normativitzadora) en §8.2.1 («El mite —interessat— d'una hipotètica "llibertat" normativa»), i, a la n. 5 de l'apartat esmentat, els lectors trobaran una referència a l'Acadèmia de Cultura.

camp prescriptiu». Davant d'aquesta operació, convé dir que podem ser tan educats com vulguem en la manera de parlar, però una norma que té el rang de norma sempre obliga. Per exemple, podem dir que «convé» o «és recomanable» escriure *dona* independentment que el parlant pronuncie al final una *a* o una *o* oberta; però sabem que, en la pràctica o realitat, cal escriure *dona*, i que no és possible, en la normativa lingüística valenciana, escriure *donò*. Una altra cosa és que hi haja més d'una opció en la normativa (com ara en la dualitat gràfica *mànega* — *màniga*), però les normes no són mai opcionals («orientatives»), sinó reguladores de l'ús lingüístic culte.

5.1.6. *Conclusions sobre els principis de l'Acadèmia de Cultura Valenciana que guien la seua acció hipotèticament normativitzadora*

La decisió d'intentar trencar la unificació ortogràfica que ha aconseguit una llengua, té una responsabilitat social enorme. Tanmateix, l'Acadèmia de Cultura, davant d'aquesta gran responsabilitat, ha elaborat un escrit que ja han vist els lectors quin grau de consistència i de profunditat assoleix. Realment, costa de saber què volen dir exactament els autors de l'Acadèmia a causa de les anomalies metodològiques, de les incoherències internes i de les afirmacions teòriques o empíriques incorrectes, tot i la brevetat del text analitzat (al voltant de quatre pàgines reals).

Aquesta absència de claredat, de coherència i de pertinència podria no ser una casualitat, sinó una conseqüència de no explicitar quins són els objectius reals que busquen els autors de l'Acadèmia de Cultura. Lligant caps i reflexionant, hem sospitat que la poca consideració del passat sociolingüístic del valencià, l'oblit de la influència que la llengua culta ha de tindre sobre la llengua col·loquial, i l'intent de fer creure que les institucions legislatives no haurien de legislar, aquests tres fets deuen tindre la finalitat de voler justificar el procés de castellanització lingüística que està patint el poble valencià. Per una altra banda, aquest hipotètic objectiu quadra amb una observació que farem en §5.3.2: el fet que, després d'intentar el trencament de l'ortografia valenciana, en l'Acadèmia de Cultura no hi havia ni lingüistes valencians ni pràcticament ús del valencià. Ben mirat, l'actuació de l'Acadèmia de Cultura s'acosta a l'absència d'ètica en pretendre l'autoritat legislativa sobre el valencià per a no exercir-la (excepte a l'hora d'intentar trencar la unificació ortogràfica que el poble valencià va aconseguir en el primer terç del segle XX).

Finalment, davant d'aquest panorama ideològic, podríem atrevir-nos a fer una predicció: que la justificació de les regles ortogràfiques que faran els autors anònims de l'Acadèmia a la resta del llibre serà poc coherent. Mirarem de verificar aquesta predicció en la secció següent.

5.2. Anàlisi d'argumentacions ortogràfiques de l'Acadèmia de Cultura

5.2.1. Els «absurts» «inventors» de grafies davant de la lletra y

Ja hem comentat en §3.4.2 per quines raons tan simples va proposar Fabra que abandonàrem la y grega. Tanmateix, els autors anònims de l'Acadèmia afirmen que la supressió d'aquesta lletra és un «absurt» (p. 62). Ara bé, no demostren gens ni miqueta aquesta afirmació tan greu, ja que no fan cap tipus d'anàlisi. Per tal de comprendre aquesta anomalia metodològica, potser podríem tindre en compte el grau de formació que hem intuït en la secció anterior (§5.1). En efecte, sembla que les persones que no saben massa però que es creuen que saben molt, tendeixen a actuar pensant que els seus interlocutors han de creure's sense vacil·lació allò que elles afirmen sense demostració.

Per una altra banda, l'absència d'argumentació va acompanyada de deficiències metodològiques importants. Concretament, els autors anònims de l'Acadèmia no tenen en compte que la consideració de la *i* consonàntica ha de ser inseparable de la *u* consonàntica, com mostra, per exemple, la *Gramàtica valenciana* de Sanchis Guarner (1950: §94-§95).

Finalment, els autors de l'Acadèmia de Cultura no solament insulten l'ortografia valenciana contemporània sense cap prova, sense cap anàlisi i caient en una deficiència metodològica important (oblit de la *u* consonàntica), sinó que també incorren en quatre problemes més: elaboren argumentacions absurdes; fan afirmacions que no segueixen; s'inventen facilitats inexistentes; i parlen d'invents on no hi ha cap invenció. Vegem-ho a poc a poc.

Vet ací la regla que explicaria l'ús de la lletra y:

«L'absurt de la seua supressio nos ha conduit a la necessitat de reintroduir-la sempre que aparega en posicio intervocalica, inicial de silaba —be en principi de paraula o be en interior— o seguida de vocal» (p. 62).

Una persona que domina les beceroles de l'ortografia sap que les lle-

tres representen sons i que, per tant, definir l'ús d'una lletra és definir quin so representa. Tanmateix, l'Acadèmia de Cultura no respecta aquesta elementalitat metodològica i, consegüentment, arriba a l'absurd. En efecte, si hi ha hagut una supressió de «la grafia y» (ps. 61 i 62) no és possible que aquesta «grafía» aparega en cap posició. De més a més, no podem «reintroduir» en un lloc una cosa que ja s'hi troba («la necessitat de reintroduir-la [la grafía y] sempre que aparega en posició intervocalica...»). Davant d'aquest resultat, podríem comentar que comença a aparèixer una propietat de les campanyes que s'han fet contra la recuperació de l'ús social del valencià: que hom acusa sense proves d'allò de què pot ser acusat amb proves (ací, el fet d'elaborar afirmacions absurdes —i per partida doble).

L'elementalitat que haurien d'haver fet els autors de l'Acadèmia de Cultura és dir quin fonema (o quins al·lòfons) representa la lletra y. Potser no han actuat així perquè aleshores haurien arribat possiblement a grafies com *cyèncyà* i *valencyà*, ja que en el valencià actual tendim a pronunciar aquests fonemes /i/, no com a nuclis sil·làbics, sinó com a consonants. De fet, la segona idea que mig formulen (que la lletra y s'usa quan apareix «la grafía y» en principi de síl·laba) implica que haurien d'escriure *yònic*, cosa que probablement no faran per una raó molt simple: perquè el castellà escriu *iónico*, i l'horitzó quasi constant de l'Acadèmia de Cultura és la supeditació ortogràfica del valencià al castellà.

Els autors anònims no fan anàlisis i, damunt, elaboren regles absurdes, però no vacil·len a inventar-se falses «regularitzacions», a introduir «facilitats» difícils i a usar irracionalment l'adjectiu *racional* (i encara més excentricitats). Vet-ho tot plegat en aquesta citació:

«Esta regularisacio d'us [de la lletra y] suponen, en primer lloc, fer més fàcil l'escriptura valenciana dotant-la d'una ortografia més racional i exacta, ajustant-la a la pronunciació de la llengua, sense caure en lo absurd.» (p. 62)

Davant d'aquest fragment, em limitaré a fer les tres afirmacions següents:

- 1) en primer lloc, no pot ser regular l'ús d'una lletra que no s'ha definit;
- 2) en segon lloc, no pot ser racional ni una indefinició ni una

afirmació doblement absurda (la de voler «reintroduir» en un lloc una cosa que ja s'hi troba); i

- 3) en tercer lloc, l'opció normativa més fàcil que pot existir per al poble valencià és precisament la que té des de 1932, la qual consisteix a actuar de la mateixa manera davant dels fonemes /i/ i /u/: en sentir el fonema /i/ (o el fonema /u/), un valencià alfabetitzat sap que ha d'escriure la lletra *i* (o la lletra *u*), sense parar-se a analitzar si aquest fonema és nucli de síl·laba o no (operació analítica que a vegades potser no sabria fer —com ara en *pèrdua* o en *vàlua*—, o que uns valencians pronuncien com a nucli sil·làbic i uns altres com a marge sil·làbic —com ara en *pietat* o *Piera*), i, sobretot, sense parar-se a analitzar si, quan no és nucli de síl·laba, és més obert o més tancat (com ara en principi de paraula —*iode*, *uombat*—, en posició intervocàlica —*feien*, *cauen*—, entre consonant i vocal —*camió*, *Eduard*—, entre vocal i consonant —*reina*, *peus*—, etc.), operació analítica que possiblement no sabria fer quasi ningú en cap cas.

Realment, costa de creure que els autors anònims de l'Acadèmia siguen capaços de cometre tantes anomalies en fragments tan breus, propietat, tanmateix, que ja hem vist (com ara en §5.1.5 —i globalment en §5.1).

Finalment, els autors de l'Acadèmia de Cultura afirmen que l'abandó de la lletra *y* porta a «l'invenció de certes paraules», i posen com a exemple *epopeic* i *onomatopeic*. Ara bé, si mirem diccionaris de llengües que sí que usen la lletra *y* (com ara el francès o l'anglès), trobarem *onomatopée* i *onomatopéique* (francès) i *onomatopoeia* i *onomatopoeic* (anglès).

I bé, què hem de pensar davant d'unes persones que no analitzen; que no són coherents; que volen acusar els altres (sense proves) d'allò de què poden ser acusats amb proves; i que, a pesar de tot això (o justament per tot això),¹ vacil·len ben poc a insultar amb «absurts» absurds, amb «irracionalitats» irracionals, amb «dificultats» difícils (tan difícils, que són impossibles de comprendre) i amb «invencions» inventades, l'ortografia que els escriptors valencians han seguit des del primer terç del segle XX? Pressuposant bona intenció, no sé si podríem pensar que el saber sempre és limitat, però que la ignorància i els errors no tenen límits.

¹ Diu la dita que *El dolent pensa malament de tota la gent*.

5.2.2. Supressió de les representacions gràfiques de geminacions, fins quan són vives

5.2.2.1. Sobre la grafia l·l

Veurem en aquest apartat que l'Acadèmia de Cultura intenta eliminar totes les representacions gràfiques de geminacions, i començarem per la ela geminada.

L'autor del pròleg (un polític de l'ajuntament de València) fa una afirmació tan falsa (que la ela geminada només seria pròpia de Catalunya, p. 6), que els autors anònims de l'Acadèmia l'han de rectificar implícitament, ja que restitueixen aquest signe al valencià (p. 49). Però el consideren «arcaic» per la raó que es pronuncia com a ela simple i, per tant, és «absurt» escriure *l·l* (p. 49).²

L'Acadèmia de Cultura no té en compte que una finalitat bàsica de les ortografies de les llengües romàniques és separar-se mínimament del seu passat ortogràfic i, com a conseqüència, creu que la simplificació col·loquial ha de repercutir automàticament en la llengua escrita. Ara bé, si consultem qualsevol diccionari francès o anglés, trobarem entrades com ara el verb *quereller* (francès) i el nom *collection* (anglès), en les quals hi ha una ela geminada en la representació gràfica, encara que aquesta geminació no apareixerà en la representació de la pronúncia. En realitat, el procés internacionalitzador en què vivim els pobles europeus, no fa més fàcil escriure *colecció* que *col·lecció*, sinó més aïna al contrari, afirmació que ja hem mirat de demostrar empíricament en §3.5.4.

Per una altra banda, ja hem comentat que, quan hi ha coincidència entre la nostra ortografia medieval i totes o la majoria de les ortografies de les llengües cultes del nostre entorn, poques vacil·lacions són possibles (§3.5.4). Tanmateix, els autors anònims de l'Acadèmia pensen altrament, no debades han emprés el camí d'intentar trencar la unificació ortogràfica del valencià excusant-se en un discurs que ja estem veient quina naturalesa té.

Aquesta manera d'actuar fa tornar a pensar que el primer objectiu que deu buscar l'Acadèmia de Cultura és mirar d'introduir en la normativa lingüística valenciana prou variacions ortogràfiques perquè tots els valencians que s'han esforçat per deixar de ser analfabets en la llengua del seu poble, tornen a ser analfabets. Per una altra banda, com que els autors de l'Acadèmia deuen perseguir aquest

² Com a anècdota, podem dir que el nom del polític apareix escrit de dues maneres diferents, «Cervinyo» (p. 4) i «Cerviño» (p. 6), incoherència ortogràfica que s'adiu poc amb una obra que, segons el títol, vol ser «formal».

objectiu entrebancador de la recuperació lingüística del poble valencià, no vacil·len a recaure en la mala educació, i tornen a l'insult del seu «absurt». Finalment, atés que una tendència molt freqüent dels autors anònims de l'Acadèmia és separar-se de l'ortografia valenciana medieval i acostar-se a la del castellà, en aquest cas ho tenen tot de cara.

5.2.2.2. Sobre la grafia «m + consonant»

Un cas semblant a l'anterior és el de «m (+p) + consonant», com ara en *assumpció*, *comptable* o *comte* (per bé que ara ens trobem fora de la geminació). En aquest cas, han canviat gràficament la *m* en *n* el castellà i l'italià, i en general conserven la *m* el francès (*comptable*) i l'anglès (*assumption*). Davant d'aquesta diversitat entre les llengües del nostre entorn, serà bo que reflexionem per veure si hi ha alguna causa que expliqui aquesta heterogeneïtat gràfica.

Si considerem mínimament l'estructura fònica de la nostra llengua, haurem de dir que discrepa de la castellana i de la italiana en l'acumulació consonàntica. Efectivament, en aquestes llengües no hi ha hagut en general caigudes vocàliques en final de paraula, fenomen que provoca que hi haja sovint dues o més consonants juntes (i, en tot cas, que hi haja més poques vocals): *font* contra *fuenta* i *fonte*; *tots* contra *todos* i *tutti*; *oli* contra *óleo* i *olio*; etc. El valencià discrepa del castellà i de l'italià, i, en canvi, coincideix en general amb l'anglès i amb el francès. Aquesta dada fa pensar que les grafies medievals de les Balears, València i Catalunya, recuperades per les Normes Ortogràfiques de Castelló, no són precisament un atemptat contra la llengua actual. De fet, hi ha prou dades que porten a tot el contrari del que volen fer creure els autors anònims de l'Acadèmia, i tot seguit en veurem unes quantes.

La propietat que la marca de primera persona del plural és precisament la *m* (*anem*, *cantem*, *prenem*, *entenem*, *preferim*, *dormim*) comporta que, quan parlem, hi ha ben sovint «m + consonant», concretament sempre que l'objecte directe, el règim verbal o un circumstancial comence per consonant. Per exemple, pel que fa al grup *mt* de *comte*, podríem esmentar moltíssimes oracions, com ara aquestes: *Cada dia elaborem tres garrafes de cassalla*; *Afanya't, que fem tard*; etc. De més a més, no se li acudirà a cap valencià canviar aquesta *m* per una *n*, ja que aleshores semblaria un gerundi. En efecte, la pronúncia *fen tard* equival a *fent tard* i, per tant, el canvi de *mt* a *nt* podria enterbolir la comunicació.

Un cas paregut hi ha en el contrast que fan la primera persona del plural i la tercera. Per exemple, qualsevol valencià mantindrà fermament la pronúncia de l'oració *En som tres, en aquesta casa*, ja que la pronúncia [sóntrés] equival a la tercera persona del plural: *En són tres, en aquella casa*. Un tercer exemple: és que en el valencià actual no hi ha paraules com *temps* i *femta* (i dialectalment *jumça* —a Silla— o *jums* —que arreplega Coromines a Torrent, DECLC, IV, 901-b-49)? Ja veuen els lectors que, ho mirem per on ho mirem, ens convé mantenir intacta la normativa ortogràfica valenciana davant del grup «*m (+p)* + consonant».

5.2.2.3. Bandejament de geminacions vives

Els autors anònims de l'Acadèmia també bandegen unes quantes representacions més de geminacions, com ara *tn* o *tl* (*cotna*, *espatla*), tot i que saben que aquestes geminacions són vives en valencià: *tn* «representa en la major part del domini llingüístic valencià l'assimilació *nn*» (p. 23); *tl* «es un cas com l'anterior» (p. 24). Davant del fet que ara els falla el seu pilar col·loquial, els autors de l'Acadèmia de Cultura decideixen innovar els conceptes que usa la lingüística valenciana, encara que sense raonar-ho ni definir els «nous» conceptes. En efecte, els autors anònims volen diferenciar entre «geminació» i «assimilació», de tal manera que la grafia *cotna* representaria una geminació, i *conna*, una assimilació (ps. 23, 24-línies 10 i 20-21 i 48-49).

Els tractats valencians (com ara Sanchis Guarner —1950: §75) igualen fònicament la representació de *tl* i de *l·l*, ja que, en la normativa ortogràfica actual (que es fonamenta en l'ús majoritari de l'edat mitjana), l'única diferència és que la grafia *tl* apareix en unes poques paraules tradicionals, mentre que l'altra (*l·l*) apareix en els cultismes. Però, com que els autors anònims de l'Acadèmia sembla que no volen tindre en compte aquesta dada, no comprenen que la grafia *butla* no té, contra l'afirmació que fan ells (p. 27), res d'irregular; ni veuen que les «falses etimologies» que asseguren que hi ha en les grafies *cetla* o *rebetlà* (ps. 26-27), fan pensar en allò que ells volen negar: que *cetla* i *cel·la* sonaven exactament igual a l'edat mitjana. Diguem-ho d'una manera més clara: els nostres avantpassats medievals sí que pronunciaven la *ela* geminada en els cultismes, i per això era ben fàcil passar de la grafia dels cultismes (*cel·la*, *rebel·lar*) a la grafia dels mots tradicionals (*ametla*, i, per extensió, *cetla*, *rebetlar*).

5.2.2.4. Els autors de l'Acadèmia de Cultura i els treballs científics

A propòsit de l'operació fònica de voler diferenciar entre «geminació» i «assimilació» (que és tan estranya com inexplicada per als lectors dels autors anònims), voldria comentar que em pareix molt bona l'afició que tenen aquestes persones a fer reflexions sobre pronúncies del passat a partir de la grafia, que és un tema certament difícil. Ara bé, en compte de reflexionar atzarosament per ací i per allà, crec que seria molt més positiu per a ells (i encara més per al poble valencià) que presentaren treballs als congressos i col·loquis internacionals de lingüistes.

Si els autors de l'Acadèmia de Cultura tinguessen aquesta actuació obertament científica, seria més difícil que arribaren a la impremta actuacions com aquestes tres:

- 1) que hom faça reflexions sobre els primers segles del primer mil·lenni, però el resultat d'aquestes reflexions s'aplica als primers segles del segon mil·lenni (ps. 50 i 52);
- 2) que es presenten els gloriosos escriptors valencians medievals pràcticament com a ignorants de l'etimologia (p. 23; ací §5.2.3), però, això no obstant, unes pàgines més avant hom intenta fer creure als lectors que la *z* o *tz* del sufix *-itzar* (*realitzar*) no tindria darrere cap base fonètica, sinó que seria simplement el resultat del coneixement etimològic de tal sufix (p. 30); o
- 3) que hom presente com a evidències pronúncies de fa 2.000 anys que són poc evidents (p. 27).

Els membres d'una institució científica (o acadèmica) han de fer treballs que siguen mínimament científics (o acadèmics), especialment si es publiquen en nom d'aquesta institució, ja que el contrari equival a embrutar el nom de l'entitat a què pertany l'hipotètic investigador. Potser el problema es troba en una dada que esmentarem en §5.3.2 (l'absència de lingüistes valencians en la institució que ha publicat amb el seu propi nom el treball que estem analitzant).

5.2.2.5. Unes suggerències per a deformar una miqueta més l'ortografia valenciana

Davant de la lluita dels autors de l'Acadèmia de Cultura contra les geminacions (encara que siguen vives en diverses comarques valencianes, cfr. *ametla*), ens podríem preguntar si, allà on els valencians diem *ennuolar-se* o *ennegrir-se* (derivats verbals del nom i adjectiu

tiu *núvol* i de l'adjectiu *negre* respectivament), hauríem d'escriure *enuvol·lar-se* i *enegrir-se*.

I qui sap si també hauríem d'animar el poble valencià a pronunciar *comemorar la Imaculada*, en compte de *commemorar la Immaculada*. Més encara: tenint en compte que segons l'Acadèmia de Cultura hauria de ser *legal* / *ilegal*, podríem apel·lar al paral·lelisme estructural que funciona en les llengües i, per tant, podríem proposar *necessari* / *inecessari*, més totes les nombroses parelles que hi ha en la mateixa situació, com ara *la moral dels lingüistes* contra *una proposta ortogràfica imoral*.

Finalment, si quan escrivim llibres no usem el valencià (que és el que feia l'expresident hipotèticament valencianista de les Corts valencianes, i també quasi tots els membres de l'Acadèmia de Cultura), aleshores arribaríem a la proposta òptima per a aconseguir aquests dos objectius: que el poble valencià continue sent analfabet en la seua pròpia llengua; i que l'ús social del valencià continue retrocedint (sobretot a les ciutats de València i Alacant).

5.2.3. Presentació de grans escriptors valencians com a ignorants

Els autors de l'Acadèmia de Cultura no solament tendeixen a insultar falsament d'allò de què els poden acusar verament, sinó que també tendeixen a maltractar uns quants escriptors i lingüistes valencians. Per exemple, a Manuel Sanchis Guarner li fan «reconèixer» diverses coses (ps. 28, 30, 49), com si les constatacions fòniques que fa un dels millors lingüistes valencians del segle XX anassen contra la normativa ortogràfica valenciana.

Un altre exemple: a la p. 23 fan una burla «curiosa» davant del gran escriptor valencià medieval Roís de Corella, i set línies més avall hi tornen. És ben sabut que a l'edat mitjana no tenien la idea de correcció ortogràfica que tenim ara, ni, de més a més, disposaven de diccionaris del llatí i de les llengües romàniques per a resoldre els dubtes ortogràfics que poguessen tindre davant dels cultismes o de les paraules tradicionals. Si els autors de l'Acadèmia de Cultura ara escriuen *llengües* (p. 14) i ara *llengues* (p. 62); o si afirmen que la grafia *infal·lible* no seria etimològica perquè l'etimologia seria «*infalible*» (p. 51), quan qualsevol diccionari llatí els diria que la grafia llatina és *infalibile*; si un llibre que vol ser d'ortografia (i «formal») té aquests errors ortogràfics (i uns altres que no dic), què no podrem trobar en els textos medievals.

Ara: encara és més greu (si és possible) que intenten ridiculitzar

Enric Valor, que és un valencià que tant ha dignificat allò que els autors de l'Acadèmia de Cultura diuen vanament que defensen: el valencià col·loquial. En efecte, l'escriptor de Castalla no solament ha recuperat per al valencià literari grapats i més grapats de frases, paraules i usos del valencià col·loquial, sinó que ha escrit centenars de pàgines de contes i milers de pàgines de novel·les en què s'hauria de formar qualsevol escriptor valencià actual.³ De més a més, un dels prosistes més bons que ha donat el poble valencià durant el segle XX, és també un divulgador de la normativa, i per això li hem d'agrair un bon grapat de llibres: dos magnífics *Millorem el llenguatge*, una gramàtica útil i atractiva (fins i tot per a un professor universitari de lingüística), un manual sobre la conjugació verbal, un llibre sobre problemes de sintaxi, i un diccionari.

Doncs bé, pel fet que Valor constata allò que sap qualsevol valencià ben alfabetitzat (que les lletres *b*, *d* i *g* s'han de llegir com a sordes en final de paraula o davant de consonant sorda: «obstacle, aljub [...], adquirir, adscripció, farad, àcid, vagabund, sord»), a causa de constatar aquest saber general entre els valencians ben alfabetitzats, els autors de l'Acadèmia de Cultura, tornant a acostar-se a l'absència d'ètica (i de sentit del ridícul), afirmen que «també Enric Valor es dona conte d'este fenomen en el valencià», i tot seguit fan un comentari en què intenten deixar-lo com un hipòcrita (p. 39). Aquesta tendència a burlar-se de la tradició valenciana no és privativa del llibre que estem analitzant: «L'obra [un diccionari valencià-castellà que va publicar l'Acadèmia de Cultura el 1992] es presenta amb moltes ínfulas. En el *Prolec* hom menysprea i critica durament els vocabularis i repertoris anteriors. En especial la desqualificació d'una empresa tan meritòria com el DCVB és, a més de barroera, simplement indecent.» (Colón —1995: 411).

5.2.4. Un altra contradicció dels autors de l'Acadèmia de Cultura: els àcits apsurts

A propòsit del detall ortogràfic que hem comentat en el paràgraf anterior, podem informar que l'Acadèmia de Cultura defensa *els àcits absurts*, encara que es torna a contradir. En efecte, la regla que hi ha enunciada és aquesta:

«El valencià, en posició impositiva, a final de paraula (*o interior*),

³ Els lectors interessats per la llengua d'Enric Valor, poden consultar Colomina (1995: 173-188) i Casanova (1996), que són estudis sobretot del lèxic.

neutralisa l'oposició sorda/sonora a favor de la sorda corresponent, i per això *hi* escriurem *sempre* la consonant sorda en lloc de la sonora» (p. 37; subratllats meus).

Tanmateix, contradient els tres subratllats, els autors de l'Acadèmia de Cultura escriuen *dissabte* (p. 41), *dubtar-dubte* (p. 42), *sobtar, sobtosa* (p. 43), i no cal dir que redacten, com ja hem vist repetidament, *absurt*, en compte de *apsurt*. Potser els autors de l'Acadèmia de Cultura han pensat que, escrivint *absurt*, ja deuen marejar prou els valencians alfabetitzats, i per això deuen haver afirmat que «nos hem deixat en el calaix algunes coses», ja que «s'enten que no es pot fer taula rasa» (p. 14) si hom vol tindre possibilitats d'èxit en l'intent de malbaratar l'elaboració de la normativa lingüística que el valencianisme ha aconseguit durant els segles XIX i XX.

5.2.5. Una llista de qüestions que no analitzaré

Com ja he dit en §5.1.0, la publicació de l'Acadèmia de Cultura que estic analitzant té moltes qüestions que convindria comentar, i, per tant, en aquesta secció s'hauran de quedar fora d'estudi un bon grapat de detalls importants, com ara aquests:

- 1) La renúncia a una grafia (la de *xiquet*) que és tan valenciana com castellana és per a qualsevol valencià actual l'alternativa que proposa l'Acadèmia de Cultura (*chic*, p. 54).
- 2) La renúncia a una grafia tan constant en la tradició valenciana com la terminació *-atge* (*viatge, formatge...*, p. 37), la qual, de més a més, té suport fònic en «molts parlars castello-nencs», que diferencien *fetge* i *pujar* (Colón —1995: 419).
- 3) La imputació a tot Catalunya de fenòmens lingüístics (p. 31) que a la pàgina següent els mateixos autors de l'Acadèmia de Cultura expliquen que només pertanyen a la meitat oriental de Catalunya (i no cal dir que la meitat occidental actua com el valencià).
- 4) El canvi constant de les pròpies regles ortogràfiques, fet que havia destacat Borràs (1982: 10-11), que tant caracteritza l'Acadèmia de Cultura i que tant s'oposa a l'estabilitat que necessita qualsevol ortografia seriosa (cfr. ací el capítol quart). En la publicació que estem comentant, n'hi ha dos exemples més (ps. 22 i 82).
- 5) Les dades ortogràfiques que aporten. A més de no quantificar-les, resulta que no les distribueixen seguint el criteri

objectiu de la cronologia, sinó seguint l'interés subjectiu dels autors; n'hi ha un bon exemple en el cas de la paraula *jutge* (p. 34). En canvi, Germà Colón actua ben diversament en un simple article de periòdic: en primer lloc, mirant de donar dades estadístiques; en segon lloc, distribuint les grafies al llarg dels segles; i, en tercer lloc, relacionant amb paraules concretes la perduració de grafies tradicionals o l'entrada de grafies noves. Vet ací que el lingüista castellanenc fa, en un article de periòdic, el que no fa l'Acadèmia de Cultura en un llibre que, hipotèticament, és d'investigació. Ara bé, el senyor Colón és tot un catedràtic de Lingüística romànica de la universitat suïssa de Basilea.⁴

- 6) El pròleg politicoide que encapçala el llibre, el qual expressa implícitament el que es veu explícitament ara, després de la victòria del Partit Popular en les últimes eleccions valencianes i després de l'actuació ortogràfica que està tenint: que l'Acadèmia de Cultura està al servei d'un sector d'un partit polític el fundador del qual ha gosat burlar-se de tota la literatura valenciana que s'ha publicat després de 1932 (i d'una gran part de la que s'havia publicat abans), cosa prou més que denigrant.
- 7) L'anàlisi de la descripció inicial de l'obra (ps. 9-10).
- 8) L'estudi de la llengua que usen, en la qual abunden els castellanismes que no diu ningú en el carrer (*vore tal pàgina, veja's tal pàgina, mijant*, el gerundi de coordinació, la construcció impersonal amb els pronoms febles *se'l*).

Deixaré l'anàlisi de qüestions com aquestes per a algú que vulga il·lustrar en alguna reunió internacional de lingüistes què voldrien fer uns quants amb la llengua del poble valencià. Per una altra banda, els lectors interessats poden consultar el llibre de Joan Ramon Borràs *Les normes de l'acadèmia* (1982) i dos articles de Colón (1982 i 1993b), on trobareu molts errors filològics dels autors anònims de l'Acadèmia (que jo ací he tractat poc). Per exemple, a les ps. 404-405 del de 1982, Colón tracta el dígraf *tx*, i a les ps. 406-408, la *y*. Finalment, aquells lectors que vulguen conèixer la naturalesa teòrica del diccionari valencià-castellà de l'Acadèmia de Cultura (publicat el 1992), poden consultar l'article que Germà Colón (1995) hi ha dedicat.

⁴ L'article de Colón es troba reproduït dins Pérez Moragon i Andreu (1993: 23-25).

5.2.6. *El sistema d'accentuació: quan les normatives passen, de servir a la llengua normativitzada, a servir als normativitzadors*

Acabarem aquesta secció comentant el sistema d'accentuació, que els autors anònims de l'Acadèmia tracten cap al final del llibre (ps. 77-79). És ben sabut que Fabra va extraure del castellà el nostre sistema d'accentuació, i que es va limitar a algun retoc en les regles per dues raons: per evitar-nos una accentuació irregular (la que té el castellà en *gallardía*, ja que les paraules planes acabades en vocal no han de portar accent); i per estalviar-nos un bon grapat d'accents; per exemple, la regla de no accentuar les paraules agudes que s'acaben en *-an*, té la finalitat d'evitar l'accent en la tercera persona del plural del temps futur: *aniran, cantaran, comprendran, preferiran* i milers més de formes.

Doncs bé, contrastivament amb l'horitzó castellà a què solen subjectar-se els autors de l'Acadèmia de Cultura, ara decideixen substituir el sistema que prové del castellà per un altre que és ben diferent. Trobe que haurien de comunicar a les autoritats lingüístiques castellanques la raó que donen per a fer un tal canvi ortogràfic, ja que aquestes pobres persones no deuen saber encara «la poca utilitat que en realitat tenia [sic]» el seu sistema d'accentuació (p. 77). Sobre l'origen de l'accent en les llengües romàniques, podeu consultar Colón (1993b: 395-391) i la bibliografia que hi cita.

Encara que, mirant-ho bé, no és estrany que els autors anònims de l'Acadèmia hagen arribat a la conclusió anterior, ja que els fonaments teòrics de què parteixen permeten *qualsevol* conclusió, cosa que ja diu quina naturalesa teòrica deuen tindre aquests fonaments. En efecte, en l'últim capítol tracten l'accent, el guionet, la dièresi, l'apòstrof i els signes d'interrogació i d'admiració (ps. 77-82), i decideixen anomenar aquests signes gràfics com a «convencionals», no sé per què. En començar a escriure el capítol, comenten que també s'anomenen *auxiliars*, i aleshores fan el comentari següent i extrauen aquesta conclusió: «Aço ho diu tot. Estos signes son producte del criteri de qui fa la norma» (p. 77) i, per tant, cada u pot fer el que vulga.

Qualsevol lingüista sap que els alfabetes de les llengües romàniques consten de lletres i d'uns quants signes més que auxiliien o ajuden les lletres a representar la llengua per escrit més adequadament. Ara bé, l'ús de l'apòstrof o de l'accent o del guionet no depén del «criteri de qui fa la norma», sinó bàsicament de les propietats fonètiques de cada llengua (i secundàriament d'unes altres regles

ortogràfiques en el cas del guionet i de la dièresi).

Vet ací, lectors, on ha portat l'intent d'oposar-se cegament a la normativa lingüística valenciana: a deformar el valor dels signes que hi ha en els alfabetos de les llengües romàniques; a fer afirmacions que hom ni tan sols intenta demostrar (la hipotètica inutilitat del nostre sistema d'accentuació —i, com a conseqüència, també la del sistema del castellà); i a atribuir a l'alternativa donada una propietat que també té el sistema del castellà i l'adaptació a la nostra llengua («una funció distintiva o diferenciadora», p. 77), com veiem en aquests exemples de la normativa lingüística valenciana: *fàbrica / ell fabrica / ella fabricà, pensàrem / pensarem, treballàreu / treballareu* (més els casos en què l'accent o la dièresi són indispensables, com ara en *tu veies / tu coïes, nosaltres dúiem / nosaltres conduïem*, etc.).

5.2.7. Conclusions sobre la classe d'argumentacions ortogràfiques de l'Acadèmia de Cultura

En les conclusions de la secció anterior (§5.1.6), davant de les anomalies serioses que han aparegut en la formulació dels objectius generals dels autors de l'Acadèmia, hem predit que la justificació de les regles ortogràfiques que farien a la resta del llibre seria poc coherent, i, en aquesta secció, crec que hem verificat àmpliament la predicció feta. En efecte, en l'anàlisi d'uns quants dels qüestionaments ortogràfics concrets (l'eliminació de la lletra *y*, les combinacions *l·l*, *tl*, *tn* i «*m* + consonant», ús de les lletres *b*, *d* i *g* després del nucli sil·làbic, i el sistema d'accentuació), hem arribat a un resultat que podríem reduir a aquests tres primers punts (1-3), als quals podríem afegir una deficiència que fins ara no he esmentat (4):

- 1) Els autors de l'Acadèmia formulen sovint regles ortogràfiques de manera incoherent, de tal manera que la seua praxi no respon a les regles que donen (com ara en l'ús de la lletra *y*, o de les lletres *b*, *d* i *g* després del nucli sil·làbic).
- 2) Els autors de l'Acadèmia incorren en una quantitat molt elevada de problemes metodològics. Com ara, en el tractament de la lletra *y* n'han aparegut ni més ni menys que huit: insulten l'ortografia valenciana sense cap prova (i sense cap anàlisi); no tenen en compte que l'estudi de la *i* consonàntica s'ha de fer conjuntament amb l'estudi de la *u* consonàntica (tal com ja va fer Sanchis Guarner fa mig segle); elaboren afirmacions contradictòries; acusen sense proves d'allò de què poden ser acusats amb proves; parlen de regularitzacions on hi ha

irregularitats; introdueixen facilitats immensament difícils; parlen d'invençions sense explicar-les (i on realment no hi ha cap invenció); i usen irracionalment l'adjectiu *racional*.

- 3) Els autors de l'Acadèmia volen acusar (sense proves) uns quants escriptors i lingüistes valencians (de l'edat mitjana i d'ara) de falta d'ètica i de professionalitat, que són dues propietats que els autors de l'Acadèmia practiquen àmpliament, com hem vist en §5.2.1, §5.2.2, §5.2.3, §5.2.4 i §5.2.6.
- 4) El llibre que hem comentat genèricament no compleix cap de les cinc condicions que hem dit en el capítol quart (§4.2) que havia de satisfer qualsevol canvi ortogràfic.

Davant d'aquest resultat, ens podem preguntar com és possible que hom haja gosat qüestionar l'ortografia valenciana amb uns instruments que, en realitat, l'únic que fan és qüestionar els qüestionadors. La resposta d'aquesta pregunta possiblement es troba en uns moviments determinats que hi hagué a València cap a finals dels anys 70. Ara bé, l'estudi d'aquests moviments ja no és competència d'aquest llibre, atés que pertany a l'objecte d'estudi de la història valenciana contemporània. Com a conseqüència d'aquest pas de l'estudi del llenguatge a l'estudi de la societat, en la secció següent em limitaré a unes suggerències per si algun dia hi ha algun historiador que vol fer un estudi sobre de quina manera es varen congriar uns moviments determinats cap a finals de la dictadura franquista.

5.3. Unes notes sobre la gestació d'un intent d'entrebancar la normativa lingüística valenciana

5.3.0. Introducció

Aquesta secció és molt diferent de les dues anteriors. En efecte, mentre que abans hi ha una anàlisi de textos, ara hi haurà unes notes sobre un fenomen social; mentre que abans he intentat ser objectiu i exacte, ara hi haurà una mera aproximació (i a vegades purament una suposició). L'única finalitat d'esmentar la informació i opinions d'aquesta secció és situar mínimament els lectors dins del context històric en què hom ha qüestionat les Normes Ortogràfiques de Castelló. Ja he dit adés que aquest tema és competència dels historiadors, i seria ben desitjable que els estudiants valencians d'història contemporània tinguessen entre els seus objectius aclarir els moviments socials que hi ha hagut al voltant del valencià a la segona meitat del segle XX.

5.3.1. Un intent d'impedir la recuperació del poble valencià

L'any 1978, quan la dictadura del general Franco ja havia arribat al final i el valencià aspirava a deixar de ser una llengua expulsada de l'ensenyament, dels mitjans de comunicació i de l'administració pública, precisament en aquest moment tan important per a la llengua pròpia dels valencians hi hagué una institució (Centro de Cultura Valenciana) que va canviar de nom (Academia de Cultura Valenciana), una institució que, durant el franquisme, pràcticament no havia fet res ni per la dignificació del valencià ni per la recuperació del seu ús social.

Pérez Moragon (1982b) ha tractat l'evolució d'aquesta institució, les seues relacions amb els últims franquistes i la manera de prendre decisions cap al final dels anys 70, i, en aquest llibre, n'hi haurà prou suggerint que el canvi de nom devia tindre la finalitat de donar una aparença d'autoritat a l'operació que es va fer l'any següent contra la recuperació de la consciència del poble valencià. Aquesta operació consistia en un intent de trencar la unitat ortogràfica que el valencianisme havia anat gestant durant les dècades de 1910 i 1920 i que va culminar en l'«acord civil» de Castelló. De més a més, aquest intent de ferir la normativa lingüística valenciana també abominava, de retruc, tota la producció literària que els valencians hem fet durant el segle XX. En efecte, com ha comentat Pérez Moragon (1982b: 8), «des d'Almela a Fuster, de Martínez Ferrando a Estellés», tot «seria una monumental errada ortogràfica».

La finalitat destructora del procés sembla prou clara. Com ha escrit Colón (1982: 403), «L'objectiu era estimbar les Normes, és a dir, la grafia, la cara o aspecte exterior de la llengua». I el sociolingüista Polanco (1996: 28) ha generalitzat: «s'imposa una constatació: l'oposició o els entrebancs a la consolidació d'una varietat estàndard pròpia són una efectiva arma letal —sovint ben utilitzada— en contra de la vitalitat d'una determinada llengua». Ben mirat, davant de l'adhesió a la seua llengua que sectors importants del poble valencià havien anat mostrant durant els anys 60 i 70, potser es tractava d'intentar que el valencià continuara sent una llengua xafada i menyspreada, expulsada de tots els àmbits socials públics que donen prestigi i adhesió popular a una llengua; i una bona manera d'intentar aconseguir aquest objectiu contrari a la recuperació del poble valencià, era introduir una diversitat de normatives ortogràfiques per tal que, davant d'una realitat fictíciament problemàtica, l'única

normativa que hi haguera en la pràctica o realitat fóra la de la llengua socialment dominant. Una mostra d'aquesta conseqüència negadora del valencià es troba en el Consell Valencià de Cultura, el qual no ha fet les actes en valencià durant una època prenent com a excusa la hipotètica existència de dues ortografies valencianes (Vicent Pitarch —1996: 152). Ben mirat, el procés que acabem d'emmarcar és precisament l'invers del que hi hagué en els anys trenta. Aleshores, la possibilitat que el valencià tornara a ser llengua oficial va accelerar la unificació ortogràfica. En canvi, en els anys huitanta es tractava de trencar la unificació ortogràfica del valencià per tal d'impedir la recuperació de l'ús públic i oficial de la llengua pròpia del poble valencià.⁵

Per una altra banda, Josep Lluís Pitarch m'ha comentat que no és casualitat que moltes campanyes contra el valencià s'enfortiren precisament en 1978, ja que va ser justament en el curs 1978-79 quan, gràcies a l'honorable conseller Lluís Barceló, de la UCD, es va posar en marxa el Pla Experimental per a l'Ensenyament del Valencià. Aquest pla, a pesar de molts condicionants adversos,⁶ va arribar al 16 % dels estudiants d'EGB, i al 31 % dels de BUP. Davant d'aquesta actitud obertament valencianista, la UCD va cessar fulminantment l'honorable conseller d'Elx, i el Pla Experimental per a l'Ensenyament del Valencià va ser eliminat en el curs següent (J. Ll. Pitarch —1979: 119). Però Barceló i el seu equip ja havien demostrat que era factible (i fins fàcil) fer desaparèixer la injustícia històrica d'eliminar el valencià de l'ensenyament valencià. En la memòria del valencianisme, l'advocat il·licità Lluís Barceló sempre serà el valencià que va retornar la llengua del poble valencià allà d'on no l'haurien d'haver tret mai.

5.3.2. Una institució amb voluntat lingüística sense lingüistes valencians ni pràcticament ús escrit del valencià

En 1981 (això és, en el moment d'intentar produir un cisma dins de la normativa lingüística valenciana), només hi havia un lingüista en l'Acadèmia de Cultura, Manuel Sanchis Guarner (el qual, no cal ni dir-ho, es trobava fora de tota l'operació que mirava de destruir la unificació de l'ortografia valenciana); i, dels altres 34 membres, només 14 havien publicat algun llibre en valencià (uns quants

⁵ Dec a Francesc Pérez Moragon aquesta observació sobre el contrast entre el principi dels anys trenta i el final dels anys setanta.

⁶ Trobareu explicats una part d'aquests condicionants en J. Ll. Pitarch (1979).

només abans de 1939, això és, abans de la dictadura franquista; Pérez Moragon —1982b: 53).

I bé, es pot imaginar algú que, en les institucions que legislen sobre el castellà o sobre el francès, hi haguera més del cinquanta per cent dels membres que ni tan sols haguessen publicat un sol llibre en castellà o en francès? És impossible, és clar, però el valencià és tan poc important per a alguns, que poden pretendre que legislen sobre el valencià persones que no han demostrat per mitjà d'estudis i de creacions literàries (sobretot en prosa) que coneixen el valencià d'una manera professional i eficaç, i que el practiquen d'una manera habitual i culta.

O potser no es tracta de cap incoherència, sinó tot al contrari. En efecte, si l'objectiu era impedir la recuperació de l'ús social del valencià, era molt adequat el desig de deixar-lo en mans dels qui no l'escriuen, ja que aleshores la mort és segura. Com ens ha recordat Jesús Huguet, «l'actitud permanentment revulsiva d'aquells sectors que no utilitzen mai el valencià només pot interpretar-se com una estratègia de desestabilització» (dins Pérez Moragon i Andreu —1993: 27-28). Els lectors podrien mirar els números de la revista *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, i, davant de la llengua escrita que trobaran, seria convenient que es preguntaren on estaria el valencià si depenguera de l'ús que en fa l'Acadèmia de Cultura. I, en acabar aquesta operació, els lectors podrien mirar els números de la revista *Caplletra*, de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (o les nombroses publicacions que ha fet —i continua fent— aquesta institució acadèmica, com ara les de la col·lecció «Manuel Sanchis Guarner»). Més enllà de les proclames purament retòriques, la validesa i la intenció real de les persones i de les institucions es veu en els fets.

Dins d'aquest context històric (hipotètic), el llibre que hem analitzat en §5.1 i §5.2 esdevé més clar. En efecte, l'objectiu de la reedició de 1994 d'aquest llibre no és conscienciar el poble valencià de la situació lingüística i sociolingüística tan vergonyosa en què es troba: perdent parlants efectius; empobrint la llengua col·loquial; amb una administració pública que fa molt poc de cas del valencià (i no cal dir res de l'administració de justícia); amb una Església que en el 99 % de les misses que fa, ignora el valencià; amb molts infants (sobretot de les escoles privades) que no fan encara cap assignatura en valencià; amb un Canal 9 que continua (entre altres coses) sense dignar-se a doblar les pel·lícules al valencià (i fent, cada dia

més, programes amb presentadors absolutament castellans); etc.

En compte d'intentar millorar aquesta situació tan deplorable, podríem insinuar que l'edició de 1981 ja tenia com a objectiu tot el contrari: en uns moments en què la dictadura del general Franco havia arribat al final i la reivindicació de les llibertats democràtiques també incloïa la reivindicació de l'ús social del valencià i la recuperació del poder polític valencià per mitjà d'un estatut d'autonomia, en un moment tan important, les persones adverses al poble valencià havien d'intentar atacar el primer fonament de la normativa lingüística valenciana (l'ortografia), i, arribant a un extrem insuperable, havien d'intentar presentar els valencianistes com uns renegats i uns traïdors al poble valencià (qüestió que comentarem en §6.2). Aquestes persones no crec que siguen en general els membres de 1981 de l'Acadèmia de Cultura, sinó aquelles altres que des de l'ombra, des de la premsa, des de la darrera Diputació provincial franquista de València, han intentat que una qüestió que ja està resolta des del primer terç del segle XX (i formalment des de 1932), la unificació ortogràfica del valencià, tornara al desgavell de la segona meitat del segle XIX.

I bé, des de la perspectiva d'intentar problematitzar l'ortografia valenciana, el grau de solidesa de les operacions ideològiques, lingüístiques, filològiques i empíriques que hem vist (§5.1 i §5.2) esdevé més comprensible. I també esdevenen més comprensibles les campanyes de premsa amb què alguns intenten que el poble valencià avorresca la seua normativa lingüística (i, de retruc, la seua llengua). Això, però, ja pertany a la secció següent.

5.4. L'actualitat: quan alguns diuen, sense proves, que tots els altres «manipulen» les Normes Ortogràfiques de Castelló, alhora que, manifestament, ells manipulen

5.4.0. Introducció

Els intents de perjudicar la normativa lingüística valenciana no s'han limitat al llibre que hem comentat, sinó que algun diari valencià també hi ha contribuït. Fa poc, el sociòleg Rafael Xambó (1995: 134-141) va analitzar el tractament d'un diari de la ciutat de València sobre l'autonomia i sobre la llengua en la primera pàgina durant l'any 1978, i seria ben positiu que els historiadors, els sociòlegs i els sociolingüistes valencians incloguessen decisivament l'estudi dels mitjans valencians de comunicació dins dels seus temes d'investigació.

En aquesta secció, em limitaré a analitzar una sola mostra, ja que aquesta anàlisi també ens permetrà veure un tipus de deformació que hom ha fet sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló.⁷

5.4.1. Una acusació contra les publicacions valencianes actuals

El dia 20 de novembre de 1995, una institució valenciana va enviar un comunicat a *Las Provincias*, i aquest diari el va publicar el dia 22. El comunicat esmentat dóna a entendre repetidament que el valencianisme ha canviat les Normes de Castelló. Concretament, aquesta institució afirma que és «l'única entitat cultural que defen [sic] encara eixes normes estrictes, sense cap aditament ni manipulació» (subratllat meu). No cal dir que aquesta afirmació insinua que *totes* les altres «entitats culturals» fan «aditaments» i «manipulacions» sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló. Ells diuen «entitats culturals», i nosaltres podríem afegir-hi editorials i llibres, molts llibres, pràcticament tots els llibres publicats en moltes ciutats valencianes (València o Alacant, Castelló o Alzira, Gandia o Alcoi, etc.). Resulta, per tant, que el 99 % dels llibres publicats en valencià estarien «manipulant» les venerables Normes Ortogràfiques de Castelló.

Més avant, aquesta institució torna a acusar, ara explícitament, encara que, més modesta, l'objectiu de la seua acusació ja no és la societat valenciana en general: «algunes persones i entitats afirmen que utilisen les “Normes de Castelló” quan realment fan ús» d'una altra cosa. Finalment, a causa d'aquestes hipotètiques «manipulacions» de la realitat històrica valenciana, el diari *Las Provincias* parla en els titulars de les «*primitivas* Normas de Castellón» (subratllat meu). En efecte, si el valencianisme ha traït les Normes Ortogràfiques de Castelló, hi ha, evidentment, les normes *actuals* i les normes «primitives».

5.4.2. Les «primitives» Normes Ortogràfiques de Castelló són ben actuals

Davant de l'acusació que acabem de veure, convé dir que qualsevol lector que consulte l'«acord civil» dels nostres avantpassats (reproduït en diversos llocs, com ara en Pérez Moragon —1982), veurà que aquesta obra consta de 34 regles sobre l'ús dels signes grà-

⁷ L'any 1995, Alfons Vila va publicar un llibret, *Normes d'ortografia valenciana*, que és molt pobre des del punt de vista del rigor, però que, en canvi, és molt ric des del punt de vista de la deformació politicoide (a la n. 3 de la p. 13 n'hi ha un exemple). Si convé, comentaré aquesta publicació en un article a banda.

fics, i que aquestes 34 regles continuen aplicant-se en qualsevol llibre publicat en valencià, o en els manuals que els nostres infants estudien a les escoles. Com deia Pérez Moragon en 1982, «la pervivència de l'acord de 1932, a pesar de les dificultats derivades dels avatars històrics, és continuada sense trencaments fins ara mateix» (p. 115).

No és cosa que demostre ací l'afirmació anterior per no fer massa llarga aquesta secció, encara que, ben entés, si m'ho demanen, ho faré. Més encara: seria capaç de fer estudis detalladíssims i buidatges exhaustius si amb aquesta faenassa aconseguia que unes quantes persones deixaren d'intentar, amb afirmacions falses, l'enfrontament civil entre els valencians. Per una altra banda, ens podríem preguntar què pretén la institució de l'apartat anterior quan acaba el comunicat demanant a la Generalitat que aplique unes normes ortogràfiques que ja està aplicant. Vet ací les seues paraules: «l'Institut [...] urgix al Govern de la Generalitat Valenciana a que les aplique [«les Normes Ortogràfiques de Castelló»] íntegrament i sense modificacions en totes les publicacions i àmbits oficials».

En realitat, les persones que afirmen que hi ha hagut canvis en les Normes Ortogràfiques de Castelló, no es deuen referir al conjunt de les 34 regles ortogràfiques, sinó a detalls morfològics del valencià que hi ha en la redacció de les Normes. Ara bé, si es tracta d'això, opine que ho haurien de dir. Qualsevol persona mínimament entesa en les normatives lingüístiques, sap que una cosa és l'ortografia d'una llengua (que regula l'ús de les lletres), i una altra de ben diferent és la morfologia (que estudia la causa per la qual hi ha paraules o afixos que tenen més d'una forma: *jo cante* —de la major part del valencià— i *jo canto* —del Maestrat i els Ports de Morella). Si realment volen informar el poble valencià (i no intoxicar-lo), trobe que haurien de parlar clar, i dir que no estan referint-se al conjunt de les 34 regles ortogràfiques de l'«acord civil» de 1932.

Les Normes Ortogràfiques de Castelló són només regles ortogràfiques, com diuen explícitament les portades de les edicions de l'ajuntament de València de 1933 i de 1983 («Normes d'Ortografia Valenciana»). Tenint en compte això, no és estrany que, a mesura que els escriptors valencians han anat augmentant els coneixements dels parlars valencians i de la literatura medieval, s'hagen introduït uns quants canvis morfològics, sintàctics o lèxics. Tractarem el marc general d'aquestes modificacions en l'últim capítol, i ara, perquè els lectors ho entenguen d'una manera més precisa, en posaré un exem-

ple (que aprofundiré en §8.1.1). El coneixement de l'evolució lingüística valenciana ens ha fet saber que el pas de la forma *lo* de l'article (*lo pare*) a la forma *el* (*el pare*), és paral·lela al canvi pronominal de *se diu* a *es diu* i, per tant, l'ús de *se diu* s'havia de mirar com a un castellanisme en les comarques valencianes que diuen *el pare*. A partir d'aquesta interpretació sobre la història lingüística valenciana, és ben comprensible l'actuació dels escriptors valencians: que hagen passat d'alternar *se diu* i *es diu* (com fa la redacció de les Normes Ortogràfiques de Castelló) a usar exclusivament o molt predominantment la forma *es diu* (com fa la literatura valenciana actual).

Podríem afirmar, resumint, que, després de 1932, la normativa lingüística valenciana ha canviat uns quants detalls de la normativa que s'usava en aquella època (sobretot en la morfologia), però les regles ortogràfiques de 1932 continuen vigents d'una manera absoluta: ni s'han deixat d'aplicar en cap moment, ni s'han modificat.

5.4.3. *Quan alguns diuen, sense donar-ne proves, que tots els altres «manipulen», alhora que, manifestament, ells manipulen*

Tornant a la institució del comunicat del 20 de novembre de 1995, cal dir que la seua afirmació que és «l'única entitat cultural que defen encara eixes normes estrictes, sense cap aditament ni manipulació», no solament és problemàtica perquè el valencianisme no ha canviat cap de les 34 regles ortogràfiques de Castelló, sinó que també ho és per una altra raó. En efecte, en la reproducció fotogràfica del comunicat que va fer *Las Provincias* el dia 22, es pot veure que aquesta institució usa repetidament la forma *València* (amb accent agut), encara que la grafia de la nostra capital que apareix escrita a les Normes Ortogràfiques de Castelló és *València* (i no una vegada, sinó tres: a les regles 22, 23 i 34).

Davant d'aquesta modificació d'un detall ortogràfic de la llengua de les Normes Ortogràfiques de Castelló, podem concloure que alguns diuen que tots els altres «manipulen» alhora que, d'una manera manifesta, ells manipulen, i, consegüentment, no solament han acusat sense donar-ne proves, sinó que damunt han incorregut palpablement en l'actuació de què volen acusar. Una lliçó de sinceritat i de coherència. O, en paraules d'aquesta institució: un exemple de com «incitar a la concòrdia» (primer paràgraf del comunicat) i de com «llançar un crit de pau» (últim paràgraf).

I, ficats a dir-ne de grosses, podríem esmentar un article d'un membre de l'Acadèmia de Cultura que es va publicar el dia 20 de

novembre de 1995 en *Las Provincias*, titulat «La necessitat de “sentar” les bases de la llengua valenciana» i qualificat pel comunicat anterior com a «escrit incitador a la concòrdia». En efecte, en cada una de les cinc columnes de què consta aquest article, hi ha afirmacions «incitadores a la concòrdia» d'aquest estil: «Les Normes de Castelló, les primeres, foren un generós intent de fer estes bases, pero naixqueren viciades, i més tard foren manipulades i utilidades per a enganyar a la gent». No cal dir que no hi ha proves ni de les «segones Normes de Castelló», ni del «vici», ni de la «manipulació», ni de l'«engany».

5.4.4. *Una mostra del respecte i l'estima cap al valencià: tres grafies diferents durant cinc anys per al nom de la capital valenciana*

A propòsit del canvi ortogràfic del nom de València, podríem tindre en compte que, en un poble civilitzat i culte, els canvis ortogràfics van precedits de treballs i de debat, i els pren la institució científica que té poder legislatiu. En canvi, la llengua dels valencians és tan poc important per a alguns, que es veu que qualsevol persona pot introduir modificacions ortogràfiques, i després, sorprenentment, hi ha institucions públiques (com l'equip polític que governa l'ajuntament de València des de fa sis o set anys) que primer eliminen l'accent de València, i ara el reintrodueixen, però, quan fan aquesta restitució, resulta que no usen l'accent que el valencianisme ha emprat com a mínim des de 1932, sinó que en posen un altre. O a Nadal de 1995 vaig veure propaganda de l'ajuntament de València en què el nom de la ciutat tornava a no tindre accent, cosa que implica que aquesta institució valenciana està accentuant *pacència*, *decència*, *consciència*, *coherència*, etc., però, inexplicablement, no accentua *València*, que té la mateixa estructura sil·làbica que les paraules anteriors.

En realitat, cal dir que ni el PSOE ni el PP han tingut la voluntat d'adaptar el nom de la capital valenciana a la normativa lingüística valenciana, i per això València no es troba entre el 140 municipis valencians que han regularitzat el seu nom, sinó entre els 90 que encara continuen amb alguna castellanització (Pérez i Piquer — 1994-95: 225 i 228).

Desgraciadament, els vaivens normatius no afecten només el nom de la capital valenciana. Pitarch (1996: 175) comenta que el Partit Popular està usant quatre normatives distintes: la de les Corts Valencianes, la de la Diputació de València, la de l'Ajuntament de

València i la de la Conselleria de Cultura. Davant d'aquesta situació tan increïble en un país civilitzat, el sociolingüista de Vila-real es pregunta si aquest «caos institucionalitzat no deu atemptar obertament contra el mandat constitucional (art. 3.3) de l'especial respecte i protecció» que han de tindre totes les llengües de l'estat, i suggereix que «algú dels qui hi tenen dipositades confiances incondicionals hauria de reclamar, si més no, que el text constitucional faça honor al seu propi mandat», ja que «altrament ens serviria de ben poc» (ps. 220-221).

Realment, tots aquests vaivens ortogràfics (i en general normatius) només els poden fer aquelles persones que miren la llengua del poble valencià com qui mira un drap brut i molest. Si no és pitjor. Pitarch (1996: 171) afirma que «patim les conseqüències de l'extrema debilitat en què es troba el conjunt del nostre entramat lingüístic», ja que «el nostre drama com a poble es fonamenta en la relaxió de la nostra estructura associativa». D'una manera més general, podem dir que «la desintegració social té el reflex immediat en la degradació de la llengua» (p. 85). I bé, dins d'aquest marc ens podem preguntar si els adversaris del poble valencià, aquells que ens voldrien com a tres províncies manses, desconnexes i sense personalitat nacional, no estaran intentant accelerar la «degradació de la llengua» per tal de «desintegrar-nos» més prompte com a poble i arribar a l'objectiu província.

Opine que, davant de l'ús del valencià, el partit que governa ara en la Generalitat hauria d'introduir seriositat en les institucions que dirigeix, en primer lloc i sobretot pel benestar del poble valencià, però també per a no desacreditar el seu partit davant dels intel·lectuals valencians i davant de l'opinió pública de Palma, de Barcelona o de Madrid.

5.5. Conclusions sobre el qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló

Si volem contribuir a l'augment de la crispació i a la desaparició de la llengua del poble valencià, podem continuar pel camí que hem vist en aquest capítol. Pitarch (1996) comenta que tant el PSOE com el PP han promogut «una política que respon als objectius de problematitzar l'idioma», ja que «una llengua problemàtica provoca, d'entrada, inseguretat» (p. 165), i, com que «a ningú no plau de viure instal·lat en el dubte, en la inseguretat permanent», se'n deriva que «l'alternativa immediata no és una altra sinó la deserció lin-

güística» (p. 167).⁸

En canvi, si volem que el valencià siga un llengua progressivament més normal i digna, i per tant progressivament més usada per la societat valenciana en qualsevol àmbit d'ús, des de la comunicació familiar fins a les relacions laborals passant per l'esplai, l'alta cultura i la religió, si volem arribar a aquest objectiu, actuarem d'una manera sincera i clara, honrada i coherent.

En el pròxim capítol, intentarem mirar el valencià des del punt de vista més important que hi ha a l'hora de mirar els idiomes: el punt de vista sociolingüístic, el punt de vista de l'ús (sempre social) de la llengua considerada. Amb això no vull dir que la normativa lingüística valenciana siga perfecta. De fet, això és impossible, ja que totes les normatives lingüístiques tenen problemes i deficiències (i això per molt poderosa que siga la llengua considerada, com ara l'anglès). Ara bé, aquests problemes s'han d'intentar solucionar mirant de no produir trencaments, sinó com qualsevol problema científic: publicant estudis ben fets que plantegen un problema concret, que n'aclaresquen les causes i els efectes, i que donen una alternativa que millore la situació actual. Comentarem la manera adequada d'introduir modificacions en una normativa lingüística en §6.5—§6.6 i en §8.1—§8.2, però primer voldria insistir en la propietat que tractarem en el pròxim capítol (i que ja hem vist en §2.6 parlant de la relació de Pompeu Fabra amb el valencià): que una persona que s'estime la llengua pròpia del poble valencià, no s'oblidarà mai de l'ús del valencià, de la realitat sociolingüística en què es troba el valencià. En realitat, com ha comentat Colón (1982: 403), «el problema no era de grafia, era d'acceptació sociològica de la llengua autòctona».

⁸ Pel que fa a la política lingüística del PSOE, podeu consultar les ps. 155, 161 i n. 80, 166-167, 195, 202 i 214. I, sobre el PP, hi ha una opinió general a la p. 166.

CAPÍTOL 6. ELS VALENCIANISTES ES VEUEN QUAN OPINEM SOBRE L'ÚS SOCIAL DEL VALENCIÀ

6.0. *Introducció*

Tenint en compte que en el capítol anterior hem parlat de la premsa (§5.4), ens podríem preguntar quins temes valencianistes interessa més al poble valencià que es tracten en els mitjans de comunicació. Per tal d'arribar-hi, començarem per reprendre una qüestió que hem introduït en §1.4: la relació que hi ha entre els objectius sociolingüístics que busca un moviment, i la normativa lingüística que defén aquest moviment (§6.1). L'adopció del punt de vista sociolingüístic davant de la llengua pròpia del poble valencià, permetrà que acarem una operació extraordinària de camuflatge que hi ha hagut en els últims decennis de la història valenciana: el fet que una part de les persones contràries al valencià han intentat mostrar-se com a valencianistes, alhora que volien fer creure que els valencianistes érem uns renegats que estàvem contra el valencià (§6.2).

Ben mirat, l'expansió de l'ús social del valencià, no interessa només als moviments valencianistes, sinó al conjunt del poble valencià, o com a mínim això intentaré defensar en §6.3. Si aquesta afirmació fóra certa, se'n derivaria que tots els partits polítics valencians (de dretes o d'esquerres, valencianistes o espanyolistes) haurien de defensar activament l'ús social del valencià, i també haurien de donar suport a una altra sèrie de mesures socials que afecten sobretot l'ensenyament i els mitjans de comunicació (§6.3). Per una altra banda, en la recuperació de l'ús social del valencià també és important (en realitat crucial) la intervenció del valencianisme social, el qual hauria de ser autocrític i hauria d'aprendre dels errors que ha fet en el passat (§6.4).

És indubtable que els temes anteriors s'haurien de tractar en els mitjans de comunicació valencians, però no és escaient que s'hi debata si és millor escriure *arbre* o *abre* (§6.5 i §.6.6). En realitat, hi ha unes altres qüestions de la normativa lingüística que són molt més importants per a l'opinió pública valenciana (§6.6).

6.1. *El marc sociolingüístic de les normatives lingüístiques*

En §1.4 («Els defensors d'un poble i l'ortografia»), ja hem intuït que les normatives lingüístiques depenen molt dels objectius sociolingüístics. Davant d'una llengua concreta, les posicions sociolingüístiques bàsiques que pot adoptar una persona són les que formen aquesta parella:

- 1) voler que una llengua tinga un ús social absolutament normal (i, per tant, voldrem que aquesta llengua siga d'ús ben habitual en una comunitat lingüística determinada); i
- 2) voler que una llengua esdevinga morta (i per tant desitjarem que arribe el dia en què aquesta llengua no la parle ningú).

Segons que una persona es trobe en la posició sociolingüística favorable o en la desfavorable (o decantat cap a una d'aquestes posicions), voldrà uns objectius normatius o uns altres. Per exemple, en una situació ortogràfica caòtica com la que hi havia ací fa cent anys, a un valencià patriòtic que tinguera una formació bona, no li podia importar massa aquest detall ortogràfic o aquell altre, sinó que l'objectiu central havia de ser arribar a la unificació ortogràfica, independentment que el sistema ortogràfic adoptat fóra més coherent o més poc coherent en un aspecte concret. Com hem vist en §1.5, els nostres avantpassats tenien ben clar que el caos ortogràfic impedia la recuperació de l'ús social culte del valencià, i, en aquestes condicions, l'objectiu més important no era el sistema ortogràfic concret que adoptara el valencianisme, sinó que la primera finalitat era acabar d'unificar l'ortografia dels escrits valencians per tal de facilitar la recuperació de la confiança del poble valencià en la seua llengua (i també la confiança en la seua manera de ser).

Cal dir que aquest marc general no és una pura especulació. En efecte, les Normes Ortogràfiques que va aprovar l'Institut d'Estudis Catalans no responen completament a les idees de Fabra, ja que aquest lingüista renuncià més d'una vegada a defensar les seues opinions per tal que la Comissió que s'havia de posar d'acord sobre el

sistema ortogràfic poguera arribar més fàcilment a acords generals (Segarra —1985: 327).

Inversament a l'actuació de les persones favorables a l'ús social d'una llengua, aquelles altres que són adverses a una llengua marginada socialment poden caure en la temptació d'actuar de la manera següent: si prèviament ja hi ha hagut unificació, potser miraran de trencar la normativa existent (com ara proposant-ne una altra); i, si encara no hi ha hagut unificació, intentaran que aquell idioma no elabore cap normativa lingüística (o que siga tan defectuosa com siga possible) per tal que la llengua oprimida no puga recuperar la realització de les funcions socials de tota llengua sana, les quals es podrien resumir d'aquesta manera: permetre que els seus parlants siguen capaços d'usar-la en qualsevol parcel·la de la vida social, des de com fer un programa per a un ordinador fins a com parlar en les Corts Valencianes.

Pel que fa a l'últim detall, convé dir que hi ha parlamentaris valencians (o regidors dels ajuntaments valencians més importants) que diuen que no usen el valencià per por de fer-ho malament. Aquest temor és una conseqüència d'una actitud col·loquial que és criticable: burlar-nos d'una persona que està aprenent el valencià i que, per tant, encara no el parla amb seguretat. En efecte, els valencians ja hem de patir prou humiliació pel fet de ser majoritàriament analfabets en la llengua pròpia del nostre poble, com per a aguantar que algú vinga a burlar-se'n i provoqe que encara ens inhibim més de l'ús públic del valencià. Hauríem d'evitar sistemàticament aquesta actuació, i convé que practiquem la contrària: que animem el poble pla a parlar i a escriure en valencià, sense por de fer faltes, ja que (com diu la dita) la pràctica fa mestres (la pràctica i la voluntat d'arribar-hi, podríem afegir). Per tant, els parlamentaris no haurien de tindre por de parlar en valencià (ni els regidors), ja que a poc a poc, amb constància i voluntat, aniran fent-ho més bé, i, de més a més, també faran que les Corts Valencianes siguen una miqueta més valencianes. Realment, fa pena veure que la majoria absoluta dels polítics del partit que governa la Generalitat Valenciana no en diuen ni una en la llengua pròpia del seu poble (amb inclusió —desgraciadament— de l'honorable president de la Generalitat): és que els seus votants valencianoparlants i la dignitat de ser valencians no els demana que també sàpien parlar en valencià? En aquesta situació, hem de repetir una observació que ja hem fet davant de l'Acadèmia de Cultura: és ací, en la realitat de l'ús social (i no en les proclames

retòriques), on es veuen les persones que estan realment a favor del valencià.

En el fons, hem introduït en aquesta secció la pregunta lingüística més bàsica que s'ha de plantejar el poble valencià: quin ús social volem per al valencià?; volem que el valencià desaparega de les llengües vives?, o, ben diversament, volem que el valencià siga una llengua viva i digna, rica i útil en la vida quotidiana? Tots els qui estiguen contra l'ús social del valencià i que no siguen sincers i honrats, miraran de no contestar aquesta pregunta crucial; però tots aquells que se senten valencians i que siguen responsables, procuraran aclarir de quina manera volen respondre a aquesta pregunta bàsica. Potser hauríem de demanar a tres col·lectius que debatessen públicament l'ús social del valencià que convé al nostre poble: als sociòlegs valencians, als periodistes valencians, i en general als polítics (com a mínim els que entenen que la política no és corrupció, ocultament dels objectius reals dels partits polítics, i foment de la crispació, sinó, contràriament, una activitat noble que té com a finalitat bàsica l'objectiu de buscar els factors més generals que poden millorar les condicions de vida d'un poble).

6.2. De quina manera una part de les persones contràries al valencià es vesteixen de valencianistes i acusen els valencianistes de renegats

En la secció anterior, hem comentat com les posicions normatives depenen molt dels objectius sociolingüístics. Aquesta dependència comporta que la qüestió més bàsica no és la de saber si és més adequada aquesta proposta ortogràfica o aquella. El dilema més bàsic es troba en l'ús social: saber si volem que el valencià desaparega com a llengua (com està passant a les ciutats de València i d'Alacant), o si, contràriament, volem que siga una llengua viva (i, per tant, haurem de voler que el poble valencià la parle normalment). Aquesta exigència no solament explica el títol d'aquest capítol («els valencianistes es veuen quan opinem sobre l'ús social del valencià»), sinó també una operació social que hi ha hagut contra el valencià en els últims vint anys.

Les tres primeres dècades del franquisme varen arrasar pràcticament el valencianisme que havia anat quallant des de la Renaixença fins al 1939. Però no el varen poder eliminar del tot. I, així, el valencianisme, refugiat en persones com Carles Salvador, Josep Giner, Manuel Sanchis Guarner, Emili Beüt i Belenguer, Xavier Casp, Joan Fuster, Enric Valor, Vicent Andrés Estellés o Vicent Ventura, va tor-

nar a quallar socialment en la dècada dels 60 i sobretot la dels 70.

Davant d'aquest reviscolament de la consciència valenciana, hi ha hagut una minoria que ha intentat dinamitar la recuperació lingüística del poble valencià recorrent bàsicament a aquestes dues operacions complementàries: d'una banda, han amagat la dominació social que pateix el valencià, la qual provoca que el valencià vaja perdent àmbits socials i geogràfics (com es veu tan bé en els carrers de València i d'Alacant, que abans del franquisme parlaven en valencià); i, de l'altra banda, han posat damunt d'aquest ocultament les qüestions del nom de la llengua, o la dels colors de la senyera, o si tal paraula o tal altra ha de portar l'accent tancat o l'obert.

Per exemple, podem comentar que, si mirem un article publicat en la p. 19 de *Las Provincias* del dia 20 de novembre de 1995 (un article que es presenta als lectors com a valencianista), ens trobarem que l'autor (que és membre de l'Acadèmia de Cultura) no solament dubta de la repressió i la marginació que hi ha hagut contra el valencià, sinó que, damunt, nega implícitament l'evidència que l'ús social i geogràfic del valencià haja retrocedit. Vet ací les seues paraules:

«Al llarg dels segles, el poble valencià, i molt a pesar de lo que es diu sobre la suposta repressió llingüística de la llengua autòctona després de la "Desfeta de Almansa" i el règim franquista, ha mantingut molt viva i pràctica sa llengua natural».

A més de recomanar a aquest periodista el llibre de Santiago Cortés (*València sota el règim franquista, 1939-1951. Instrumentalització, repressió i resistència cultural*), podem dir ara que aquesta ocultació de la situació sociolingüística del valencià, més que una anècdota, sembla una constant dels qui s'oposen a la recuperació de l'ús social culte del valencià, com hem comentat en el capítol sobre el qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló (§5.1.1—§5.1.2).

Estàvem parlant sobre com s'amaguen els problemes més importants (els sociolingüístics) i es posen en primera fila els secundaris. Però ben sovint (quasi quotidianament en un diari) és pitjor: sense vergonya ni sentit de l'honoradesa, acusen d'enemics del poble valencià aquells valencians que, en general amb entrebancs i dificultats grosses, intenten viure quotidianament en valencià i, per tant, no solament procuren parlar en valencià dins de sa casa, sinó també en el carrer, en el treball, en les distraccions, en l'educació dels fills o dels néts; o amb un policia, o amb un funcionari públic (els quals no

és fàcil que t'atenguen en valencià —si no és que t'amollen un mal dissimulat “¿*Qué dice?*”, cosa que viola el dret estatutari a parlar en valencià, és a dir: els funcionaris públics violant el dret públic).

I si passem a la llengua escrita, no cal dir res. Per exemple, no recorde haver vist que l'ajuntament de València (ni el del PP ni abans el del PSOE) faça campanyes publicitàries populars en valencià (com ara sobre l'ús dels autobusos, que poden cometre any rere any la incorrecció castellana de *busear* fins a la platja, però que no han practicat ni un sol dia —i ni un sol autobús— la correcció valenciana de *bussejar* fins a cap lloc). O poques (o nul·les) diferències lingüístiques hi ha entre l'alcaldeessa Rita Barberà Nolla (que té uns cognoms tan valencians), l'exalcaldeessa Clementina Ródenas i una alcaldeessa d'una ciutat castellana: és que els valencianoparlants de València (i de més ciutats valencianes) no tenen dret que la seua alcaldeessa també sàpia parlar-los en valencià sobre els projectes polítics del seu partit o sobre qualsevol altre afer de la vida quotidiana?

Fa poc, en un llibre de Lluís Fornés publicat en 1995 per l'ajuntament de València, l'alcaldeessa ha fet una acció que fa pensar en el camí del centralisme francès (que és el centralisme més descarat i ferotge que hi ha): publicar una nota introductòria en castellà a un llibre escrit en valencià. És que el valencià és una llengua tan inútil per a la senyora alcaldeessa, que no es digna ni a escriure quatre línies en valencià davant d'un llibre escrit en valencià (o a demanar que algú li les traduesca al valencià)?

Les violacions dels drets lingüístics dels valencianoparlants són tan freqüents, que ni percebem l'absència de valencianitat en actuacions que haurien de ser escandaloses. La defensa de l'ús social del valencià sembla que no afecta la major part de l'administració pública de la Generalitat Valenciana (i no cal dir res de l'administració que depén del govern espanyol), com si el valencià no fóra una llengua oficial per a qualsevol treballador que depenga dels ajuntaments valencians, de la Generalitat Valenciana o dels organismes del govern espanyol que actuen en el territori valencià. En realitat, hem arribat a l'extrem de donar-se el cas que agredeixen un valencià normal i corrent per haver parlat en valencià públicament (com en el cas del funcionari municipal salvatge d'una biblioteca pública d'Alacant) i les autoritats valencianes fan com qui no ha vist ni sentit res, i, si els preguntes, senzillament callen (i, per tant, atorguen i accepten la violència dels seus propis treballadors contra l'ús social del valencià). A la mateixa ciutat, el sociolingüista Brauli Montoya (que recent-

ment ha publicat un llibre sobre la substitució lingüística a Alacant: *Alacant: la llengua interrompuda*) ha fet notar que, després dels Padrons Municipals d'Habitants de 1986 i 1991, en el de 1996 han suprimit les preguntes sobre l'ús lingüístic del valencià (Montoya — 1997: 12 n. 2), com si Alacant fóra una ciutat castellana.

I bé, els valencians que intentem modificar les condicions individuals, socials i jurídiques que van contra l'ús públic i social del valencià, va i resulta que som uns renegats, uns traïdors, uns enemics del poble valencià. I aquell grupet de persones que ignoren l'ús culte i responsable del valencià, que no escriuen ni llegeixen en valencià, que no parlen als fills ni als néts en valencià ni miren d'interessar-los per la llengua pròpia del poble valencià, però que poden pujar-se'n a la figuereta perquè la paraula *haca* porte hac o no en porte (sense, per una altra banda, que sàpien les beceroles de les regles de l'ortografia valenciana), aquestes persones que estan en contra de la recuperació de l'ús social del valencià, va i resulta que són els valencianistes, els patriotes, els defensors de la personalitat valenciana.

6.3. *Per una valencianització de la nostra societat. Causes i avantatges*

Hem comentat en la secció anterior que, davant de l'expansió valencianista dels anys 70, un sector tan minoritari com poderós va promoure una campanya en què intentaven presentar els defensors de l'ús públic i social del valencià com a enemics del poble valencià. Opine que els partits polítics responsables i honrats no haurien d'anar per aquest camí (que és la via de l'engany i de l'enfrontament civil entre els valencians), sinó pel trajecte que tot seguit miraré d'esbossar.

Em pareix que els nostres governants, siguen del signe polític que siguen (de dretes, d'esquerres o de centre; neolliberals, lliberals, socialistes o comunistes) haurien de tindre molt d'interés per la recuperació social del valencià, i això no solament per dignitat i per fidelitat (perquè el valencià és legalment i històricament la llengua pròpia del poble valencià), sinó també per una raó pràctica que és tan important com les raons ètiques anteriors i a la qual dedicarem aquesta secció: el fet que la recuperació social del valencià augmentaria entre els valencians la formació, la tolerància i el sentiment de formar part d'una societat (que és una característica inherent de les bones civilitzacions).

Pel que fa a la darrera raó, no cal dir que la persona és un animal

social, i això implica que la persona s'hauria de sentir integrada dins del seu entorn social. En canvi, diria que la construcció d'Espanya s'ha intentat fer ridiculitzant els carrers (com a mínim els carrers que no parlaven castellà, com mostren tan bé els sainets d'Escalante), i la marginació i l'individualisme antisocial a què això porta, es pot curar precisament a través de la integració social per mitjà del conreu de la personalitat valenciana. Opine que la integració social s'hauria de fer sempre per baix, i mai des d'una superioritat que xafa i nega els de baix, com ara quan ens deien als valencians: *Si eres español, habla en español*. No cal dir que aquesta afirmació és clarament separatista, atés que comporta que Espanya i la personalitat valenciana són incompatibles. En efecte, sembla evident que aquesta concepció d'Espanya (que consisteix, simplement, en la reducció de les característiques espanyoles a les castelleses)¹ comporta inevitablement una d'aquestes dues possibilitats: o bé que els valencians hem de morir com a poble (i els mallorquins, els catalans, els gallecs, etc.), o bé que, volent evitar aquest genocidi del poble valencià, ens hem de separar d'aquesta manera antivalenciana d'entendre Espanya. En realitat, ja hem comentat en §0.1.1 a quina conseqüència està portant la identificació d'Espanya amb les propietats castelleses: a l'extrem que hi ha molts valencians que neguen la seua valencianitat.

En oposició a la concepció anterior de dominants i dominats, convé remarcar que una de les característiques positives del valencianisme és que no ha provocat el domini de cap comarca sobre les altres, sinó que un valencianista d'una comarca tan poc poblada com l'Alt Maestrat parla de tu a tu amb un valencianista de la Plana, o de l'Horta, o de la Ribera del Xúquer, o de les Valls del Vinalopó. Dins del valencianisme, no hi ha parlants de primera categoria i la conseqüència que aquesta concepció comporta: parlants de segona categoria que han d'amagar humiliantment la seua personalitat. Contràriament, dins del valencianisme hi ha hagut sempre curiositat i respecte cap als parlars diferents del que té cada valencianista.

Cal dir que aquesta propietat del valencianisme no és gens ni miqueta una casualitat. En efecte, un dels autors del llibre col·lectiu *El valencianisme que ve*, Agustí Colomer, parlant del «principi de soli-

¹ Un exemple d'aquesta reducció a les característiques castelleses és quan anomenen el castellà com a *espanyol*. Potser convé dir que aquesta pràctica (tan comuna sobretot entre els professors universitaris de llengua i literatura castelleses) sembla que contradiu la Constitució espanyola, cosa que els polítics espanyols haurien de considerar greu.

daritat» que hi ha d'haver dins del valencianisme, reproduïx a la p. 145 aquesta citació d'un nacionalista de Catalunya:

«Un poble que crea automarginacions s'autodestruïx com a poble. Una consciència de poble incapaç de fer pròpia la problemàtica dels drets econòmics i socials de tots els ciutadans que el componen, és la consciència d'un mite però no la d'una col·lectivitat que conviu en el respecte a la humanitat de cadascú.» (Joan Rigol — 1986: 56)

I, des d'un país que es troba als antípodes de Catalunya, França, Emmanuel Mounier, ha escrit aquestes paraules:

«No obstant això, el sentit nacional és encara un poderós auxiliar contra l'egoisme vital de l'individu i de les famílies, contra el domini de l'Estat i l'avassallament dels interessos econòmics cosmopolites... La nació no concerneix només el ciutadà: és un element integrant de la nostra vida espiritual. Morirà potser un dia, però el seu paper mitjancer encara no ha acabat.» (E. Mounier)²

Si volem fer realitat aquest programa d'integració social dins del poble valencià, és indispensable que els valencians d'una comarca o d'una capital coneguem els valencians de més comarques i capitals. Per una altra banda, els nostres polítics no solament haurien de ser uns governants que miren pel futur del seu poble, sinó que també s'haurien de comprometre. En efecte, no n'hi ha prou que el programa electoral d'un partit polític porte una frase com «defensa de l'idioma valencià». En compte d'aquesta vaguetat (que pot comportar una inactivitat absoluta), és necessari que actuem d'una manera molt més clara i concreta.

Trobe que els partits polítics responsables i honorats haurien de partir de la situació sociolingüística actual: la de les escoles i la de la televisió (i no solament la de Canal 9, que TV1 i TV2 també són televisions públiques); la situació sociolingüística de l'administració autonòmica i la de l'estat; la de l'administració de justícia i la de les empreses privades que estan regulades per lleis lingüístiques de promoció del valencià (com ara les emissores de ràdio i les televisions privades), etc. No cal dir que, per tal que la Generalitat Valenciana

² He copiat aquestes paraules de Colomer, dins *El valencianisme que ve*, p. 141.

(i els partits polítics que hi haja) coneguen la situació concreta i detallada de la llengua pròpia dels valencians, és necessari que els nostres sociolingüistes (com ara Rafael Ll. Ninyoles o Toni Mollà) investiguen periòdicament la situació sociolingüística del valencià. I bé, partint de l'ús real del valencià, els partits polítics responsables i honorats, els partits que entenguen la política com hem comentat a les últimes línies de §6.1 (p. 108), s'haurien de comprometre, per mitjà d'un programa concret i comprovable, a millorar la situació sociolingüística de la llengua pròpia del poble valencià.

Per una altra banda, el nostre sistema educatiu hauria d'aprofundir en la valencianitat. Per exemple, els meus alumnes arriben a la universitat sense conèixer ni la geografia ni la història del poble valencià (i encara menys, no cal dir-ho, l'economia sobre la qual es manté actualment el nostre poble). Una educació responsablement valenciana, hauria d'introduir els alumnes en el coneixement global de l'entorn immediat (la seua comarca) i de l'entorn valencià. I si no hi ha prou de material educatiu, cal que la Generalitat Valenciana convoque borses de treball o un altre mitjà perquè tant el conjunt del país com cada una de les comarques valencianes tinga material educatiu adequat per a l'ensenyament elemental i mitjà. De més a més, convindria que aquesta educació es fera seguint l'opinió del personalisme comunitari de Mounier (que torne a copiar de l'article de Colomer, p. 147):

«Quina és la meta de l'educació? No és fer sinó despertar persones. Per definició, una persona és suscitada per una crida, no es fabrica per domesticació. L'educació no pot, doncs, tindre per finalitat acomodar l'infant al conformisme d'un medi familiar, social o estatal, ni se circumscriu a adaptar-lo a la funció o al paper que ha de representar en arribar a adult.» (E. Mounier)

Em pense que, si els partits polítics actuaven d'aquesta manera, podríem estar segurs que no solament augmentaria la cohesió social i la confiança dels valencians en nosaltres mateixos (i, per tant, augmentaria la confiança social), sinó que també amainarien correlativament les bureres tan lamentables que un sector minoritari intenta que coronen la senyera dels valencians. L'honorable president de la Generalitat, el senyor Zaplana, ja ha afirmat més d'una vegada que els valencians necessitem perdre complexos (com ara en el discurs de cap d'any de 1995), però aquest objectiu positiu (que va

escandalitzar *Las Provincias*, cosa comprensible) només podrem assolir-lo si els valencians augmentem el coneixement sobre nosaltres mateixos per tal de començar a autovalorar-nos i a autoestimar-nos d'una manera no solament positiva, sinó també objectiva.

Actualment, fins i tot els valencians de carrer que són una miqueta crítics es queixen que els valencians no valorem gens les nostres coses, siga la nostra geografia o siga la nostra llengua, siguen productes de la nostra agricultura o de la nostra indústria (que no coneixem en general: joguets o taulellets, sabates o flassades, mobles o menjars), etc. I un poble que no s'autoestima (quan no s'autoodia, tema que han estudiat els sociolingüistes valencians)³ és un poble que camina miserablement cap a la seua mort.

6.4. Per una mobilització adequada del valencianisme social

El projecte social de reduir la incomunicació que hi ha entre els valencians (com ara entre els valencians de la ciutat de València i els que viuen a l'Horta o a la Ribera, o entre els valencians de les ciutats de València i d'Alacant) comporta els objectius que ja hem introduït: un procés d'autoconeixement i autoconsciència, i, per tant, d'acostament, de conciliació i de germanor entre els valencians. Ara bé, aquest projecte avançarà molt més si el valencianisme social esdevé més actiu. En un país com Déu mana, els governants no han de tindre por del poble, sinó tot al contrari: com més funcions socials faça la mateixa societat, més reduïda serà la faena dels governants, i més bé funcionarà aquella societat.

Des d'aquest punt de vista, hauríem de capgirar les discussions que proposen les persones adverses al poble valencià, les quals volen acusar falsament els valencianistes d'allò de què elles poden ser acusades verament: de renegar, en la pràctica o realitat comunicativa (sobretot en la comunicació escrita), de la llengua dels valencians. La qüestió més important no és si hem d'escriure *mai* o *may*, sinó, com hem dit en §6.1, saber què fem amb el valencià: volem que el valencià desaparega com a llengua viva?, o volem que siga una llengua activament present en els carrers valencians?

Aquesta és la pregunta crucial, la qual té diverses ramificacions, com ara aquesta: a causa del costum de parlar castellà als desconeguts (que és un efecte del martelleig històric amb què han intentat fer-nos creure que el valencià era una llengua indigna de la vida

³ Vegeu l'excel·lent llibre de Ninyoles *Conflicte lingüístic valencià* (ps. 89-111).

pública i social) s'ha esdevingut que parelles en què són valenciano-parlants tant l'un com l'altre, s'han conegut parlant castellà, i, després, ha resultat que no pocs pares de València, d'Alacant, de Castelló, d'Elx, de Vila-real, d'Alzira, de Torrent, d'Alcoi, han parlat castellà als fills i, per tant, l'ús social del valencià ha retrocedit. I bé, què convé que fem en aquesta situació? Com a mínim n'hem de parlar si volem conèixer-nos mínimament com a poble (i com a persones). Hem d'estudiar-nos si volem entendre com som i com vivim, i potser serà convenient que (amb molta educació i amb molt de respecte per les persones) busquem fórmules que vagen retornant el valencià a aquelles cases valencianes que el desconeixen.

De passada: fa poc de temps, davant de la lamentable revocació de l'equiparació de títols lingüístics administratius del Consell balear i de les Generalitats dels valencians i dels catalans, l'honorable conseller de cultura d'aleshores, el senyor Ferran Villalonga, potser per intentar contrarestar els efectes antipopulars d'aquesta supeditació a la ignorància, va demanar a la Junta Qualificadora dels coneixements de valencià, que fera peticions per al valencià. No sé si aquesta institució va respondre a la demanda, però des d'ací podríem suggerir que, a més de doblar les pel·lícules de Canal 9 al valencià, també es feren programes sobre els camins a través dels quals ha anat retrocedint l'ús social del valencià, cosa que contribuiria a augmentar el coneixement que els valencians hauríem de tindre sobre nosaltres mateixos. En realitat, Canal 9 hauria de ser un mitjà formidable en la formació i educació del poble valencià, però, en canvi, resulta que en ben pocs programes va més enllà d'informar superficialment sobre les festes valencianes, d'informar detalladament sobre allò que la premsa anomena «successos»,⁴ i d'oferir moltes sevillanes i altres músiques i anècdotes andaluses. Canal 9, ben contràriament al que fan unes altres televisions autonòmiques (com ara Canal Sur, TV3 o la televisió basca) dedica molt pocs espais a fer pujar el nivell cultural dels valencians sobre les particularitats i els signes d'identificació del nostre poble (des de les serres valencianes fins als ports esportius, per posar un exemple), i viu de subproductes. És per això que, entre altres coses, no dedica cap programa a

⁴ Cada vegada més, els informatius de Canal 9 substitueixen la informació valenciana (sobretot aquella que és positiva per a la formació individual i social) per lladrocinis, assassinats i més barbaritats que provoca la marginalitat social i la misèria moral, de tal manera que potencien que els televidents valencians tinguen la sensació que viuen en una societat marginal, bàrbara i miserable.

difondre el coneixement de la història de la nostra llengua.⁵

Però reprenquem el fil del valencianisme social. Si els valencianistes fem autocrítica i aprenem dels errors en què hem caigut durant els últims trenta anys, si evitem les enganyifes dels enemics del poble valencià, i si plantem cara a les infàmies i a les agressions físiques (com ara la destrucció dels rètols escrits en valencià, que ha sigut una pràctica tan comuna com impune a la ciutat de València —i a vegades embrutant el nom del venerable valencià Francesc Vinatea),⁶ si actuem d'aquesta manera, podem estar segurs que la recuperació lingüística i cultural del poble valencià s'accelerará d'una manera palpable. En efecte, la gent del carrer encara se sent valenciana, i per això vol un Canal 9 en valencià⁷ i té atracció pel valencià; o és ben significatiu que una societat tan poc coneixedora d'ella mateixa com la valenciana (i per això mateix tan molla a l'hora de defensar els interessos valencians, siguen els lingüístics o els econòmics, des de la taronja fins als interessos de les indústries petites que s'escampen des de Benicarló fins a Elx passant per Vila-real, Benetússer, Ontinyent o Ibi; o l'autopista, caríssima pel territori valencià —i pel català—, i gratuïta per la continuació murciana —i en general per les autopistes que ixen de Madrid), en aquesta situació de desídia col·lectiva,⁸ és ben significatiu que ja hi haja un dotze per cent dels nostres infants que tinguen com a llengua habitual de l'ensenyament el valencià (i si no hi haguera hagut tantes campanyes "anti" —antirecuperació social del valencià—, encara hauríem anat més de pressa).

Realment, el valencianisme té futur: només cal que actuem d'una manera reflexiva i decidida, i el poble valencià anirà identi-

⁵ Vicent J. Escartí, en un article en què parla, d'una manera plana i formidable, sobre el poble valencià (dins *El valencianisme que ve*, ps. 121-133), ha dedicat dues pàgines a Canal 9 (i una a *Las Provincias* i *Levante*), que recomana als lectors (ps. 130-132). Per una altra banda, Agustí Colomer ha escrit, en el mateix llibre, aquestes paraules:

«Denunciar els mitjans de comunicació que generen la discòrdia entre els valencians i l'odi entre els pobles, i demanar als mitjans públics uns continguts que no resulten denigratoris per a la dignitat, que contribuïsquen a enriquir el nivell cultural del públic i que compten amb una presència real i dignificadora de la llengua pròpia, constitueix un deure inexcusable.» (A. Colomer, dins *El valencianisme que ve*, p. 148)

⁶ Viciano (1995) ha dedicat un capítol sencer (ps. 185-206) a explicar de quines maneres els valencians hem vist i hem usat aquest personatge de la nostra història.

⁷ L'any 1989 volia la televisió valenciana només en valencià un 25% dels valencians (enfront d'un 11%, que la volien només en castellà). En canvi, un any més tard, la volia només en valencià el 37%, mentre que els partidaris exclusivament del castellà havien baixat a un 4%. Vegeu Pitarch (1985: 117).

cant-se progressivament amb els valors que aporta el valencianisme, sobretot l'autoconeixement reflexiu i allò que es deriva de la identificació i l'autoestima com a valencians: la solidaritat, el desig de justícia social i la consegüent participació ciutadana en la construcció d'una societat valenciana més culta, més habitable, més solidària i més responsable. Els organismes públics i els mitjans de comunicació, d'una banda, i l'actuació complementària del valencianisme social de l'altra, tenen un gran paper en l'assoliment d'aquest objectiu, i cal que tots plegats sapiem desenvolupar-lo i fer-lo realitat.

6.5. Sobre el lloc i la manera de debatre els problemes de la normativa lingüística valenciana

Opine que els mitjans valencians de comunicació (que són tan importants en la formació de l'opinió pública) haurien de tractar els problemes valencians que hem introduït parlant de la valencianització de la nostra societat i del potenciament del valencianisme social. En canvi, trobe que són molt diferents els problemes concrets de la normativa lingüística valenciana. Per tal d'evitar malentesos, començaré per afirmar que tot, absolutament tot, és digne d'estudi. Per exemple, vaig presentar fa poc, en el IV Col·loqui d'Onomàstica Valenciana (celebrat en setembre de 1995), un treball d'investigació sobre una qüestió fonètica aparentment tan minúscula com l'obertura d'una vocal d'una paraula determinada (concretament, la tònica de *València*).

En realitat, com que els idiomes no paren d'evolucionar i d'interferir-se, en les llengües que disposen d'ulls crítics i constructius, sempre hi ha qüestions normatives que s'han d'estudiar. Per exemple, qualsevol valencià que domine l'elaboració de textos escrits, sap

⁵ En bona part, encara continuen sent vàlides les paraules que Martí Domínguez va dir l'any 1958:

«Éramos el "Levante feliz..."; el rincón florido de España, realmente arrinconado para todo. Seguíamos siendo potencia española primerísima en Zurich o Bruselas, en Hamburgo o Liverpool, en París, Estocolmo o Varsovia. Pero en Madrid, a la hora de las rutas turísticas o de la electrificación de los ferrocarriles o de los cambios o de las grandes realizaciones urbanológicas... ; que poco pesábamos! {...} ¿Pero es que nosotros teníamos verdadero peso? {...} ¿Es que nosotros no habíamos echado por la borda, o dejado que nos arrebataran, con una pasividad feminoide, nuestras esencias y nuestras tradiciones más santas? ¿Cómo queríamos pesar en el resto de España si nosotros no pesábamos en nuestra propia casa?» (M. Domínguez)

Vegeu la biografia de Martí Domínguez elaborada per Biel Sansano *Quan callen les pedres* (València, 1996, ps. 80-90 i 145-146).

que la posició dels adjectius qualificatius provoca no poques vacil·lacions (problema que, en línies generals, també es troba en les altres llengües romàniques).

Ara bé, si de veritat estimem el valencià, l'haurém de tractar com els pobles dignes i lliures, responsables i eficaços, tracten la seua llengua. Podem plantejar i intentar resoldre tots els problemes normatius que vulguem, però ho hem de fer correctament, de la manera que comentarem en §8.2, i que ara podríem presentar així: buscant les dades del valencià actual i del valencià del passat (de tot el valencià, no solament el d'una comarca o el d'un decenni), i elaborant argumentacions lingüístiques (o lingüístiques i sociolingüístiques) que porten a una conclusió (la qual serà, lògicament, una afirmació argumentada).

Per una altra banda, aquestes investigacions les hauríem de publicar per dues raons. En primer lloc, perquè els treballs seriosos (o científics, que tot és, en el fons, el mateix) busquen la pervivència dins del futur, objectiu que possibilita el suport escrit. I, en segon lloc, hem de buscar la publicació per la raó que el suport escrit també possibilita el debat, que és essencial en la ciència en particular, i en les bones civilitzacions en general. En canvi, la demagògia i el domini salvatge dels uns sobre els altres defugen els fòrums i les revistes científiques, i busquen els llocs on, en compte d'analitzar, simplement es pontifica.

És ben factible que hi haja valencians que no estiguen d'acord davant d'un detall o un altre de la normativa lingüística valenciana actual. Ara bé, quan passe això, l'operació que haurien de fer aquests valencians patriòtics és aprofundir el seu patriotisme investigant la causa de la seua sospita i mirant de plasmar la seua investigació en un escrit. Els pobles fets i drets es caracteritzen per la professionalitat dels seus membres. En canvi, en els pobles mediocres i deficients, els poetes volen fer obres d'enginyeria, els sabaters volen escriure novel·les, i els lingüistes volen explicar conceptes que són competència dels psicòlegs.

Aquells valencians que tinguen preocupacions per la normativa lingüística valenciana, que no es facen arrere, sinó al revés, que avancen decididament per on toca anar. I voldria afegir-hi que no estic demanant impossibles, sinó que estic predicant amb l'exemple. Concretament, jo treballava en una caixa d'estalvis, i, trobant-me en les condicions que he descrit, vora els trenta anys vaig iniciar els estudis en la Facultat de Filologia de València, i ara comence a tro-

bar-me en condicions de plantejar problemes que apareixen en l'ús culte i responsable del valencià. O, dit d'una manera més precisa: comence a poder plantejar problemes i a resoldre'ls, ja que un objectiu bàsic de les persones responsables és mirar de solucionar sempre les deficiències que troben en la seua reflexió o investigació.

6.6. *Una obligació dels mitjans de comunicació valencians*

En la secció anterior, he opinat que els problemes puntuals de la normativa lingüística valenciana (com ara si hem d'escriure *arbre* o *abre*) no s'haurien de tractar en els mitjans de comunicació, els quals, consegüentment, no haurien de promoure que el poble pla acabe encuriosint-se per qüestions secundàries per a la gent del carrer. Per exemple, quin lector sap per quines raons paraules castellanques com *jilguero* o *jefe* s'escriuen amb jota i no amb ge (com hauria de ser regular: *gilguero*, *gefe*)? O, quin castellanoparlant sap per quina regla de tres els dos verbs *confiar* i *saciar* (que són idèntics des d'un punt de vista sil·làbic) es conjuguen de manera diferent (*yo confío* —la síl·laba tònica és la de la *i*— contra *yo me sacio* —la síl·laba tònica és l'anterior a la de la *i*)? O, quin castellà sap per quines raons paraules provinents del llatí o del grec que són pràcticament idèntiques (com ara *teléfono* i *interfóno*, *atmósfera* i *estratosféra*) tenen l'accent en síl·labes diferents, encara que en els diccionaris valencians o italians l'accent es troba en la mateixa síl·laba (*atmosféra* i *estratosféra*)?

Si un castellanoparlant arriba per ell mateix a les preguntes que hem introduït, té tot el dret del món a buscar respostes. Ara bé, tota una altra cosa és que els mitjans de comunicació promoguen l'odi (o la ignorància) del poble pla contra els seus escriptors més bons (com ha passat en el nostre país). Ben inversament, la premsa, la ràdio i la televisió han de promoure la identificació del poble valencià amb els seus escriptors (com ara amb Vicent Andrés Estellés, tan emotivament lligat a la vida i al valencià de la comarca de la capital valenciana, l'Horta). Els mitjans de comunicació també haurien de fer campanyes sobre cada un dels detalls en què els valencians, a causa d'una dominació i desvalencianització secular, no actuem com a valencians. Per exemple, si visitem les exposicions de mobles, trobarem de tant en tant que hi ha prestatges adornats amb llibres. Aquests llibres sempre pertanyen a escriptors en castellà o traduïts al castellà, però serà ben difícil que hi trobem el *Tirant lo Blanch*. O els *Furs de València*. O els poemes d'Ausiàs March. O els sermons de sant Vicent Ferrer. O *El consolat de mar*. O les obres de filosofia de

Ramon Llull. O un llibre sobre El Misteri d'Elx. O un llibre sobre els monuments valencians gòtics i barrocs. O el mite castellanenc de *Tombatossals*, de Josep Pascual Tirado. O les obres d'assaig de Joan Fuster. O *Els nostres menjars*, de Martí Domínguez. O les novel·les d'Enric Valor. O *La ciutat de València*, de Sanchis Guarner. Els valencians hem arribat a un grau tan baix de consciència de poble que, per a les tendes valencianes de mobles, els llibres valencians simplement no existeixen. Els mobles són valencians, però quan els venedors valencians els adornen amb llibres, no actuen mai com a valencians.

L'objectiu de sentir-nos representats en els nostres escriptors és bàsic per tal que els valencians puguem arribar a una situació indispensable de qualsevol llengua digna i lliure, una situació que ja hem vist que Fabra la va descriure perfectament (§2.3): el fet que la llengua literària (i en general la llengua comuna o estàndard) vaja assimilant-se a la vida, la vivor i l'expressivitat del valencià col·loquial; i que el valencià col·loquial vaja assimilant tots els fruits (les precisions i els embelliments, els perfeccionaments i els refinaments) que els escriptors i els lingüistes valencians van elaborant d'una manera tan incansable com amorosa. Uns escriptors i uns lingüistes que estan molt ben acompanyats (cal dir-ho) dels correctors, de tota classe d'ensenyants (des del parvulari fins a la universitat) i de tota classe de professionals dels mitjans de comunicació, des de la premsa fins a la ràdio i la televisió passant pel teatre i els autors dels doblatges al valencià.

Contràriament, les persones adverses al valencià buscaran que el poble valencià desconfie dels seus escriptors per tal que el valencià col·loquial continue fragmentant-se i disgregant-se més i més, deteriorant-se i castellanitzant-se més i més: morint i desapareixent com a llengua.

Podríem dir, resumint, que no correspon als mitjans de comunicació la discussió sobre si aquesta paraula s'ha d'escriure així o aixà; o si en tal o tal altra oració hem d'usar o no la preposició *a*. Aquestes qüestions s'han de debatre en els fòrums científics dels lingüistes. Al poble valencià li han d'interessar poc aquests detallets, ja que s'hauria de fixar molt més en els dos temes més bàsics que hi ha en les normatives lingüístiques: quins són els criteris que segueixen els lingüistes de la seua llengua (i els de les llengües europees en general) a l'hora de triar formes, paraules i construccions per a la llengua normativa; i en quines condicions socials han viscut les persones que

han anat elaborant la normativa lingüística valenciana.

Els lectors interessats pels criteris de la nostra normativa més enllà del que hem vist en §1.2, §2.3, §2.4, §3.4 i §3.5 (més els criteris que tractarem en §7.5), poden mirar el capítol que hi he dedicat en Saragossà (1997). Pel que fa a les condicions socials en què ha anat gestant-se la normativa lingüística valenciana, hi dedicarem el capítol huité, ja que primer convé que comentem si és positiu o negatiu per als valencians que tinguem relacions lingüístiques amb el poble balear i amb el poble català.

6.7. Conclusions. Per un programa sobre la recuperació de l'ús social del valencià

Els valencians hem discutit tant sobre els colors de la senyera, com poc hem parlat sobre les condicions socials en què viu el valencià, i, mentre alçàvem l'odi fratricida entre dos símbols que trobarem per ací i per allà en els monuments valencians (les quatre barres de sang sobre fons d'or, amb blau o sense blau), mentre ens clavàvem aquest punyal en la nostra pròpia carn, el valencià continuava retrocedint en l'ús social de Castelló, de València i d'Alacant. La llengua dels valencians sagna tant com els enemics del valencià riuen, disfressats de «*defensores de la personalidad valenciana*». Aquesta situació s'hauria d'acabar dràsticament pel bé del nostre poble. Hauríem de raonar, primer que res, sobre els problemes més importants del valencià, els quals, segons el meu parer, són aquests quatre:

- 1) en quina situació social es troba el valencià;
- 2) les causes d'aquesta situació;
- 3) a quin ús social del valencià aspirem; i
- 4) quines accions concretes hem de fer a curt terme per tal d'anar acostant-nos a la meta que ens hàgem marcat.

Si actuàvem d'aquesta manera, opine que obtindríem aquests quatre beneficis:

- 1) superaríem l'actuació dels bèsties (que es fonamenta en el crit i en la violència física);
- 2) passaríem a l'actuació específicament humana (que no es fonamenta mai en la força, siga la força de l'espardenya, o siga la força encoberta del guant blanc, sinó sempre en el llen-

guatge, concretament en el raonament i la deducció corresponent);

- 3) ens podríem entendre fàcilment en els problemes més importants; i
- 4) aprendríem a ser tolerants en els temes secundaris en què puguem discrepar.

En realitat, aquest camí és el de la sinceritat i la coherència, propietats que no solament són bàsiques perquè els valencians ens puguem entendre, sinó també per a marcar uns objectius sociolingüístics que puguen ser atractius i assumibles pel poble valencià, de tal manera que el valencià recupere prestigi social i que no solament deixe de perdre parlants a les quatre ciutats valencianes més importants (València, Alacant, Elx i Castelló), sinó que fins i tot comence a recuperar els fills dels qui han abandonat l'ús social del valencià (alhora que vaja guanyant els fills de les persones que han hagut d'anar-se'n de la seua terra i que han vingut ací buscant treball).

6.8. Conclusions. Per una reconstrucció de la societat valenciana

Ara bé, no n'hi ha prou reivindicant l'ús social del valencià. Seguint un article del filòleg Antoni Ferrando («Un poble que vol viure», *Levante*, 3-05-1996), convé dir que és indispensable que aquesta reivindicació lingüística es trobe dins d'un programa de reconstrucció social del poble valencià, que és molt poc conscient d'ell mateix (i per això mateix molt moll i molt poc defensor dels seus interessos econòmics i lingüístics, ecològics i arquitectònics, etc.), no debades ens trobem ben dispersos i afeblits, amb una «relaxació» ben forta «de la nostra estructura associativa» (Pitarch — 1996: 171). I a vegades encara és pitjor: enfrontats (com ara les malfiances que han provocat entre Alacant i València).⁹ De la mateixa manera que el valencianisme no ha provocat cap enfrontament entre els parlars valencians, si l'esperit del valencianisme impregna la societat valenciana, també s'acabaran els enfrontaments interns. De fet, fa poc, a la revista *Saó* de desembre de 1995, dos polítics valencianistes de la Marina Alta, Antoni-Lluís Carrió i Joan-Ramon

⁹ El recuperament del valencianisme a la ciutat d'Alacant està donant uns fruits intel·lectuals excel·lents, com ara la recuperació de la memòria històrica. Vegeu per exemple els dos números de la revista universitària divulgativa *Quaderns de migjorn. Revista d'estudis comarcals del sud del País Valencià* (1993, 1994-1995). En el segon número, Carles Segura i Llopes (ps. 283-292) i Josep Lluís Martos i Sánchez (ps. 293-303) expliquen com ha

Gomis, reflexionaven sobre quines poden ser les funcions bàsiques que hauria de tindre assignada la ciutat d'Alacant dins de la societat valenciana.

Aquest programa de reconstrucció del poble valencià demana que els valencians ens coneguem. És molt negatiu que hi haja tants habitants de la ciutat de València que no coneguen cap comarca valenciana; o que els valencians d'una comarca no coneguen res dels valencians que viuen dues comarques més al nord o més al sud. Aquesta desconeixença que tenim sobre nosaltres mateixos, demana l'esforç de molts sectors del poble valencià, sobretot d'aquests tres: dels ensenyants, que haurien d'elaborar molts llibres i programes audiovisuals atractius sobre cada comarca, sobre la història valenciana, sobre l'economia, sobre la societat, sobre la fauna i la flora, i, en definitiva, sobre cada aspecte del nostre poble i del nostre país; també s'hauria d'esforçar la televisió pública (sobretot Canal 9, però també TV1 i TV2) i en general els mitjans de comunicació valencians, que no solament haurien de buscar la distracció superficial, sinó també la formació (que era l'objectiu que buscava explícitament el gran novel·lista mallorquí Miquel Àngel Riera); en tercer lloc, s'haurien d'esforçar els partits polítics, que no haurien de buscar bàsicament la conservació de la butaca del poder, sinó la reconstrucció i el perfeccionament de la societat valenciana.

No cal dir que tot això és un programa vast que s'hauria de debatre molt i que demana allò que ens ha recomanat el sociolingüista valencià Lluís V. Aracil: imaginació i moltes provatures o assajos socials. Davant d'aquest programa vast, el que jo he escrit en aquest capítol no intenta ser, evidentment, res més que una incitació.¹⁰ Però també és evident que els valencians hem viscut durant els últims segles en la boira provinciana, mentre la indústria o ha naufragat o ha tingut deficiències tècniques molt fortes, alhora que la nostra agricultura pràcticament ha ignorat la indústria de conserves i derivats de productes del camp. No és simplement una anècdota el fet que, si volem tastar mesclades fines de conyac i de taronja, hem d'anar

variada la ciutat d'Alacant entre 1920 i l'actualitat, i per quines raons concretes (ben deplorables) hi ha nascut l'antivalencianisme. Els lectors que no sàprien res sobre una ciutat tan decisiva per al futur del poble valencià com és Alacant (cosa ben freqüent al centre i al nord del nostre país), faran bé de consultar la revista esmentada.

¹⁰ Com he dit en §0.1.3, aquest capítol demana un sociòleg, i l'he redactat per obligació, perquè convenia oposar-se amb els problemes realment importants als intents de confondre el poble valencià que hem tractat en el capítol anterior.

a licors francesos; o si volem tastar mesclades ben aconseguides de xocolata i de taronja, també haurem d'anar a parar a l'estranger (com ara a productes de Bèlgica).

Dins d'aquest programa, seria bo que la premsa no fóra mai la corretja de transmissió avorrida, superficial i repetitiva d'unes ideologies polítiques determinades. I, complementàriament, l'ideal seria que, superant l'anècdota, l'accident o l'insult, la premsa anara a parar a informar constantment sobre els aspectes més importants de la societat valenciana, buscant sempre la formació àmplia del poble valencià. Si fan això, els partits polítics també eixiran guanyant, ja que podran actuar sobre un poble més madur.

PART TERCERA: EL FUTUR

CAPÍTOL 7. LES RELACIONS LINGÜÍSTIQUES ENTRE LES ILLES BALEARS, VALÈNCIA I CATALUNYA

7.0. *Introducció*

En aquest capítol, tractarem un dels temes que més sensibilitza l'opinió pública valenciana: les relacions lingüístiques entre les Illes Balears, València i Catalunya. No cal dir que precisament per aquesta sensibilització, l'obligació del periodista o de l'escriptor és tractar-lo tan objectivament com puga. No podem oblidar la tragèdia actual serbocroata, i, justament per això, són més aviat un crim social les afirmacions poc clares (o clarament falses) que alguns no vacil·len a dir en tribunes públiques.

Ara bé, abans d'acabar aquestes relacions lingüístiques, parlarem sobre els valencians, sobre la posició del nostre poble dins de la societat europea, concretament sobre les relacions internes o locals i sobre les relacions externes o universals (§7.1), i, a partir d'aquest marc general, sense complexos (com diu l'honorable president Zaplana), raonarem sobre les relacions lingüístiques amb el poble mallorquí i amb el poble català (§7.2 i §7.3).

A causa del lligam que hi ha entre l'universalisme i el localisme (§7.1), tractant les relacions lingüístiques externes (amb les Illes Balears i amb Catalunya), arribarem a propietats generals que també són aplicables a l'interior del poble valencià (§7.3), i, així, parlarem sobre algunes mesures que hauria de prendre la ciutat de València per tal que torne a ser la gran capital valenciana que va ser a l'edat mitjana, mentre el Regne de València va ser fort i autònom, sense cap subordinació política, econòmica, cultural o lingüística a l'exterior (§7.4).

Finalment, acabarem tornant a la normativa lingüística. Primer comentarem les implicacions generals que les relacions lingüísti-

ques entre les Illes Balears, València i Catalunya tenen sobre la normativa (§7.5), i, a partir d'aquest marc general, tractarem uns quants canvis extraortogràfics que hi ha hagut en la normativa lingüística valenciana després de l'acord ortogràfic de 1932 (§7.6).

7.1. Localisme i universalisme: dues forces que es necessiten mútuament

En el capítol anterior, hem introduït el marc sociolingüístic des del qual convé que analitzem el valencià, i també hem introduït els objectius sociolingüístics a què volem arribar una part significativa dels valencians, objectius que es podrien resumir d'aquesta manera: els valencians hauríem de voler que el valencià siga una llengua viva, que realment siga la llengua del poble valencià i, per tant, hauríem de voler que qualsevol valencià siga capaç d'usar el valencià en l'expressió de qualsevol tema. Aquest objectiu no té res d'estrany, ja que és també un objectiu legal per la raó que el marquen les lleis valencianes, encara que les institucions polítiques valencianes s'esforcen poc per fer-lo realitat (quan no actuen per la direcció contrària, com ara quan la Diputació d'Alacant, governada pel PP, ha llevat el valencià de la baremació d'unes oposicions).

Centrant-nos en l'objecte d'estudi d'aquest capítol, podem dir que aquesta defensa del valencià no implica gens ni miqueta que els valencians hàgem d'estar en contra de cap altra llengua, ni comporta que hàgem de voler viure tancats. En realitat, una defensa profunda del valencià és, per raons que mirarem d'explicar de seguida, la millor manera que tenim els valencians d'obrir-nos als altres pobles del món.

En el món universitari humanista és ben sabut que totes les teories (tant les físiques com les lingüístiques, les biològiques com les socials) són universals quan tenen les propietats de ser realment coherents, conseqüents i pertinents. Semblantment, també és ben sabut que el fons humà és sempre el mateix, i per això la cultura que és realment humana, profundament humana, és sempre universal. De més a més, convé dir que, contra la idea que han intentat inculcar al poble valencià durant els segles de provincianització, l'universalisme no està renyit amb el localisme, sinó tot al contrari. En efecte, la persona que està ben formada, examinant el seu entorn local sap extraure'n inductivament generalitzacions que li permeten enlairar-se en el coneixement universal de la persona i de la societat. I, des d'aquest coneixement general, la persona que està ben formada sap extraure'n deductivament generalitzacions que li permeten

aprofundir més en el coneixement local.

La força que sí que està renyida amb el localisme (entés com hem dit) és el cosmopolitisme coent i eixorc, aquell «volen i dolen» de les persones inútils que volen estar pertot arreu i no saben estar en cap banda; aquells que pretenen ser tant i quant, i que només tenen una superfície o aparença on, quan furgues una miqueta amb l'ungla, únicament trobes buidor. Com diu el poble valencià, molta bufa, i de forment ni un gra. En realitat, aquest cosmopolitisme buit no solament està tan renyit amb el localisme com amb l'universalisme, sinó que, damunt, forma part del martelleig històric amb què han intentat que els valencians avorrim la nostra pròpia llengua. En efecte, han intentat fer-nos creure que parlar valencià era una cosa lletja, tancadora i esclavitzadora, quan resulta que parlar valencià és una condició possiblement indispensable perquè el poble valencià sàpia ocupar el lloc que li correspon dins de la cultura i de la societat d'Europa.¹

Mirant-ho bé, l'economia valenciana (tant l'agrícola com la industrial i la de serveis) fa molt de temps que és internacional, encara que no ha tingut massa al seu costat el poder estatal (quan no ha sigut pitjor). Ara ens falta que sapiem complementar aquesta espenta econòmica admirable amb la força cultural i social: que, internament i externament, sapiem ser un poble digne, unit i coneedor de la seua història i de la seua llengua, de les seues qualitats i dels seus defectes.

I bé, des d'aquesta perspectiva social i sociolingüística, des d'aquesta manera de desitjar el futur del poble valencià, mirarem de demostrar que la qüestió de les relacions lingüístiques amb el poble balear i amb el poble català no és gens conflictiva, contràriament al que volen fer creure les persones adverses al valencià.

¹ Quan vaig conèixer unes quantes publicacions dels jòvens que s'han aplegat en l'Organització Cívica Valencianista Tirant lo Blanc, em vaig quedar sorprès de la lucidesa que hi ha en les seues anàlisis de la societat valenciana, com ara en aquest fragment (que afecta l'ús del valencià):

«Si un poble és un grup humà amb identitat pròpia, i si només els pobles –no les poblacions despersonalitzades– poden tindre dret a l'autogovern, és clar que la identitat és el fonament necessari per a l'autogovern. [...] Quan als valencians ens han negat la nostra condició de poble, quan han procurat que perdérem la nostra llengua, la nostra cultura i la nostra memòria històrica –les nostres arrels en definitiva–, ens estaven negant també el nostre dret a un futur propi.» (*Un país que ja anem fent. Document ideològic del Tirant lo Blanc*, §4: «La nació valenciana: un projecte per al nostre poble», 1996)

7.2. *Exemples de relacions lingüístiques entre Mallorca, València i Catalunya*

Com hem dit, la qüestió de les relacions lingüístiques entre els balears, els valencians i els catalans, és un tema que sensibilitza l'opinió pública valenciana i, per tant, cal tractar-lo d'una manera tan natural i objectiva com siga possible. Començarem per introduir exemples, i tot seguit extraurem d'aquests exemples una generalització inductiva que considere important.

Si diem que sempre hi ha hagut relacions lingüístiques entre els pobles balear, valencià i català, expressariem una obvietat, encara que no seria una inutilitat a causa de les campanyes «anti» que s'han fet (i encara estan fent unes persones determinades). Ara bé, en compte de posar-ne grans exemples valencians (com ara els escriptors del segle XV —Ausiàs March o Joanot Martorell, etc.— o del segle XX —Carles Salvador o Francesc Almela i Vives, Vicent Andrés Estellés o Joan Fuster, etc.), en compte d'aquests exemples alts, en posaré d'humils, d'aquells que passen en la vida plana de cada dia, en la vida quotidiana d'anar per casa.

Un dels meus avis, Francesc Alba (o, millor, Quico l'Olier, que és com realment era conegut), era llaurador, i, sempre que havia de comprar una haca per a treballar en el camp, anava a Puigcerdà, i pel camí feia una parada a Barcelona. I bé, aquesta persona (nascuda cap a 1890) sempre parlava valencià quan es trobava a Barcelona o a Puigcerdà, i en general a Catalunya. Més encara: un dia que li vaig preguntar si hi havia moltes paraules que no entenia quan es trobava a Barcelona o a Puigcerdà, em va fer una resposta que em deixà de pedra. Després de dir-me que no hi havia cap paraula que no entenguera, es va rectificar i em va fer una narració com la següent: «Bé, una volta hi hagué una cosa que no vaig entendre. Un de Puigcerdà, un valencià que vivia a Puigcerdà i jo anàvem els tres per la neu, buscant els cavalls. Aleshores vaig fer una pregunta al de Puigcerdà i aquell em va dir "Mani? mani?". Jo em vaig girar cap al valencià que vivia a Puigcerdà i li vaig preguntar que què volia dir això. Em va contestar que aquesta expressió volia dir que no m'havia entès i que volia que li ho repetira».

No cal dir que és segur que el meu avi degué sentir més d'una paraula que no coneixeria, però és ben significatiu que no en recordara cap. Concretament, és significatiu del fet que les paraules que no entenia no li enterbolien la comunicació, i a partir del context comunicatiu intentaria deduir què volien dir. Ara, el punt divertit

del cas és que l'únic detall dificultador de la comunicació que recordava, és un verb que, en el parlar del meu avi, també s'usava amb una aplicació semblant. En efecte, quan era menut, si un pare o un avi cridava el fill o el nét, era molt normal que l'infant contestara dient *Què mana?*, progressivament canviat per *Què vol?* o *Diga!* (o *Què vols?* o *Digues!*). Entre l'aplicació de la comarca de la Cerdanya i l'aplicació de l'Horta, hi ha unes quantes diferències, com ara aquestes dues: que en el *Mane? mane?*, hi ha les formes del subjuntiu, mentre en *Què mana?* hi ha l'indicatiu; i que, en el parlar de l'Horta, aquesta aplicació es donava entre infants i adults, mentre que a la Cerdanya es donava entre persones del mateix rang social. Ara bé, per darrere d'aquestes diferències hi ha el fons comú que el verb *manar* (i encara més *demanar*) es pot usar en la nostra llengua amb significats com el de *preguntar*, o aquest altre: «voler (la persona representada en el subjecte, que és el receptor) accions o informació de l'emissor».

Més recentment, sent jo un adolescent, he anat alguna vegada a Andorra amb els familiars, i he vist com els meus pares (que varen nàixer en la dècada dels 20) parlaven valencià a Andorra. Recorde l'anècdota que, un dia, ma mare va preguntar a un dependent si era valencià. El dependent va contestar que no, que era d'Andorra, i ma mare li va explicar la causa de la pregunta: «És que parla pràcticament com els valencians». Darrere d'aquesta anècdota hi ha dos fets prou simples, que miraré d'explicar ara. Per una banda, hi ha el factor que el parlar d'Andorra pertany al lleidatà, i el valencià, el tortosí i el lleidatà són tan semblants (sobretot des d'un punt de vista fonètic), que no exagerariem massa en el cas que diguéssim que, si el valencià, el mallorquí, el barceloní i el parlar de Perpinyà són cosins germans, el valencià, el tortosí i el lleidatà són germans. Per una altra banda, el segon factor que hi havia darrere de l'actuació de ma mare era el fet que tendim a reduir els parlars de Catalunya al dialecte de l'àrea de Barcelona, cosa que acaba d'explicar la deducció errònia a què va arribar ma mare: si el dependent andorrà no parlava com els barcelonins, i damunt s'acostava a la manera de parlar dels valencians, bé que havia de ser valencià.

Quan tenia cap a vint anys (en la dècada dels 70), vaig anar per primera vegada a Mallorca. Però aquest viatge era diferent dels que he reportat anteriorment per dues raons. En primer lloc, aleshores estava deixant de ser un analfabet en la llengua del meu poble, ja que estava estudiant valencià en l'únic lloc de tot el País Valencià on

es podia estudiar aleshores, entre les parets velles i altes del casalot mig abandonat on hi havia el Rat Penat de Carles Salvador. Allí, tres valencians patriòtics, Cervera, Maroto i Martí, ens ensenyaven a una dotzena de valencians les beceroles de la gramàtica, la història i la literatura valencianes. Per una altra banda, la finalitat del viatge a Mallorca era comprovar que, en efecte, el valencià i el mallorquí eren la mateixa llengua. Recorde la satisfacció que em produïa veure que, lluny de València, a Palma o a Andratx, a Sóller o a Inca, a Sa Pobla o a Manacor, a Campos o a Lluçmajor, em podia manifestar lliurement com a allò que era: com a valencià. Les paraules que havia après en els carrers valencians (*finestra* i *porta*, *córrer* i *anar*, *cadira* i *(en)raonar*, *posar* i *traure*, *dins* i *fora*) m'aprofitaven per a entendre'm amb la gent dels carrers mallorquins.

En aquell viatge, els quatre amics valencians que anàvem no buscàvem els llocs turístics, sinó el poble mallorquí, i per això corríem sobretot per l'interior de Mallorca. Una anècdota que ens va passar és que, dinant en algun llogaret per la banda d'Inca, l'ama del bar (que era una pagesa mallorquina alta i prima, d'edat, tota vestida de negre, seriosa i digna com les llauradores valencianes del secà) ens va preguntar si érem catalans. És ben sabut: el complex d'inferioritat que solem tindre els valencians i els mallorquins ens fa prendre com a «català» qualsevol parlar que siga una miqueta diferent del nostre parlar purament local, encara que l'interlocutor potser pertany a una comarca que es troba una miqueta al nord o al sud. Nosaltres li vàrem dir que érem valencians, i, aleshores, la madona mallorquina, donant a entendre que l'error en què havia caigut tenia ben poca importància, mentre se n'anava de la taula on dinàvem va dir, literalment, aquestes paraules: «U!, mallorquí, valencià, català: tot lo mateix: parlant mos aclarim». De fet, és ben sabut que els mallorquins no consideren els valencians i els catalans com a «forasters», sinó com a valencians i com a catalans. Els «forasters» són els altres, els qui obliguen a canviar de llengua.

L'últim exemple que posaré de la meua vida quotidiana comença per ser invers als anteriors, ja que no pertany a valencians que han anat a Catalunya o a les Balears, sinó al revés. Una de les meues cunyades és de Ribes de Freser, que es troba entre Vic i la Mare de Déu de Núria, ja en el cor del Pirineu. No cal dir que, quan s'ajunten els seus pares i els del meu germà, els uns parlen expressant-se a través del català de Ribes, i el altres parlen expressant-se a través del valencià de Silla. Però no és això el detall que volia comentar, ja que

representa el mateix cas del meu avi (quan els meus pares van a Ribes de Freser) o l'invers (quan els pares de la meua cunyada vénen a Silla). El cas que volia comentar ara és molt diferent des d'un punt de vista qualitatiu, ja que es tracta de l'adaptació lingüística que hi ha hagut. En efecte, la dona del meu germà, partint de la parla catalana de Ribes de Freser, ha fet el que fa qualsevol persona que canvia d'un parlar a un altre i que és autènticament mallorquina, valenciana o catalana: anar assimilant-se al parlar del seu entorn (en aquest cas, al parlar de la comarca de l'Horta). El resultat, no cal dir-ho, és que, en la pràctica, en la vida quotidiana del treball i de la vida familiar, aquesta catalana de Ribes actua com a allò que ja és: com a una dona valenciana.

7.3. Les relacions lingüístiques geogràfiques: els pobles sans i els pobles humiliantment trepitjats

A partir dels exemples anteriors de relacions lingüístiques entre balears, valencians i catalans, podem extraure inductivament la següent generalització: el fet que no hi ha cap poble cabal i sencer que renunciï a expressar-se en la seua llengua en aquells territoris en què parlen variants del seu idioma. Imagineu-vos, com a exemple, que un mexicà es negara a parlar castellà amb un andalús, i volguera usar l'anglès; o que un portugués no volguera comunicar-se amb un brasiler en portugués, i recorreguera a una altra llengua. Evidentment, en aquesta manera d'actuar eixirien perdent els mexicans i els andalusos (o els brasilers i els portuguesos), i qui exiria guanyant seria l'expansionisme anglès (o l'expansionisme d'una altra llengua).

Si tornem a la generalització que hem fet, haurem de dir que, de la mateixa manera que els defensors d'un poble intentaràn que aquest poble es comuniqui usant la seua llengua amb aquells pobles que parlen variants d'aquesta mateixa llengua, resultarà que, correlativament, els adversaris d'aquest poble intentaràn el contrari, i, d'una manera general, els enemics d'un poble intentaràn limitar d'una manera progressiva l'ús geogràfic de la llengua d'aquest poble.

En el cas del valencià, les forces que volen fer desaparèixer el valencià han aconseguit unes quantes limitacions geogràfiques en l'ús del valencià, fins i tot dins del País Valencià. El cas més dramàtic deu ser el de la ciutat d'Alacant, on els setanta o huitanta mil alacantins que parlen valencià, en general només l'usen dins de casa (i no massa diferent és el cas de la ciutat de València, excepte en l'a-

fluència massiva que cada dia hi ha a València des de totes les comarques que la circumden: el Camp de Morvedre i el Camp del Túria, l'Horta i la Ribera, la Costera i la Safor).

Un altre cas dramàtic és el dels valencians del Maestrat i dels Ports de Morella, ja que quan aquests valencians es traslladen a la ciutat de València, a vegades deixen de parlar valencià perquè els diuen que «parlen en català». Vet ací que hem arribat al pol oposat del valencianisme: de respectar cada una de les comarques valencianes (i el seu parlar, òbviament, §6.3), alguns volen passar a anatemitzar els parlants de no poques comarques valencianes (del nord i del sud) perquè divergeixen en algunes propietats lingüístiques del parlar de l'Horta (quan no es tracta de prendre com a model un parlar empobrit i castellanitzat).

En realitat, la mollor i la docilitat dels valencians va provocant que la valencianitat siga progressivament una cosa del carrer on vivim, del veïnat, d'anar per casa: casolana. Per exemple, qui no ha vist que una persona immigrada ha demanat a l'interlocutor valencianoparlant que li continue parlant valencià, «*ya que yo lo entiendo*»? Sempre que he vist aquesta petició de seguir parlant valencià, la resposta del valencianoparlant ha sigut constantment la mateixa: somriure i continuar parlant en castellà. El somriure deu ser una reacció davant de la perplexitat que provoca un esdeveniment impossible. En efecte, els valencians (i també els balears i els catalans) hem anat aprenent d'una manera inconscient, per mitjà de les relacions socials, que el castellà és la llengua dominant, i que, en sentir mitja paraula en castellà, hem d'abandonar immediatament el valencià. D'ací deriva la perplexitat que deu sentir un valencianoparlant quan veu que un castellanoparlant li demana que no abandone l'ús de la seua llengua. Ara bé, com que aquesta petició del castellanoparlant nega el saber que el valencianoparlant ha anat interioritzant i transformant en reaccions quasi instintives, el valencianoparlant somriu com si li haguessen dit una broma, i, com que les bromes no són realitat, continua practicant l'abandó de la seua llengua.

En aquest context, ja no sé ni imaginar-me el grau de perplexitat que deu provocar veure un estranger parlant en valencià. Efectivament, si per a la major part dels valencianoparlants actuals ja és increïble que un parlant de la llengua dominant respecte actiuament el valencià, com de gros deu ser que un estranger respecte tant la llengua pròpia del poble valencià, que la parle. Un estranger

només pot aprendre l'única llengua que és oficial en la part de la ment dels valencians que conté el subconscient, que és el castellà. Davant de la situació tan impossible que un estranger s'haja dedicat a aprendre el valencià, hi ha una reacció que és proporcional a l'augment de perplexitat que deuen sentir: respondre en castellà a aquells estrangers que han tingut el respecte enorme d'aprendre el valencià.

Per una altra banda, si adoptem el punt de vista dels estrangers, què deuen sentir? Decepció i tristesa. Molta decepció i molta tristesa. Si no és ràbia. I, en el cas que no tinguen una bona informació sobre la història valenciana i sobre la situació actual, potser pensaran això: «Mira tu si són panolis els valencians, que fas l'esforç d'aprendre la seua llengua i ells, bajoques, et paguen negant-te la possibilitat de parlar valencià amb ells. No crec que es pugua trobar a Europa un poble tan estúpid i tan irresponsable.»

Recapitem. No cal dir que totes les pràctiques que acabem d'esmentar (l'abandó del valencià dins de València i el rebuig a usar el valencià amb els balears i amb els catalans, o amb els estrangers) porten al mateix resultat, concretament a l'objectiu dels «anti», a la meta de les persones contràries al poble valencià: anar eliminant l'ús social del valencià i, per tant, anar matant el valencià. Les llengües només existeixen, s'alimenten, es renoven i creixen quan es parlen, i, consegüentment, quan reduïm més i més l'ús social del valencià, el que estem fent realment és contribuir amb les nostres mans a ofegar-lo. I, inversament, quan usem la llengua pròpia del poble valencià en àmbits socials en què no s'usava (siga en una botiga o siga en un jutjat, siga amb una amiga d'estudis o amb un desconegut pel carrer o en una discoteca), quan retornem el valencià a àmbits socials estem envigorint-lo i fent-lo créixer, donant-li amb els nostres llavis més força i més vida, projectant-lo viu cap a un futur de normalitat i de plenitud.

7.4. La ciutat de València ha de tornar a ser la capital lingüística dels valencians: unes quantes mesures i condicions

Trobe que no estaria gens de sobra que la premsa de la ciutat de València (i la de les altres ciutats valencianes) publicara una sèrie d'articles de divulgació sobre el parlar de cada comarca valenciana, sobretot tractant les propietats que són positives (i, per tant, que convé que perduren) i les que no són negatives. Com ara, a Castelló de la Plana es pot sentir parlar dels *rocams* que hi ha per la mar. Com a exemple de fenomen que no és negatiu, podríem posar allò que els

lingüistes solem dir «assimilació vocàlica». En molts dels nostres pobles es diu *porto* (amb una *o* oberta final) i *terre* (amb una *e* oberta final), en compte de *porta* i *terra*. I bé, aquesta pronúncia no enterboleix gens la comunicació i, per tant, no hi ha perquè canviar-la: no exagerant-la, n'hi ha prou.

Aquests articles sobre les propietats peculiars de cada comarca els podrien fer (o dirigir) els lingüistes valencians que coneixen més bé els diversos parlars valencians, com ara Jordi Colomina (de la Universitat d'Alacant), Emili Casanova (de la Universitat de València) i Lluís Gimeno (de la Universitat Jaume I, de Castelló). D'aquesta manera, a més de contribuir a augmentar el coneixement que el poble valencià hauria de tindre d'ell mateix, també començaríem a treballar perquè la ciutat de València vaja tornant a ser el cap i casal magnífic que va ser a l'edat mitjana, quan el Regne de València era independent i parlava de tu a tu amb qualsevol estat.

En els règims centralistes, el fet de ser capital comporta privilegis de moltes classes (entre el quals hi ha el pressupost municipal), però en les societats en què hi ha respecte i coordinació (com ha fet el valencianisme entre els parlars valencians), el fet de ser capital és bàsicament una responsabilitat: l'obligació d'intentar coordinar els diferents dinamismes que hi ha en el territori de què la ciutat és capital (siga un macroestat —com la Unió Europea—, un estat, un país, una regió o una comarca).

València hauria de tornar a ser, d'una manera digna i respectuosa, el cap i casal del poble valencià, però per a això és necessari que la ciutat de València conega cada una de les capitals i de les comarques valencianes, i que intente, en compte de dominar, potenciar els moviments que hi ha en cada una de les capitals i de les comarques valencianes. Per exemple, és ben lamentable l'actuació històrica de la ciutat de València davant de la voluntat de Xàtiva de ser seu episcopal. Potser hauríem d'estudiar fins a quin punt està lligada aquesta actuació dominant i centralista amb el fet que els bisbes de la ciutat de València pràcticament no han sigut valencians (ni mallorquins ni catalans) des del segle XVI fins a l'actualitat, cosa que ha contribuït no poc a castellanitzar l'Església valenciana i a potenciar l'anticlericalisme dels valencians (que és inexistent a Mallorca i a Catalunya, on la majoria dels capellans s'han posat decididament al costat del poble i fan misses en la llengua de les Balears, de València i de Catalunya).

I bé, en compte de confondre la capitalitat amb ser el melic del

món, en compte d'aquest camí destructor del poble valencià, l'actuació de la ciutat de València hauria d'anar pel camí que han practicat els polítics nacionalistes valencians Antoni Lluís Carrió i Joan Ramon Gomis (§6.8): preocupar-se que cada ciutat i cada comarca tinga protagonisme per mitjà de tindre funcions socials privatives.

7.5. Les relacions lingüístiques entre pobles i la normativa lingüística: Palma i Barcelona

Reprement els comentaris que hem fet dues seccions més amunt (§7.3), podríem dir que només una persona contrària al poble valencià intentarà que els valencians no parlem valencià quan anem a Andorra, a Puigcerdà, a Ribes, a Barcelona, a Palma o a la bonica i amable Ciutadella (Menorca). Prescindint de les mentalitats i les actituds centralistes (que trien com a llengua normativa un parlar o dialecte d'una llengua, i es giren de cul als altres parlars), apartant la possibilitat de practicar aquesta dominació, cal dir que l'avantatge de poder usar la teua llengua en la comunicació amb uns altres pobles (el balear i el català en el cas dels valencians), té com a contrapartida la conveniència de coordinar-se lingüísticament. Miraré tot seguit d'exemplificar aquesta afirmació.

Quan les síl·labes *gua* o *qua* són àtones i es troben en final de paraula, els mallorquins les han transformades en *goco*, i, consegüentment, diuen *aigo*, *pasco*, *llengo*, *ego*, etc. (en compte de *aigua*, *pasqua*, *llengua*, *egua*). Per la mateixa raó bàsica, a Girona diuen *Goita*, *goita*. *com t'ha contestat!*, en compte de *Guaita*, *guaita*, *com t'ha contestat!* (que diria un valencià). I, en fi, per la mateixa raó bàsica, una bona part dels valencians no diu *quaranta*, sinó *coranta*.

Ara bé, el mallorquí culte, d'acord amb la seua literatura del passat, diu *aigua*, *pasqua*, *llengua*, etc., ja que, actuant així, els mallorquins obtenen dos beneficis: en primer lloc, no trenquen amb el seu passat literari; i, en segon lloc, faciliten la comunicació amb els valencians i amb els catalans de Tortosa i de Lleida (ja que a Barcelona diuen *aiga*, *llenga*). En el cas de *llengua* / *llengo*, el canvi no té massa importància, però unes altres vegades en té més, com ara en l'article, que en el balear col·loquial no és *el* i *la* (*el carrer*, *la porta*), sinó *es* i *sa* (*es carrer*, *sa porta*), com en una part de l'Empordà (a la Costa Brava) i a la Tàrbena (que és un poble valencià de la Marina Alta que durant el segle XVII va ser repoblat amb mallorquins).

La mateixa actitud hi ha hagut a Barcelona en la morfologia, en el lèxic i en la sintaxi. Per exemple, Barcelona escrivia, des del segle

xvi, *las donas* i *ells pensan*. La raó d'aquestes formes és molt simple. En efecte, com que el dialecte de Barcelona (i també el de Palma) pronuncia les *aa* i les *ee* àtones com l'anglès o el francès (un so que no és ni *a* ni *e*, sinó que podríem dir que es troba entremig), a causa d'aquesta particularitat fonètica era molt fàcil passar des del singular (*paret, dona, ell fa, ella treballa*) al plural usant els mitjans regulars: afegint una *s* (en el cas dels noms i dels adjectius: *parets, donas*) o una *n* (en el cas dels verbs: *ells fan, ellas treballan*):

(a) paret, dona	(b) parets, donas
(c) ell fa, ella treballa	(d) ells fan, ellas treballan

Ara bé, els lleidatans, els tortosins i sobretot els valencians, segurament no hauríem acceptat mai dir que *las donas treballan molt*, ja que això ens sona a castellà. A causa de la posició dels valencians, i a causa del principi que hem vist en una citació de §2.4,² Fabra, seguint Aguiló, es va oposar a unes grafies seculars de Barcelona, i va proposar (i aconseguí que s'acceptaren) les grafies que anaven a favor de la pronúncia de València, Tortosa i Lleida.

No cal dir que aquesta actuació no implicava gens d'humiliació contra el dialecte de Barcelona, sinó que, simplement, era l'efecte de la coordinació amb València, Tortosa i Lleida. Per tal de facilitar la comunicació entre el seu parlar i el de València, Tortosa o Lleida, Barcelona reprenia les formes que usaven els escriptors barcelonins de l'edat mitjana (com ara Bernat Metge).

7.6. *El marc d'uns quants canvis morfològics de la normativa lingüística valenciana*

Des del marc coordinador que acabem d'introduir, esdevenen comprensibles una part dels canvis morfològics que els escriptors valencians han introduït després de 1932. Aquesta qüestió, la tractarem d'una manera general en el capítol següent, i ara ens limitarem a dir que, a mesura que el valencianisme anava deixant cap arreu el provincianisme, la desinformació i la poca formació sociològica i en general cultural; a mesura que el valencianisme anava augmentant el coneixement de la realitat valenciana actual i del nostre passat literari; a mesura que es donava aquest procés de formació i de maduració social, el valencianisme lingüístic, seguint el camí que

² Quan un dialecte canvia la fonètica, ha de predominar en la grafia normativa la fonètica del dialecte que respon a la grafia medieval.

en el segle XIX ja havia iniciat Teodor Llorente, va adoptar la mateixa actitud civilitzada que havien adoptat Palma i Barcelona: mirar d'augmentar el lligam del valencià normatiu amb el gran passat literari valencià i, alhora, facilitar la comunicació escrita amb Palma i Barcelona. És en aquest marc on té sentit el canvi de la forma *atre* per *altre* (i derivats), de *vore* per *veure*, o de *preferix* per *prefereix*.

Pel que fa a la manera de fer aquests canvis, és imprescindible tractar el context sociològic en què vivia el valencianisme, objectiu que també afrontarem en el pròxim capítol.

7.7. Conclusions sobre les relacions lingüístiques entre les Illes Balears, València i Catalunya

Als valencians, des de posicions estúpida i coentes, ens han intentat fer creure que parlar valencià era un hipotètic «localisme negatiu». Tanmateix, el localisme i l'universalisme són dos procediments metodològics inseparables per a les persones que intenten aprofundir en la comprensió de les propietats humanes. Aquest fantasma del «localisme negatiu», creat per intentar diluir i matar la personalitat valenciana, també procura que el valencià siga un *patois* menyspreable que convé abandonar, o, com a màxim, que s'ha d'usar en l'àmbit purament local. En canvi, la defensa del poble valencià demana que el valencià s'use en la comunicació entre els valencians del Maestrat i de la Ribera, de la Plana i de la Marina, del Camp de Morvedre i de les Valls del Vinalopó.

De més a més, una persona que no haja reduït la valencianitat a un folklore mort i inútil d'una setmana a l'any (com ara a sant Josep —les Falles— o a sant Joan —les Fogueres), una persona que no haja transformat la valencianitat en un acudit o una anècdota festera, quan es comuniqui amb un balear o amb un català, continuarà usant el valencià. Si aquesta persona té unes arrels valencianes tan malaltes que fins i tot té vergonya de ser valenciana, també tindrà vergonya de parlar el valencià amb balears o catalans; o, si té complexos d'inferioritat, també li farà vergonya parlar valencià amb un mallorquí o un català. En canvi, un valencià que conega bé la llengua dels valencians i que l'use en la vida quotidiana, un valencià que estiga segur d'ell mateix com a valencià i que estiga orgullós de ser valencià; per a una persona amb les arrels sanament i vigorosament valencianes, el fet de parlar valencià amb un balear o amb un català, s'interpreta d'una d'aquestes dues maneres; o bé com un fet natural (el cas del meu avi); o bé, si el parlant té una consciència clara i

explícita que els valencians som un poble, s'interpreta com un orgull el fet de poder seguir parlant valencià fora de València (o parlant amb persones que no són valencianes —com ara els estrangers que aprenen el valencià).

Per a un valencià que no s'avergonyeix de ser valencià, la comunicació supradialectal té, certament, molts aspectes satisfactoris i plaents, però també té exigències, procés paral·lel al lligam que hi ha entre llibertat i responsabilitat. Per exemple, hauria sigut una injustícia social el fet que la normativa lingüística valenciana s'haguera establert fonamentant-se en una sola comarca. Si el valencià de l'Horta només s'haguera d'usar en aquesta comarca (o amb parlants d'aquesta comarca), podria prescindir del valencià de les altres comarques valencianes. En canvi, si el valencià de l'Horta també ha de ser vàlid per a comunicar-se amb qualsevol altra comarca valenciana, aleshores la normativa lingüística de l'Horta s'haurà d'establir tenint en compte també els parlars de les altres comarques valencianes.

Idènticament, si el valencià també ha de ser vàlid per a comunicar-se amb el poble balear i amb el poble català, haurem de tindre en compte els parlars de les Illes Balears i de Catalunya. Com hem comentat, Barcelona i Palma han renunciat a unes quantes de les seues característiques lingüístiques modernes quan es donaven alhora aquestes dues condicions: que aquestes propietats lingüístiques se separaven, d'una banda, dels escriptors medievals d'aquestes ciutats, i, de l'altra banda, de bona part de la llengua actual. I bé, si València decideix abandonar la boira provinciana en què viu i es refà, si arriba a conèixer-se i a estar segura d'ella mateixa, actuarà de la mateixa manera que han actuat Palma i Barcelona. De fet, Teodor Llorente ja va actuar així, i el valencianisme del segle XX, a mesura que ha anat formant-se, madurant i enfortint-se, ha seguit el mateix camí. Dedicarem una bona part del pròxim capítol a emmarcar i introduir aquesta qüestió, ja que parlarem sobre el passat, el present i el futur de la normativa lingüística valenciana.

CAPÍTOL 8. LA NORMATIVA LINGÜÍSTICA VALENCIANA: UN ESBÓS SOBRE EL PASSAT IMMEDIAT, EL PRESENT I EL FUTUR

8.0. *Introducció*

Hem comentat en §5.4 que una cosa són les trenta-quatre normes ortogràfiques que conté l'acord normatiu de Castelló de 1932, i una altra cosa és la llengua en què s'expressen aquestes trenta-quatre normes ortogràfiques. No cal dir que el document de Castelló intenta portar a la pràctica les normes ortogràfiques que inclou, però aquest document també conté implícitament més constituents de la normativa lingüística valenciana:

- 1) una normativa lèxica (el conjunt de paraules que hi ha, més les del vocabulari de Carles Salvador);
- 2) una normativa morfològica (la forma d'aquestes paraules); i
- 3) una normativa sintàctica (la combinació de les paraules que apareix exemplificada en el document de Castelló).

Després de 1932, el valencianisme ha respectat cada una de les trenta-quatre regles ortogràfiques de Castelló (que és l'acord que els signataris es comprometien a practicar), però ha variat lleugerament allò que es trobava fora de l'entesa: la normativa lèxica, morfològica i sintàctica que hi ha implícitament en el contingut del document de Castelló.

Els canvis que hi ha hagut fora de l'ortografia tenen poca importància, afirmació que els lectors poden comprovar d'una manera molt simple: llegint els textos dels bons escriptors valencians dels anys trenta. De fet, el document de Castelló de 1932 conté una llengua que un lector valencià actual normal i corrent confondria amb el valencià normatiu dels nostres dies, i, com hem

dit, la llengua que practicaven en 1930 o 1932 els promotors de l'acord ortogràfic de Castelló (Adolf Pizcueta i Gaetà Huguet, Lluís Revest i Carles Salvador, etc.) és un valencià digne que enllaça directament amb el valencià normatiu actual, com els lectors podran comprovar si tornen a mirar les citacions que hi ha entre §1.5 i §2.2.

En aquest capítol, començarem per comentar quines són les tres causes bàsiques que han portat el valencianisme a canviar uns quants aspectes de la normativa lèxica, morfològica i sintàctica que hi ha implícitament en les revistes i llibres valencians que es varen publicar en els primers anys de la dècada de 1930 (§8.1). Tot seguit, introduïrem quins agents i condicions hi ha d'haver perquè canvie regularment una normativa lingüística (§8.2). Finalment, a partir d'aquest marc general comentarem les condicions socials en què ha viscut la normativa lingüística valenciana entre 1932 i l'actualitat, i com hauria de seguir actuant en el futur immediat (§8.3—§8.4).

8.1. Les tres causes bàsiques dels canvis extraortogràfics en la normativa lingüística valenciana

8.1.0. Introducció

En el capítol tercer, hem comentat que les llengües romàniques han intentat separar-se tan poc com han pogut de l'ortografia dels seus documents del passat. A causa d'això, hi ha hagut moltes evolucions fonètiques que no han tingut repercussions ortogràfiques, de manera que en l'actualitat hi ha en les llengües romàniques uns problemes ortogràfics prou considerables (i dels quals els parlants cultes no són conscients en general), com hem exemplificat en §3.2 d'una manera qualitativa.

El condicionant anterior permet d'entendre que l'ortografia sol ser un cas a banda dins de les normatives lingüístiques de les llengües del nostre entorn, des de l'anglès a l'italià, o des del francès al castellà (§3.4). Concretament, l'ortografia és la part més conservadora de les normatives lingüístiques. De fet, el valencianisme no ha introduït, com ja hem dit, cap canvi en les regles ortogràfiques unificadores de què es va dotar durant el primer terç del segle XX, però sí que ha variat detalls en les altres parts de la normativa lingüística.

En aquesta secció, introduïrem breument les tres causes més importants que han actuat a l'hora d'establir modificacions extraortogràfiques. D'una manera general, podríem dir que, a mesura que els escriptors valencians anaven augmentant els coneixements sobre

els parlars valencians, sobre l'evolució lingüística que hi ha hagut i sobre la literatura medieval, s'han produït uns quants canvis morfològics, sintàctics o lèxics per una d'aquestes tres raons:

- 1) perquè hi havia influències pertorbadores del castellà;
- 2) perquè ho aconsellava el lligam amb el passat literari valencià i la coordinació lingüística amb les Illes Balears i amb Catalunya; i
- 3) perquè ho recomanava l'evolució del valencià col·loquial

8.1.1. Influències pertorbadores del castellà

Podríem formular tal com segueix la causa dels canvis de la normativa per la influència pertorbadora del castellà: quan es demostra que l'actuació del valencià normatiu dels anys trenta responia a una influència del castellà, convenia rectificar aquesta actuació, sobretot si la influència de la llengua veïna era clarament contrària als interessos del sistema lingüístic valencià. Tot seguit en posaré un exemple.

El coneixement de l'evolució lingüística valenciana porta a concloure que el pas de la forma *lo* de l'article (*lo pare*) a la forma *el* (*el pare*), és paral·lel al canvi de la forma dels pronoms febles (de *se diu* a *es diu*), fenomen que va observar Fabra (1924: 162). Ara bé, això implica que l'ús de *se diu* s'ha de mirar com a un castellanisme en les comarques valencianes on es diu *el pare*.

De més a més, aquesta influència és prou negativa per al sistema lingüístic valencià, com veurem de seguida. La influència del castellà és parcial en tot el valencià, ja que, si bé en algunes comarques s'ha passat de les formes *em dic / et dius / es diu* a *me dic / te dius / se diu*, no s'ha passat en cap banda de la forma *El llapis el té ell* a *El llapis lo té ell* (cfr. el castellà *me tiene — lo tiene*), cosa que explica l'heterogeneïtat que hi ha en els nostres dies en l'actuació lingüística d'una part dels valencianoparlants:

<i>No pot mirar-me</i>	i	<i>No me pot mirar</i>
<i>No pot mirar-te</i>	i	<i>No te pot mirar</i>
<i>No pot mirar-se</i>	i	<i>No se pot mirar</i>
<i>No pot mirar-lo</i>	però	<i>No el pot mirar.</i>

I bé, a partir d'aquestes dades sobre la història lingüística valenciana és ben comprensible l'actuació que han tingut els escriptors valencians: passar d'alternar *se diu* i *es diu* (com fa la redacció de les

Normes Ortogràfiques de Castelló) a usar exclusivament o molt predominantment la forma *es diu* (com fa el valencià comú actual). En efecte, els valencians obteníem tres beneficis actuant d'aquesta manera:

- 1) acabàvem amb una vacil·lació del valencià culte dels anys trenta;
- 2) regularitzàvem el sistema normatiu:

<i>No pot mirar-se</i>	i	<i>No es pot mirar</i>
<i>No pot mirar-lo</i>	i	<i>No el pot mirar</i>

 i, tercer benefici,
- 3) eliminàvem una influència del castellà que no reporta cap benefici, sinó tot al contrari, ja que destarota les formes pronominals valencianes.

8.1.2. Lligam amb el passat literari valencià i coordinació amb les Illes Balears i amb Catalunya

En el capítol anterior, hem comentat que un poble sa que parle una llengua determinada, no renunciarà a parlar el seu idioma amb aquells altres pobles que parlen variants d'aquest mateix idioma. Ara bé, aquesta relació lingüística entre pobles que parlen variants d'una mateixa llengua, demana una regulació explícita, ja que, sempre que hi ha relacions entre persones o entre col·lectivitats i no es regulen explícitament, hi ha el perill que el més hàbil, el més fort o el més animal intente dominar els altres. En realitat, la finalitat darrera de les normatives socials (siguen les lingüístiques o qualssevol altres) és buscar la justícia social, perquè altrament no seria necessària cap normativa: n'hi hauria prou amb la llei de la selva.

No entrarem ara a analitzar si entre l'anglès nord-americà, el britànic o l'australià (o entre casos semblants: el castellà, el francès, el portugués, etc.) hi ha explícitament aquesta regulació o no, i, si no existeix, quines tensions o dominacions socials hi ha darrere de l'absència d'explicitar els criteris de la normativa. Ací ens limitarem a recordar que, pel que fa als balears, als valencians i als catalans, sí que hi ha un criteri tan raonable com coherent: que, quan una part lingüística divergeix de les altres parts (com ara el balear: *es carrer*, contra la forma continental predominant *el carrer*), cal veure si la part divergent té en la seua llengua literària del passat la mateixa forma que tenen actualment les altres parts (com en l'exemple de *el carrer*); i, en el cas que siga així, s'ha de plantejar si convé mantin-

dre aquella divergència, o si es pot fer un esforç per reduir-se a la forma del passat; vegeu §7.5 i §7.6.

Naturalment, aquest no pot ser l'únic principi d'una normativa lingüística, però sí que en pot ser un. Pel que fa a aquesta qüestió, podríem insinuar que les llengües del nostre entorn no solen posseir regles explícites (i justes —i per tant no centralistes) per a la formació de la normativa lingüística, absència de regles que fa pensar si no hi haurà coses negatives a amagar. En canvi, en Saragossà (1997: §2) he intentat demostrar que, en el nostre cas, hi ha uns criteris de selecció tan explícits com coherents i justos, i per això mateix atractius.

Tornant al tema que estem desenvolupant, el lligam amb el passat i la coordinació amb les altres parts de la llengua no solament explica el pas de *es carrer a el carrer* (Palma) i de *Las donas treballan molt bé a Les dones treballen molt bé* (Barcelona), sinó també una part dels canvis extraortogràfics que s'han introduït en el valencià normatiu després de 1932, com ara la substitució del sufix verbal *-ix* per *-eix* (*preferix / prefereix*), o el pas de la forma d'infinitiu *vore a veure*.

8.1.3. Lligam amb la llengua parlada

És obvi que, complint els requisits que introduïrem dues seccions més avant,¹ una de les missions dels lingüistes d'una llengua és vigilar que la normativa lingüística no s'allunye innecessàriament de la llengua parlada. Com hem dit en §2.3, Fabra tenia molt en compte la importància bàsica que té la llengua col·loquial (i de la mateixa manera actuava Sanchis Guarner, com comprovaran els lectors que consulten la seua *Gramàtica valenciana*). De fet, si durant la dictadura franquista s'ha tractat poc la qüestió de la relació estreta que ha d'existir entre la llengua parlada espontàniament i la llengua culta, és per la situació de marginació social extrema que patia el valencià, ja que el valencianisme pràcticament s'havia de limitar a publicar de tant en tant algun llibre de creació literària.

Però ara, a partir del moment en què el valencià ha començat a deixar de trobar-se en la situació vergonyosa de viure expulsat de les seues pròpies universitats i escoles, a partir del moment en què el valencià ha iniciat un procés tímid de normalització del seu ús social, a partir d'aquesta situació de recuperació incipient hi ha

¹ Bàsicament, es podrien resumir així: estudis seriosos, debats i consideració dels aspectes sociolingüístics.

hagut dos fets que estan tornant a plantejar el tema de no separar inútilment la llengua culta de la llengua col·loquial: d'una banda, la formació de lingüistes valencians, i, de l'altra banda, l'augment d'escriptors i de correctors. Per exemple, Jordi Colomina ha treballat diversos aspectes, sobretot de lèxic i de morfologia, com comprova en el llibre *Els valencians i la llengua normativa* (1995). O Emili Casanova ha publicat diversos articles sobre opinions normatives de Manuel Sanchis Guarner i de Josep Giner (Casanova —1996b, 1997), i sobre problemes fonètics, morfològics i semàntics (com ara Casanova —1986, 1993).

També jo he practicat aquest camí, concretament per la part de la sintaxi. Per exemple, en un article publicat en 1993, vaig intentar explicar per quines raons la llengua escrita no actua bé davant de l'ús del pronom *ell*, mentre resulta que l'ús del valencià col·loquial (que actua idènticament com els parlars de les Balears i de Catalunya) no només és modèlic, sinó encara ben diferent del castellà. Concretament, el valencià col·loquial tendeix a reservar l'ús del pronom *ell* per a les persones, i aquesta actuació hauria de servir de guia als escriptors i als correctors.

El treball anterior no és una anècdota, sinó el principi d'una línia d'investigació. Com ara, en un futur pròxim intentaré demostrar que la llengua escrita abusa molt de l'anteposició dels adjectius qualificatius, però, en canvi, la llengua col·loquial de les Illes Balears, de València i de Catalunya, torna a tindre una actuació correcta (modèlica en realitat) per a la llengua escrita. Perquè els lectors se'n facen una idea mínima, podem dir que, allà on molts escriptors no dubten a escriure *un generós intent*, la llengua col·loquial diria exclusivament *un intent generós* (i, si volem emfasitzar l'adjectiu qualificatiu, el podem quantificar: *un intent ben generós / un intent molt generós / un intent extraordinàriament generós*). Un altre exemple: he encaminat una alumna perquè faça la tesi doctoral sobre la hipòtesi que, en l'expressió de la impersonalitat, l'actuació col·loquial és tan rica i precisa com defectuosa i pobra és (per influència del castellà) una part de l'actuació literària i dels mitjans de comunicació (com ara Canal 9, i encara més TV3).

Tornant al fil del tema que estem desenvolupant (les causes dels canvis de la normativa lingüística valenciana de l'últim mig segle més enllà de l'ortografia), podem dir que hi ha hagut modificacions que són una conseqüència de seguir el model del valencià col·loquial. Com ara, en el primer terç del segle XX era prou habi-

qual l'ús dels possessius *nostre* i *vostre* sense article (*nostra terra, vostra llengua*), però aquesta característica ha desaparegut del valencià col·loquial, i, finalment, també del valencià culte. En els últims anys, encara n'ha parlat Valor (1977: §114), que és pràcticament l'únic escriptor valencià viu que té les arrels lingüístiques en els anys trenta. Ara bé, Enric Valor n'ha parlat per constatar l'abandó popular d'aquesta forma andmala, i sense reivindicar per al valencià culte l'absència d'article (*vostra antigalla*).

Un exemple que està donant-se en els nostres dies és el cas de les dues formes que té el pretèrit perfet, la sintètica (*aní, anaves, anà*) i l'analítica o perifràstica (*vaig anar, vas o vares anar, va anar*). El valencià col·loquial tendeix a usar cada vegada més poc les formes sintètiques, i els valencians castellanoparlants que aprenen el valencià i el fan seu convertint-lo en llengua de la seua personalitat individual, tendeixen a usar exclusivament les formes perifràstiques (o com a mínim això em diuen els meus alumnes de la universitat). I bé, com a conseqüència d'aquest retrocés en el valencià col·loquial, també el valencià culte va donant preferència a les formes perifràstiques d'una manera progressiva.

De fet, els valencians que no usen les formes sintètiques, solen oposar-se activament a assimilar-les. Per exemple, cap a 1974, un valencià de la Safor em va fer aquesta queixa: «Escolta, tu, ací a València parlem amb la *i*». Jo no el vaig entendre, i li vaig demanar que m'explicara què volia dir. Torbat perquè jo no havia entés una cosa que ell trobava evident, em va fer aquesta resposta: «Sí, home, sí, ací diem *aní* i *torní*, *deixí* i *prenguí*, *correguí* i *bufí*. Tot ho feu amb la *i*». No cal dir que aquell valencià expressava la seua estranyesa per mitjà d'una exageració, de la mateixa manera que hi ha valencians que, en tornar d'Eivissa o de Mallorca, diuen que hi parlen amb la *s* per l'ús d'aquesta consonant on els valencians usem la *l* (*la plana / sa plana*).

8.2. Agents i condicions dels canvis de la normativa lingüística

8.2.0. Introducció

Abans de comentar les condicions que convé que hi haja en els canvis de la normativa, dedicarem dos apartats a unes altres dues qüestions. En primer lloc, comentarem el cas de l'anglès, que és una llengua que no té cap institució específicament normativitzadora (§8.2.1), i tot seguit mirarem de justificar per quina raó convé que les llengües oprimides tinguen una institució normativitzadora

(§8.2.2). La finalitat de tractar aquests dos temes serà intentar afrontar deformacions amb què alguns volen dificultar la recuperació social del valencià (a vegades dient que el volen defensar).

8.2.1. El mite (interessat) d'una hipotètica «llibertat» normativa

8.2.1.1. Els prejudicis i les normatives lingüístiques

Al voltant de les normatives lingüístiques hi ha molts prejudicis, els quals solen tindre la finalitat de rebaixar unes llengües i realçar-ne unes altres per mitjà de falsedats.² Ja n'hem vist un exemple en el capítol tercer (les llengües que s'escriurién com es parlen), i al voltant de les institucions legislatives (instituts o acadèmies) també n'hi ha. Un dels més escampats deu ser el de la hipotètica «llibertat normativa» de què gaudirién unes certes llengües. L'exemple típic és el de l'anglès, llengua que, diversament del francès o del castellà, no té una entitat específicament encarregada de la normativització lingüística. Tot seguit comentarem breument aquest cas per veure què hi ha darrere dels defensors de la «llibertat normativa».

8.2.1.2. El cas de l'anglès: una llengua sense institució normativitzadora que es troba extraordinàriament normativitzada

Paradoxalment a primera vista, l'anglès deu ser una de les llengües més legislades del món (com saben per experiència els estudiants d'aquesta llengua). I, si ho mirem des d'un punt de vista qualitatiu, la manera quotidiana d'entendre aquesta normativa en les societats anglòfones no és de les «sanes i informatives», sinó que «habitualment» es troba entre les «fastigoses i intolerants». O com a mínim això opina un lingüista anglès que no és gens suspecte de tindre sentiments contra aquesta llengua, ans al contrari:³

«As long as society contains divisions, there will always be differences in pronunciation, and, as a consequence, arguments about which form is best and which accent is most acceptable. The arguments can be healthy and informative, or nasty and intolerant. They are usually the latter.» (Crystal —1988: 61)

² Sobre aquest tema dels prejudicis, trobe molt recomanable el llibre de Tuson (1988).

³ Crystal (1988) sembla neutral en l'exposició que fa sobre la seua llengua, però per ací i per allà guaita una ideologia centralista, dominant o encobridora de complicacions de l'ortografia anglesa. He trobat manifestacions del que acabe de dir a les pàgines 73, 188, 190, 260-261 i 265.

El mateix autor dóna diversos exemples de pràctiques ben poc civilitzades, les quals van des d'enviar cartes amb insults («*bate mail*») fins al suïcidi per no haver pogut suportar la ridiculització.

Deixant de banda els fets de l'edat mitjana, vet ací unes quantes de les dades que aporta Crystal sobre la normativització de l'anglès:

- 1) En el segle XVI ja hi havia hagut una llarga preocupació per l'ortografia. Cap al 1700 hi havia caos ortogràfic, molts anglesos veien la seua llengua com a «corrupta», «bàrbara» i «sense refinar», i hi havia una sensació social d'absència de regles lingüístiques. Cal tindre en compte que un segle abans s'havia fundat l'acadèmia de l'italià (1582), seguida per la del francès (1635), les quals havien publicat un diccionari el 1612 i el 1694 respectivament. (ps. 204-205).
- 2) El 1755, Johnson va publicar un diccionari. Influència: «*Its influence on the history of lexicography has been unparalleled*» (p. 206). Reforçant aquesta opinió de Crystal, podríem dir que la influència del diccionari de Johnson ha sigut tan «sense paral·lelisme», que Pitarch (1996: 39 i n.) informa que en una enquesta adreçada pel *The Washington Post* a historiadors nord-americans ha eixit triat aquest diccionari com a «llibre del mil·lenni».
- 3) El 1762 i el 1794 es publiquen dues gramàtiques. Influència: «*Both grammars went through twenty editions in the years following their publication, and had enormous influence on school practices, especially in the USA.*» (p. 206). Les regles normatives que introdueixen aquestes gramàtiques del segle XVIII arriben a l'actualitat (p. 25).
- 4) En el segle XIX, l'anomenada «Received Pronunciation» (més o menys la fonètica de la classe dominant de Londres) entra en les poderoses escoles privades d'Anglaterra, i també en l'exèrcit. De tot plegat, aquesta manera de pronunciar «*became the voice of authority and power*» (p. 62).
- 5) També en el segle XIX, Webster va vendre cap a huit milions d'exemplars d'una obra d'ortografia, i el 1828 va publicar un diccionari en què separava fortament l'anglès nord-americà del d'Anglaterra. La influència que ha tingut ha sigut tanta, que moltes de les seues innovacions lèxiques i ortogràfiques pertanyen hui en dia a tot l'anglès, i les altres són pròpies dels Estats Units (ps. 230-231 i 246-250).

- 6) Cap a 1920 es crea la BBC, que reproduceix el model normatiu i té una influència enorme (ps. 62-65).
- 7) Es creen organismes per a finalitats específiques, els quals solen desenvolupar unes grans campanyes (79-80, 266-270).

A aquestes dades de Crystal m'agradaria afegir un comentari sobre la influència enorme que ha tingut (i té) la normativització d'aquesta llengua sense una institució específicament normativitzadora. En efecte, davant l'afirmació que la fonètica i la «gramàtica» de l'anglès normatiu ha canviat molt poc en els últims tres-cents anys (Crystal —1988: 211), els lectors d'aquest autor es poden preguntar si això no deu ser un efecte de l'enorme incidència de la normativització de l'anglès, ja que l'inici del període coincideix precisament amb l'aparició de l'angoixa per l'absència d'una normativització explícita (cap al 1700).

8.2.1.3. *La relació proporcional inversa que hi ha entre l'estructuració social i la necessitat d'una institució normativitzadora*

En realitat, una societat fortament estructurada té com a efecte una llengua comuna fortament estructurada, i una societat desmembrada té una llengua desmembrada, com ja hem vist que Pitarch (1996: 85 i 171) ens deia: «la desintegració social té el reflex immediat en la degradació de la llengua». Ben mirat, nosaltres mateixos som un bon exemple d'aquesta dualitat: l'estructuració social de Mallorca, València i Catalunya a l'edat mitjana va donar, sense cap institució lingüística, una llengua comuna tan fortament unitària, que s'esdevé no poques vegades que els especialistes no poden saber, fonamentant-se en les dades lingüístiques, si un escriptor és mallorquí o lleidatà, valencià o barceloní. En aquestes condicions, no és estrany que Murgades (1996: 112-113) col·loque entre els factors normativitzadors de l'anglès «la classe alta de les ciutats de la costa est nord-americana».

Per una altra banda, ara estem en condicions d'explicar la paradoxa inicial: el fet que una llengua sense institució normativitzadora com l'anglès, pot estar fortament normativitzada. En efecte, en una societat poc vertebrada, l'existència d'un institut o acadèmia normativitzador pot ser un instrument eficaç en l'objectiu de cohesionar aquella societat. Però una societat ben estructurada pot prescindir d'aquesta institució, de la mateixa manera que una societat que haja resolt els conflictes de classe «podria estar-se també de

l'Estat» (Murgades —1996: 113).⁴

8.2.1.4. *La hipocresia (o la ignorància) del mite de la «llibertat en la normativa»*

Davant del panorama a què hem arribat, haurem de concloure que és senyal de molta ignorància (o de molta hipocresia) voler aplicar un model normatiu d'una societat gens subjugada i molt estructurada (com l'anglòfona) a pobles que no solament no són subjugadors, sinó que damunt es troben als antípodes: subjugats i parcialment disgregats.

Darrere d'aquesta operació confusionària hi ha un intent de crear (possiblement d'una manera ben interessada) un mite sobre una hipotètica «llibertat en la normativa», una «llibertat» que, en el fons, no és gens alliberadora, sinó tot al contrari: més esclavitzadora de la llengua dominada a la llengua dominant.⁵ Si els lectors en volen veure l'anàlisi d'un cas concret (en el qual les Illes Balears, València i Catalunya es troben en el centre), és ben recomanable que llegesquen les ps. 78-80 de Pitarch (1996: «La fal·làcia neoliberal»)⁶.

8.2.2. *Necessitat d'una institució normativitzadora en les llengües marginades*

En el cas de les llengües que no tenen darrere la defensa decidida d'un estat (com és el cas del valencià en els nostres dies, desgraciadament), és desitjable que el procés de normativització s'institucionalitze per tal d'aconseguir dos objectius complementaris:

- 1) garantir la continuïtat de la codificació literària que s'ha anat

⁴ No cal dir que la normativització ben forta de l'anglès implica el contrari del que hom vol fer creure: que en aquesta llengua hi hauria una gran «llibertat» normativa. Potser convindria fer un treball comparant la situació normativa de l'anglès i la d'una llengua que tinga una institució específicament normativitzadora.

⁵ Després de l'anàlisi que hem fet en el capítol cinqué, no trobarem gens sorprenent que l'Acadèmia de Cultura es trobe entre els practicants del mite de la «llibertat» normativa:

«La principal finalitat de les Acadèmies, Instituts i unes atres institucions, de velar per la puresa de la llengua queda un poc desfasada. Hi ha llengües que a pesar de no tindre eixa classe d'entitats funcionen maravellosament.» (*Documentació formal...*, 1994: 14).

⁶ També és ben recomanable la lectura d'aquesta deducció, ben aguda i pertinent: «Hi ha qui pregona, amb ingenuïtat manifesta, que les normatives són intrínsecament reaccionàries, sense adonar-se que, en cada exercici d'escriptura, hi exerceix de reaccionari integral» (p. 60).

elaborant durant el passat immediat (els segles xix i xx en el nostre cas); i

- 2) evitar la subordinació de la normativització aconseguida als personalismes i a les enveges personals.

Potser convé dir que, en els pobles sans i compactes, la normativa lingüística és una qüestió enterament general i, per tant, supraindividual i ben regulada socialment. En canvi, en el cas dels pobles febles i provincians, la normativa pot estar lligada als vaivens de persones de criteris poc consistents i poc constants (si no hi ha coses pitjors). No diré noms per no ferir memòries que més val deixar-les descansar, però sí que convé dir que hi ha hagut valencians que han tingut canvis d'opinió tan estranys com estranyament inexplicats. Per exemple, els lectors interessats poden consultar Ramos (1990) i Simbor (1990). Ben mirat, aquesta situació impulsa a centrar-se en els aspectes negatius d'algunes persones, i a tindre poc en compte la part positiva, posició que el valencianisme hauria d'evitar sistemàticament (que és l'objectiu que ha intentat assolir la n. 3 de la p. 13 davant de Josep Maria Bayarri).

La institucionalització que necessiten les llengües sense un suport estatal inequívoc, no es pot fer a la babalà, sinó que convé fer-la seguint criteris clars o objectius que s'han de respectar en el procés institucionalitzador per tal d'evitar accions equivocades. No cal dir que, com més coherent i més pocs errors hi haja en la normativització d'una llengua, més fàcil serà que es resolga positivament l'autèntic cavall de batalla: la normalització lingüística o recuperació de l'ús social. Els criteris d'institucionalització d'una llengua es poden dividir en dos grups: els que afecten els agents bàsics dels canvis, i els que afecten les condicions dels canvis. Tot seguit els comentarem (§8.2.3 i §8.2.4 respectivament).

8.2.3. Condicions generals dels agents bàsics dels canvis de les normatives lingüístiques

Les normatives lingüístiques modernes s'han elaborat bàsicament a partir dels bons escriptors, dels historiadors i crítics de la literatura, i dels lingüistes. Perquè un escriptor forme part d'una institució normativitzadora d'una llengua, no solament hauria d'haver publicat diversos llibres escrits en aquesta llengua (criteri quantitatiu), sinó que, complint el requisit de la quantitat, també cal tindre en compte el criteri qualitatiu: que l'escriptor demostre per

mitjà de la seua escriptura que coneix la llengua viva i la llengua del passat, i que sap usar amb propietat el lèxic, la morfologia i la sintaxi. I també, no cal ni dir-ho, l'ortografia. Efectivament, l'ortografia d'una llengua, no és que l'ha de dominar qualsevol bon escriptor, sinó que també l'hauria de dominar qualsevol parlant alfabetitzat que no considere que el seu poble és un zero a l'esquerra.

Pel que fa als historiadors de la literatura, cal dir que són importants a l'hora de conèixer la llengua del passat. De més a més, els historiadors de la literatura (al costat dels crítics literaris) no solament solen ser intel·lectuals competents, sinó que també són, sovint, bons escriptors. Sobra dir que aquestes persones també han d'haver demostrat la seua competència lingüística per mitjà de publicacions. La validesa de les persones no es demostra només per títols o etiquetes, sinó bàsicament, com hem comentat al final de §5.3.2 (p. 97), pels fets, per l'ús social de la llengua i per la qualitat que hi ha.

Finalment, els lingüistes són indispensables en una llengua que ha passat per un procés de marginació social. Per exemple, en un idioma que ha estat apartat durant segles dels usos públics i oficials (com el valencià), es trenca l'evolució espontània de la llengua culta, i, en el moment en què el poble marginat intenta dignificar la seua llengua, cal estudiar quines han sigut les influències negatives de la llengua dominant.

Aquesta anàlisi lingüística no la poden fer els escriptors ni en general els historiadors de la literatura, sinó solament els lingüistes. Com ara, no és gens probable que un escriptor sàpia explicar quina d'aquestes dues construccions és preferible: si ho és *L'han considerat culpable* (com diria espontàniament el poble pla), o si és més bona *Se l'ha considerat culpable* (que és com ho diuen sovint els informatius de Canal 9 i els de la TV3). Un exemple una miqueta diferent: què és preferible, recórrer a l'oració *A la dona, abans sempre li preparaven el dot* (com diu el valencià tradicional), o recórrer a *A la dona, abans sempre se li preparava el dot* (com diuen ara alguns valencians que han tingut tota l'educació —des del parvulari fins a la universitat— en castellà). Un altre exemple: a quina construcció hem de donar preferència, a *No tenia gens de culpa* (com ha dit sempre el valencià), o a *No tenia cap culpa* (com diuen ara alguns, sobretot a Barcelona). Un quart exemple: ens podem preguntar què és més adequat, seguir el valencià col·loquial en la dualitat *Aquestes novel·les ja les he llegides / Aquests contes ja els he llegit*, o bé seguir la recomanació de les gramà-

tiques, on la concordança també apareix en el masculí plural (*Aquests contes ja els he llegits*). En realitat, si una persona no té una preparació ben sòlida en la teoria lingüística, és pràcticament impossible que puga contestar raonadament preguntes com les anteriors.

Podríem dir, resumint, que els lingüistes són importants a l'hora de demostrar la coherència o la incoherència d'una regla concreta de la normativa. Ara bé, una normativa lingüística no és mai una construcció purament lingüística, sinó que també és social, i, des d'aquest punt de vista, l'opinió dels historiadors de la literatura i dels bons escriptors és crucial. Diguem-ho d'una manera més clara: la normativa lingüística d'una llengua ha de dependre d'aquells lingüistes que, amb treballs científics, hagen demostrat que coneixen profundament aquesta llengua i que saben acarar d'una manera adequada els problemes que hi ha en la seua normativa lingüística; però la legislació sobre una normativa lingüística també ha de dependre dels historiadors i dels crítics literaris que, a través de publicacions, hagen demostrat un bon coneixement de la literatura i del seu suport lingüístic; i, en tercer lloc, encara ha de dependre dels escriptors que, a través d'una obra vasta i de qualitat, hagen demostrat que no solament coneixen i dominen la seua llengua, sinó que també han contribuït a augmentar la seua aplicació social.

Finalment, convé que aquests tres grups de persones dialoguen en les institucions que, tenint competència científica sobre una llengua concreta, també tinguen competència legal per a regular oficialment aquesta mateixa llengua.

8.2.4. *Cinc condicions bàsiques dels canvis de les normatives lingüístiques*

8.2.4.1. *Realització d'investigacions*

En qualsevol llengua culta, civilitzada i que visca en unes condicions socials normals, em sembla que una modificació de la normativa lingüística només s'hauria de proposar quan es compleixen cinc condicions. En primer lloc, és convenient que hi haja lingüistes competents que hagen desenvolupat investigacions serioses que demostrin clarament que un aspecte determinat de la normativa en vigor comporta efectes negatius per a la llengua. Naturalment, no n'hi ha prou demostrant les conseqüències negatives, sinó que també s'ha de buscar una proposta alternativa que evite els efectes negatius. Una normativa lingüística no admet buits i, per tant, una regla només es pot eliminar o modificar quan es proposa una alternativa substituïdora o modificadora.

Els estudis fets han de respectar diverses condicions. Per exemple, convé que tinguem en compte tota la llengua actual. Això és una condició òbvia per a qualsevol lingüista, però en el nostre cas val la pena dir-ho, ja que, dissortadament, no és gens estrany que, parlant del valencià, alguns columnistes malintencionats es limiten al barri o poble on viuen, i tot allò que no s'hi diu, creuen que pertany exclusivament a Catalunya, com si el valencià no es parlara al llarg de tres-cents quilòmetres.

8.2.4.2. Publicació i debat de les investigacions

Quan la llengua actual no dóna prou dades per a resoldre un problema, és indispensable que intentem comprendre l'evolució en què es troba la llengua. I, finalment, en el cas d'un idioma marginat socialment des del poder polític (com ha passat en el valencià), és ben important que tinguem en compte la llengua del passat, sobretot de l'època en què no hi havia subordinacions a unes altres llengües. No cal dir que, en el cas del poble valencià, això comporta des de la *Crònica* de Jaume I fins als grans escriptors valencians del segle XV, tot passant per les lleis (sobretot *El llibre dels Furs de València* i *El consolat de mar*), les traduccions (com ara les clàssiques de Canals i les religioses de Roís de Corella), la correspondència (com ara la dels papes valencians) i la religió (com ara els sermons de sant Vicent Ferrer).

La segona condició que caldria satisfer abans de proposar un canvi o modificació en una normativa lingüística, és que els estudis fets s'hagen publicat i s'hagen debatut en els organismes científics escaients. Aquest requisit doble té dues finalitats. Deixant de banda que (com hem comentat en §6.5) els treballs seriosos o científics busquen la pervivència dins del futur per mitjà de la publicació escrita, és evident que qualsevol persona pot errar i, per tant, abans de prendre una decisió que tinga implicacions sobre una col·lectivitat, hi ha d'haver informació pública per tal que les persones interessades puguem reflexionar sobre el detall normatiu que es podria modificar. Lògicament, una persona no solament ha de poder reflexionar, sinó que també ha de poder dir per escrit i de manera raonada la seua opinió. Per una altra banda, aquesta manera d'actuar (que és essencial en la ciència en particular i en les bones civilitzacions en general) també evita el perill que hom actue dictatorialment en contra dels interessos col·lectius.

No cal dir que el lloc més adient per a presentar propostes són

els congressos i col·loquis internacionals de lingüistes, on cada comunicant té l'obligació d'exposar personalment un resum del seu treball davant dels assistents, els quals poden fer totes les preguntes o raonaments que troben convenients. En les últimes reunions de lingüistes de les Illes Balears, de València i de Catalunya, hom ha assajat una mesura molt positiva: la possibilitat que els assistents puguen formular per escrit les seues preguntes o raonaments, cosa que n'hauria de garantir la publicació al costat de la comunicació. No cal dir que això és una mesura més de la recerca d'objectivitat que hi ha en la ciència. En aquest cas, no solament es publicarien les comunicacions dels congressistes, sinó també els suggeriments i les crítiques que els congressistes fan a cada comunicació.

8.2.4.3. *El benefici social ha de ser superior al perjudici*

Seguint avant, podem dir que la tercera condició que s'hauria de donar abans de proposar una variació en una normativa lingüística, és que estiguem segurs que el benefici social que obtindrem introduint el canvi serà més gran que el malestar social que provocarà l'entrada en vigor d'aquest mateix canvi. En una llengua que viu en unes condicions socials normals, els parlants realment alfabetitzats coneixen la llengua normativa, i, per tant, qualsevol canvi que s'introdueix comporta la dificultat que aquests parlants han de canviar els hàbits que han adquirit en la pràctica de la seua normativa lingüística. A causa d'això, no solament hem de mirar el benefici que pot comportar una variació determinada, sinó que també hem de comparar aquest guany amb el malestar social que provocarà el canvi.

8.2.4.4. *No hi ha d'haver perill d'un cisma social*

El quart requisit que s'hauria de complir abans de proposar un canvi o modificació en una normativa lingüística, és que, a causa d'aquesta variació, no es puga produir un cisma social. En efecte, les normatives lingüístiques tenen com a missió bàsica coordinar els parlants d'una llengua (§1.2) i, per tant, si preveiem que dividirem en compte de sumar i perfeccionar, bé que eliminarem la nostra proposta, per molt positiva que ens sembla. Ben entés: actuarem així si la nostra finalitat és afavorir una llengua determinada. En canvi, si el nostre objectiu és anar contra l'ús social d'aquesta llengua, intentarem introduir canvis que comporten ineludiblement cismes socials (cosa que ha passat en el nostre país, capítol cinqué).

8.2.4.5. *Aprovació per les institucions legals*

Finalment, la darrera condició que s'hauria de satisfer abans de proposar un canvi o modificació en una normativa lingüística, és que les institucions lingüístiques que tinguen el poder legislatiu aproven aquest canvi.

8.2.5. *Conclusions sobre els agents i les condicions dels canvis de les normatives lingüístiques*

Les llengües parlades en societats molt estructurades socialment (com ara la del Regne de Mallorca, el Regne de València i el Principat de Catalunya a l'edat mitjana, o l'anglès actualment) no necessiten una institució que tinga la finalitat específica de regular la llengua comuna (§8.2.1). En canvi, les llengües parlades en societats poc cohesionades (o descohesionades, com ara per la instauració progressiva d'una llengua forastera) demanen la formació d'institucions normativitzadores per tal d'accelerar la formació de la llengua comuna o estàndard, o per tal d'assegurar-ne el manteniment i l'expansió (i, en el cas de societats dependents, per tal d'evitar els interessos individuals negatius, §8.2.2). Cal dir que les persones adverses a la recuperació de l'ús social d'una llengua marginada socialment tenen el risc d'intentar ocultar aquesta dualitat (com ara el cas molt comú «llengües amb tot el suport dels aparells estatals *versus* llengües que tenen en contra l'animadversió dels aparells estatals»)⁷ per tal de dificultar la normalització social de la llengua subordinada.

Realment, la normativa lingüística és, en els pobles sans i cohesionats, una qüestió supraindividual i ben regulada socialment. En canvi, dins dels pobles fluixos i provincians, els interessos individuals mesquins poden fer molt de mal. Per tal d'evitar que el benestar general se supedite a la conveniència d'uns pocs individus, la regulació social d'una normativa lingüística ha de procurar que els agents bàsics dels canvis dins d'una normativa lingüística siguin persones (bàsicament lingüistes, escriptors i historiadors de la literatura) que hagen demostrat al llarg d'anys constants que coneixen bé la seua llengua, que han solucionat problemes de la normativa i que han contribuït a l'expansió de l'ús social d'aquesta llengua (§8.2.3).

Per una altra banda, l'acció d'aquestes persones s'ha de subjectar

⁷ O com a mínim la ignorància i la indiferència, la qual cosa facilita la perduració de la situació de marginació social.

a una sèrie de condicions: que les propostes de modificació hagen estat precedides per la realització d'investigacions, les quals han d'haver tingut en compte tota la llengua parlada i la llengua del passat, sobretot la d'aquells períodes en què la llengua era més lliure i més esponerosa. De més a més, el benefici social del canvi ha de ser superior a l'esforç social que comportarà l'assimilació del canvi; no hi ha d'haver perill de cisma social; etc. (§8.2.4).

8.3. Unes notes sobre la història social de la normativa lingüística valenciana entre 1932 i l'actualitat

8.3.1. El passat: quan els escriptors havien de fer la funció de lingüistes

En el passat, el fet que el valencià fóra una llengua expulsada de les seues pròpies universitats, dificultava extraordinàriament que hi haguera lingüistes valencians. Qualsevol persona que tinga formació en la teoria lingüística sap que, en el primer quart del segle XX (i encara fins a primeries de la dècada dels trenta), els valencians no tenim realment lingüistes. Per exemple, si Carles Salvador va escriure un bon grapat d'obres gramaticals, no era perquè fóra un lingüista (que no ho era), sinó perquè era un escriptor preocupat per la literatura valenciana, i veia, com a escriptor que era, que els literats valencians, alfabetitzats en castellà i molt poc formats en valencià, necessitaven obres que els orientaren eficaçment en el seu quefer literari. Davant d'aquesta necessitat i davant de la impossibilitat de satisfer-la, Carles Salvador, patriòticament, va dedicar moltes hores de la seua vida a intentar suplir la deficiència que el valencianisme no tenia gramàtiques divulgadores de la normativa que practicava la literatura valenciana. I cal dir, en honor de l'escriptor valentí, que ho va fer tan bé, que la seua *Gramàtica valenciana* ja fa quasi mig segle que està publicant-se i venent-se.⁸

⁸ Carles Salvador mateix ens va dir que no era un lingüista:

«Jo no sóc un gramàtic. Sóc, senzillament, un mestre d'escola que prepara les lliçons i les ensenya, les transmet amb el llenguatge i la metodologia que creu més eficient. No sóc un gramàtic, com no sóc matemàtic, ni geògraf, ni dibuixant.» (Salvador, article en *El Camí*, 10-12-1932)

Vegeu Simbor (1983: 114), d'on he tret les paraules anteriors de Salvador. En realitat, les mateixes Normes Ortogràfiques de Castelló delaten que Lluís Revest, Lluís Fullana o Carles Salvador (o el Sanchis Guarner d'aleshores —que encara devia ser estudiant, ja que tenia vint-i-un anys) no tenien una preparació fonètica elevada. Vegeu per exemple l'anàlisi de la regla 13 que fa Simbor (1983: 78), sobre els fonemes palatals. També ha tractat aquesta qüestió Pitarch (1985: 136-138), i Pérez Moragon (1985: 147-148) ha comparat les Normes amb el contingut del vocabulari ortogràfic de Carles Salvador.

Al llarg dels anys 30, apareixen en escena els dos primers valencians que tenien una formació universitària i actual en la teoria lingüística, Manuel Sanchis Guarner (nascut a València el 1911) i Josep Giner i Marco (nascut l'any següent, també a València). Tanmateix, la dictadura franquista va impedir que aquests lingüistes valencians tingueren un mestratge directe allà on l'haurien d'haver tingut: en la Universitat de València.⁹ Els franquistes i els seus hereus varen negar fins a la mort el pa i la sal a un lingüista i un historiador tan competent com Sanchis Guarner. Després d'estar en la presó (on va escriure la gramàtica que es va publicar en 1950), va poder treballar en un institut de Palma (com a professor d'alemany i de francès, 1943-1959) gràcies al lingüista balear Francesc de Borja Moll. No li va ser possible tornar a la seua estimada València fins a 1959, i encara per a ensenyar en un institut com a professor de francès (1959-1976). Com a allò que era, com a lingüista valencià, no va poder treballar oficialment en la universitat fins a 1976 (informació que ampliarem quan tractarem el present, §8.3.3), ja que el valencià ni tan sols existia segons les lleis centralistes antivalencianes d'aleshores.

A través de la seua vida, Sanchis Guarner mirà d'anar suplint una part de les deficiències que els valencians teníem en el coneixement de nosaltres mateixos, i per això, després de l'etapa de joventut en què es va dedicar a la gramàtica (sobretot a la fonètica), va tractar també molts altres temes: des de la història lingüística i sociolingüística del valencià fins a la Renaixença literària valenciana; des de temes d'etnografia (com ara un llibre dedicat a les barraques valencianes) fins a la literatura popular valenciana (com ara els llibres *Els pobles valencians parlen els uns dels altres*); des de la història (de la ciutat de València i de l'època prejaumina) fins a la literatura i l'edició de textos populars valencians (com ara de Josep Pascual Tirado, de Castelló, o d'un germà d'Azorín, de Monòver); etc. Realment, Sanchis Guarner, lluitant contra les adversitats socials en què vivia el poble valencià, va saber convertir-se en un valencià que tenia, a més d'un comportament patriòtic exemplar, uns coneixements culturals enormes.¹⁰

⁹ Com ha comentat Rosanna Cantavella (1992: 37), els lingüistes valencians actuals no hauríem de ser fills de Sanchis Guarner (com ho som), sinó néts. En efecte, la separació de la universitat que hagueren de patir Sanchis Guarner i Giner i Marco, ha dificultat que hi haja lingüistes valencians nascuts entre 1930 i 1950.

¹⁰ Sobre la vida i l'obra de Sanchis Guarner, podeu consultar els deu articles que encapçalen la *Miscel·lània Sanchis Guarner*, «Perfil biogràfic, bibliogràfic, científic i humà de Manuel Sanchis Guarner» (ps. 11-144 del primer volum), Universitat de València / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992.

Josep Giner i Marco va col·laborar anònimament en moltes empreses valencianistes (com ara passant informació lèxica a Joan Coromines per al DECLC), i també va escriure per a la premsa molts articles divulgatius de la normativa valenciana. Per una altra banda, Giner ha sigut una persona decisiva en la formació lingüística de l'escriptor Enric Valor i del lexicògraf Francesc Ferrer Pastor. En els anys 40 i 50, Germà Colón i Doménech (Castelló de la Plana, 1928) es va formar a Barcelona, Lovaina i Zuric. Davant de la impossibilitat de treballar en la universitat valenciana com a lingüista valencià, se'n va anar el 1959 a la Universitat de Basilea (Suïssa), on ha treballat com a romanista fins a la jubilació. Ha desplegat una activitat investigadora molt àmplia en dialectologia, lingüística històrica, etimologia, lexicografia i edició crítica de textos (entre els quals destaquen *El llibre del consolat de mar* i *Els Furs de València*). En els últims anys ha dedicat una part de la seua activitat extraordinària a mostrar l'altura científica dels qui voldrien que no hi hagués cap relació lingüística entre les Illes Balears, València i Catalunya.

Les condicions socials adverses, la dispersió geogràfica i el fet que els tres lingüistes que teníem no es varen dedicar, a partir de 1960, a orientar els escriptors per mitjà de la confecció de gramàtiques i unes altres obres divulgatives, la conjuminació d'aquests factors tingueren com a conseqüència que un altre escriptor, Enric Valor, seguint el camí de Carles Salvador, haja hagut de tornar a suplir una de les funcions dels lingüistes. En efecte, Valor ha publicat gramàtiques, un llibre sobre la flexió verbal, un vocabulari i unes quantes obres més de divulgació de la normativa lingüística valenciana (vegeu la bibliografia).

Dins d'aquest repàs breu, cal esmentar la tasca lexicogràfica que ha desenvolupat Francesc Ferrer Pastor, que ha publicat el *Diccionari de la rima* (amb la col·laboració de Josep Giner, 1956), el *Diccionari general* (1985), diccionaris i vocabularis escolars, i més obres adreçades al públic infantil.

8.3.2. Condicions en què s'ha desenvolupat la normativa

Les condicions socials de marginalitat en què vivia el valencianisme durant la dictadura espanyola del general Franco no afavorien gens el desenvolupament de la normativa lingüística valenciana. En efecte, una llengua privada de totes les funcions socials públiques, una llengua que és inexistent segons les lleis de l'estat, una llengua que no té gens de suport universitari (ans al contrari), una llengua

així no pot actualitzar la seua normativa com convé que es faça, respectant les condicions que hem tractat en §8.2.4. En posarem un exemple per veure-ho més bé.

Enric Valor, davant de la varietat de formes que hi ha en la conjugació verbal del valencià col·loquial, va fer, partint de la informació que dona el DCVB, un llibre sobre la flexió verbal que convenia seguir en el valencià normatiu, *La flexió verbal* (València, 1983).¹¹ Els valencians li hem d'agrair molt aquest esforç tan valuós i tan pràctic. Ara bé, com a universitari que sóc, no puc deixar d'explicar un problema. Certament, el treball de Valor és una manera legítima i positiva d'evitar el caos en el valencià normatiu (que sempre va contra l'ús social culte de l'idioma). Tanmateix, darrere d'aquest llibre sobre la conjugació verbal hi ha una absència concreta, encara que, ben entés, aquest dèficit és una conseqüència de la situació de marginació social en què es trobava el valencià. En efecte, l'ideal hauria sigut que, cap a 1850 o 1900, hi haguera hagut lingüistes valuosos que haguessen fet aquestes dues faenes: d'una banda, constatar com ha evolucionat la conjugació verbal valenciana des de les formes literàries del segle XV fins als parlars valencians actuals; i, de l'altra banda, buscar quines són les causes que expliquen l'evolució o evolucions que hi ha hagut, ja que aquestes raons permetrien que poguem triar amb més seguretat les formes de la normativa. Ara bé, aquests estudis encara estan bàsicament per fer i, per tant, en aquestes condicions, bé que és d'agrair que el valencià puga posseir un paradigma complet d'un camp tan irregular com és la conjugació verbal de les llengües romàniques.

Davant de la dificultat pràcticament insalvable d'actualitzar d'una manera raonada, segura i regular la normativa lingüística (seguint el camí que hem dit en §8.2.4), ha resultat que l'actualització l'han feta bàsicament els escriptors, com en el cas de la conjugació verbal.

¹¹ Encara que l'autor no els esmenta, potser també hi influïren d'una manera o altra dos treballs previs: el de Josep Giner (publicat en 1933 amb el nom de Guillem Renat) i el de Carles Salvador, no publicat. Pel que fa al de Salvador (comentat per Simbor –1983: 111-113), recordem que Valor va col·laborar amb Salvador en els cursos de valencià del Rat Penat. De fet, Valor ens ha dit que va aprendre molt de tots dos, de Salvador i de Giner (Serrano –1995: 102).

8.3.3. *El present esperançador de la normativa lingüística valenciana*

L'absència de lingüistes valencians començà a desaparèixer quan el valencianisme va anar estenent-se entre la societat valenciana durant els anys 60 i 70, i sobretot quan el valencià va anar assentant-se en la universitat valenciana. Cal dir que Sanchis Guarner va ser qui més va fer per la incorporació del valencià a la nostra universitat. En 1954, quan encara residia a Palma, va poder introduir cursos de llengua i literatura valencianes a la Facultat de Filosofia i Lletres de València (d'on eixiria la futura Facultat de Filologia), els quals es varen prolongar fins a l'any acadèmic 1971-72. Quan va residir una altra vegada a València a partir de 1959, va augmentar la seua vinculació a la Facultat de Filosofia i Lletres; en 1971 esdevingué professor adjunt del Departament de llengua i literatura castellanen, i en 1973 passà a ser agregat interí de llengua i literatura franceses. Finalment, en gener de 1975 va ser nomenat agregat interí de Lingüística Valenciana, i l'any següent n'esdevingué catedràtic. Vet ací que, a través d'una constància de més de vint anys, Sanchis Guarner aconseguia badar la injustícia històrica d'ignorar el valencià en la Facultat de Filosofia i Lletres de València.

Per una altra banda, un deixeble de Sanchis Guarner, Lluís Alpera, va començar en 1971 a fer classes de valencià en el col·legi universitari d'Alacant (que esdevindria al cap de poc la Universitat d'Alacant), i en 1975 es va crear una adjuntia de Lingüística Valenciana.¹²

Els valencians jóvens que havien arribat a formar-se una consciència sobre la situació en què havia viscut i vivia el poble valencià, en arribar a la universitat per tal de fer estudis de filologia, ja no podien seguir ignorant tranquil·lament la llengua dels valencians, ja no podien actuar com havien actuat anteriorment alguns (com ara aquell lingüista, membre de l'Acadèmia de la llengua castellana, que esmenta Sanchis —1972: 59). Concretament, n'hi havia que podia estudiar qualsevol cosa de qualsevol llengua, sempre que no fóra el valencià. La llengua del poble valencià només s'havia de tindre en compte per a dir que era un idioma diferent del de Mallorca i Catalunya, i, fora d'això, el valencià, senzillament, no existia (tal com havien volgut tants règims espanyols).

Els universitaris valencians que moralment ja no podien prescin-

¹² Sobre l'inici de la introducció del valencià en l'ensenyament (i específicament en la universitat), podeu consultar Iborra (1984), Pérez Montaner (1984) i Cantavella (1992).

dir del valencià (nascuts sobretot a partir de 1950) varen estudiar en diverses universitats (de València, de Barcelona, de Pamplona), i, mentre es formaven en la teoria lingüística i en les tècniques filològiques, miraven d'estudiar els treballs que s'havien fet sobre la nostra llengua, tant els d'autors interns (els de Sanchis Guarner i els de Moll, els de Badia i els de Veny, els de Par i els de Calveras, els de Fabra i els d'Alcover, etc.) com els d'autors estrangers (com ara Schädel —de la Universitat de Halle— i Morel-Fatio —de la Universitat de París—, o, ja ben entrat el segle XX, Russell-Gebbett —de la Universitat d'Oxford— o Gulsoy —de la Universitat de Toronto—, etc.).

Com a resultat d'aquesta formació universitària i de la restitució del valencià a les universitats valencianes, apareixen professors universitaris que tenen com a objectiu bàsic l'estudi d'aspectes socials o estructurals del valencià: Antoni Ferrando i Emili Casanova (Universitat de València), Joan J. Ponsoda i Jordi Colomina (Universitat d'Alacant), Jaume Pérez Montaner (Universitat de València) i Lluís Gimeno (Universitat de Castelló), Vicent Simbor (Universitat de València) i Rafael Alemany (Universitat d'Alacant), Vicent Salvador i Lluís Messeguer (Universitat de Castelló), Rosanna Cantavella i Lluís B. Polanco (Universitat de València), i, posteriorment, una quarantena més de lingüistes i historiadors de la literatura.

Per una altra banda, la necessitat d'elaborar llibres de text també ha anat formant molts professionals, començant per Joan Ponsoda i Vicent Pitarch i seguint per molts altres. Finalment, també hem de tindre en compte que la producció creixent en valencià demanava correctors, entre els quals ha destacat Josep Lacreu, autor del *Manual d'ús de l'estàndard oral* (1990) i director de la *Gramàtica valenciana* (1995) i del *Diccionari valencià* (1995) (deutor, entre altres, del *Diccionari Gregal. Valencià-Castellà, Castellà-Valencià*, 1987, de Vicent Pascual).

Paral·lelament a la formació de professors universitaris, també han anat gestant-se dos plans d'estudi de llengua i de literatura (l'un a València, i l'altre a Alacant), progressivament més profunds i més amplis. La formació d'ensenyants eficaços i d'investigadors competents no es pot improvisar, com sap qualsevol professor universitari, sinó que és el resultat de la formació d'un bon equip de pedagogs i d'investigadors. Finalment, pel que fa als estudiants, podem dir que, en els nostres dies, cada any ixen llicenciats de les universitats

de València i d'Alacant un bon planter de futurs historiadors valencians de la literatura i lingüistes valencians, de futurs ensenyants i correctors, de futurs presentadors i locutors, de futurs traductors i dobladors, etc. Concretament, cada any ix cap a un centenar de llicenciats, cosa inimaginable fa dues dècades. Per una altra banda, encara que la Universitat Jaume I, de Castelló, només té llicenciatura en filologia anglesa, també disposa d'un bon grapat de lingüistes valencians i d'historiadors de la literatura, que contribueixen a formar llicenciats sensibilitzats per la realitat lingüística i literària del nostre país.

Pel que fa als professors, podem dir que, actualment, els historiadors valencians de la literatura i els lingüistes valencians comencen a ser una realitat sòlida, com demostren les tesis doctorals, les publicacions (i la qualitat de les publicacions), els cursos de post-grau, la intervenció en congressos i col·loquis internacionals, i la preparació i realització de col·loquis científics.

No és cosa de donar ací llistes de dotzenes i dotzenes de títols i d'autors sobre les qüestions esmentades, i n'hi haurà prou dient que els historiadors valencians de la literatura i els lingüistes valencians comencen a trobar-se al mateix nivell que els de Barcelona, cosa significativa de l'espenta del valencianisme, ja que Barcelona ha sigut una ciutat prou menys provinciana que València i, per tant, ha sigut més profunda (o local) i més oberta (o internacional) als corrents culturals europeus, tant els literaris com els lingüístics.

8.3.4. El futur previsible de la normativa lingüística valenciana

Davant del panorama lingüístic valencià a què han arribat les universitats valencianes, no és arriscat dir que, en el futur, els escriptors valencians ja no hauran de tornar a fer les funcions de Carles Salvador i d'Enric Valor: suplir la inexistència de lingüistes valencians (o pràcticament la inexistència). Per una altra banda, el valencià ja es troba en condicions científiques adequades per a acarar mínimament bé un hipotètic canvi d'algun aspecte de la normativa lingüística valenciana. En efecte, la formació de lingüistes valencians en les universitats valencianes fa que ja siga possible el respecte a les condicions que hem comentat en §8.2.4.

De fet, la formació de l'Institut de Filologia Valenciana representa la institucionalització dels estudis literaris i lingüístics d'investigadors valencians. Aquest institut el va fundar Sanchis Guarner l'any 1978 (quan el valencià acabava de retornar a la Universitat de

València) per afrontar tres objectius: canalitzar la publicació de treballs de recerca en llengua i en literatura; promoure l'ensenyament del valencià; i emetre informes i dictàmens tècnics en matèria de llengua, toponímia i antroponímia. Després de la formació de la Universitat d'Alacant (1979), i davant de la formació pròxima de la Universitat Jaume I, de Castelló, en 1987 hom va decidir transformar l'institut en interuniversitari, de manera que estiguessen aplegades totes les universitats valencianes que tenien estudis de filologia. Tanmateix, la Generalitat Valenciana no va aprovar aquesta transformació fins a set anys després, en 1994.¹³

El futur de la normativa lingüística valenciana és, certament, molt atractiu, però necessita que el poder polític de la Generalitat Valenciana actue correctament. Davant del procés de formació i de maduració dels historiadors de la literatura i de lingüistes valencians, no cal dir que seria una burla al poble valencià, a la universitat i a allò que hi ha representat en la universitat (el món del saber seriós o raonat), qualsevol intent d'institucionalització de la capacitat normativa lingüística valenciana que marginara directament o indirectament l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

Quan, després de tantes dècades d'existència precària, el valencià comença a tindre una vida universitària estable i digna, seria ignominiós que el poder polític valencià retrocedira trenta o quaranta anys en la marginació social del valencià, i gosara triar o introduir persones que no han demostrat per mitjà d'obres d'investigació o d'obres literàries que tenen les condicions mínimes per a ajudar al desenvolupament rigorós i eficaç de la normativa lingüística valenciana. De fet, hi ha hagut algun membre de l'Acadèmia de Cultura que ha publicat articles en la premsa sobre la normativa lingüística valenciana, i la llengua que ha usat fa pensar que no domina ni l'ortografia, ni la fonètica, ni la morfologia, ni la sintaxi del valencià, i costa de creure que una persona així vulga intervingre en la normativa lingüística valenciana. No diré noms per tal d'evitar situacions desagradables, però amb el benentès que l'interés del poble valencià està per damunt de les actituds d'unes certes persones i, per tant, si arriba a ser convenient que els lingüistes valencians fem anàlisis

¹³ Un any més tard, el 27-12-1995, la Universitat Politècnica de València va demanar l'ingrés en l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, encara que en aquesta universitat no hi ha estudis de filologia. Els lectors que vulguen tindre més informació sobre l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana poden consultar Pitarch (1996: 139-167).

públiques sobre quin coneixement del valencià han demostrat unes persones determinades, caldrà fer-les.

A causa de les raons anteriors, és necessari esperar que, de la mateixa manera que els partits polítics tenen l'obligació de respectar l'autonomia del poder judicial, també han de respectar el poder de decisió dels investigadors valencians, els quals es troben bàsicament representats en l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. En realitat, el PSOE i el PP valencians han fet més d'una acció que va profundament en contra dels interessos lingüístics del poble valencià (cosa que comentarem en la secció següent), i, si en feien més, seria una agressió molt greu contra la llengua pròpia del poble valencià.

8.4. El poder polític davant de la normativa lingüística valenciana

8.4.1. L'actuació des de 1983 fins a 1995

L'any 1982 va ser històric per al poble valencià, ja que, després de dos segles i mig ben llargs d'abolició del Regne de València per la força de les armes (1707), els valencians tornàvem a existir legalment, tornàvem a ser un poble que té la Generalitat com a manifestació de la seua sobirania i voluntat política.

Ara bé, en aquesta recuperació històrica hi hagué unes quantes ombres. Per exemple, una persona mínimament imparcial no pot deixar de dir que el PSOE i el PP valencians no actuaren com el PP i el PSOE de les Illes Balears, sinó que, contràriament, varen silenciar que a les Illes Balears i a Catalunya es parlen variants de la mateixa llengua que parla el poble valencià. Podríem dir que aquest ocultament és un menyspreu a la lingüística internacional, però ens interessa molt més assenyalar que aquella actuació política és un atac contra l'ús social del valencià per les raons que hem mirat d'explicar en el capítol seté.

De més a més, el PP i el PSOE valencians, després de fer que, des d'un cert punt de vista jurídic, el valencià no tinguera cap relació amb els parlars de les Illes Balears i de Catalunya (cosa que, cal dir-ho, enfronta les lleis valencianes amb la lingüística internacional — i amb l'Acadèmia de la llengua castellana— i, per tant, deixa malparada la legalitat valenciana davant de la ciència), després de realitzar el PSOE i el PP valencians aquest acte tan poc afortunat, el partit polític que ens ha governat als valencians durant els anys hui-tanta (és a dir, el PSOE), no ha fet res per tal que hi haguera una institució que tinguera poder legislatiu sobre aquella entitat lingüísti-

ca que acabaven de crear jurídicament.

Sembla obvi que, actuant així, els polítics valencians no solament han intentat separar el valencià dels parlars de les Illes Balears i de Catalunya, sinó que, damunt, han deixat el valencià com una llengua sense normativa legal i, per tant, qualsevol persona sense escrúpols pot, en institucions públiques, escriure el valencià ignorant tota la codificació lingüística que el valencianisme ha elaborat en l'últim segle i mig, sobretot durant el segle XX. Ara ha passat a les Corts Valencianes, i abans ja havia passat en unes altres institucions públiques valencianes.

No cal dir que no hi ha cap oblit darrere de l'omissió tan extraordinària de deixar el valencià sense una institució legisladora, com comprovaran els lectors que consulten denúncies com les que han fet el sociolingüista Vicent Pitarch o l'advocat Ernest González.¹⁴ En realitat, hi ha hagut no pocs intents d'evitar que els polítics valencians deixaren el valencià a mercé de qualsevol. Per exemple, el dia 15-10-1983, quan s'estava discutint en les Corts Valencianes la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, Antoni Ferrando va demanar que s'hi reconeguera l'Institut de Filologia Valenciana com a institució normativitzadora del valencià. Però el PSOE i el PP s'estimaren més deixar el valencià en la situació pràcticament d'inexistència en què l'han deixat, com a entitat jurídica inexistent. Com ja hem comentat, el PSOE va tardar ni més ni menys que set anys a aprovar la transformació de l'Institut de Filologia Valenciana en interuniversitari (1987-1994). Vet ací de quina manera comenta Pitarch l'absència d'una institució legisladora del valencià:

«Al si del mosaic lingüístic que configura l'estat espanyol, l'autoritat competent en cada llengua hi és sancionada, bé per llei [...], o bé per decret. [...] La situació, però, hi presenta una excepció clamorosa, i oprobiosa, justament la del País Valencià, cas únic, dins el conjunt administratiu espanyol, en què la llengua nacional resta desprotegida dels mecanismes elementals reguladors que operen en qualsevol indret civilitzat del nostre entorn sociocultural. Una tal desprotecció, per descomptat, implica que la comunitat catalanòfona del país reste abandonada a una mena de caos social, amb repercussions que, ara i adés, assoleixen tons de violència, sovint moral i, fins i tot, física.» (Pitarch —1996: 90)

¹⁴ Vegeu les pàgines 61-62 i 85 de Pérez Moragon i Andreu (1993).

«Justament aquesta deficiència [d'una institució amb poder legal sobre la normativització del valencià] figura al capdamunt de les particularitats que ens distancien de les resta de les societats civilitzades del nostre entorn, de l'immediat i del que no ho és tant. I si és cert —tal com ho sembla— que un tal dèficit siga el producte acumulatiu de desercions, de vacil·lacions, de xantatges i de complicitats inconfessables, llavors hem de reconèixer que el problema de l'autoritat lingüística ha esdevingut un autèntic tabú entre nosaltres.» (Pitarch —1996: 104)

Davant d'aquesta situació intolerable, el director de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Antoni Ferrando, es va adreçar el 1991 al president de les Corts Valencianes per cridar-li l'atenció sobre l'absència d'una institució valenciana que estiguera encarregada de la normativització lingüística. Però la resposta va ser el silenci. O pitjor encara: la burla del poble valencià i l'intent d'atraure vots.¹⁵

8.4.2. Una eixida beneficiosa per a tot el poble valencià

Davant d'aquesta negativa persistent a dignificar legalment el valencià, podem intuir com veuen el PP i el PSOE la llengua pròpia del poble valencià. En efecte, el fet de crear una entitat jurídica separada del balear i del català, i, per acabar-ho d'arredonar, l'agreguant d'afegir-hi el silenci sobre quina institució havia de legislar sobre aquesta entitat jurídica, opine que aquestes dues actuacions són una mostra de com s'han reduït els valors del poble valencià a una mercaderia electoral vulgar i simple; una mostra de fins a quin punt la presència insuficient de valors ètics i l'excés d'ambició per controlar i assegurar-se el poder polític, han rebaixat indignament la valencianitat al nivell de la compra de vots. De la mateixa manera que no hi ha cap partit polític que jugue amb la normativa lingüística del castellà, hauríem d'aconseguir que el valencià deixe de ser una arma electoral subjecta als vaivens de les urnes, i que es torne allò que no hauria d'haver deixat mai de ser: un símbol de tot el poble valencià.

En aquestes condicions, de la mateixa manera que el PSOE té l'honor històric (amb els vots a favor del PP) de ser el partit que, seguint l'actuació decidida del conseller Barceló (1978), ha començat a corregir la injustícia històrica de no deixar entrar el

¹⁵ Podeu consultar les ps. 148-149 de Pitarch (1996) sobre una actuació del PSOE (una actuació que, certament, no seria difícil ennegrir-la més).

valencià en les mateixes escoles valencianes, ara podria ser al revés. En efecte, el Partit Popular pot ser el partit polític que tinga l'honor històric (amb els vots a favor del PSOE) de passar del tribalisme guerrer i salvatge davant de la legislació lingüística sobre el valencià, a l'actuació civilitzada de mires àmplies (cap a tot el poble valencià) i llargues (endinsant-se bona cosa en el futur del poble valencià). Davant de les condicions i realitats que hem exposat en §8.2.3 i §8.3, el poder polític valencià no pot dubtar massa a l'hora de decidir quina classe d'institució valenciana, tenint competència científica en l'estudi del valencià, també ha de tindre'n la competència legislativa.

Si el Partit Popular ho desaprofita, serà una llàstima per a aquest partit polític, i una desgràcia en la història dels valencians. En canvi, si actua d'una manera intel·ligent i civilitzada, podrem avançar cap a models socials superiors. Concretament, actuant així faríem una bona passa per intentar que la divisió «dreta / esquerra» no siga un cisma d'odi social i d'enfrontament entre partits irreconciliables que de tant en tant donen espectacles deplorables en els mitjans de comunicació, sinó que, ben diversament, la discrepància entre la dreta i l'esquerra tindria un fons econòmic, social, cultural i lingüístic valencià que seria comú i compartit per la dreta i per l'esquerra, i, sobre aquest fons valencià comú, es debatrien, d'una manera raonada, argumentada i sobretot amb sinceritat, les divergències polítiques.

ÍNDIX D'AUTORS

- Aguiló, M.: 43, 138
 Alcover, A.M.: 37, 163
 Alcover-Moll (DCVB): 89,
 161
 Alemany, R.: 163
 Almela i Vives, F.: 95, 130
 Alpera, Ll.: 162
 Andrés i Estellés, V.: 95,
 108, 120, 130
 Aracil, Ll. V.: 124
 Aznar, J. A.: 62
 Azorín, 159
- Badia, A.M.: 31, 163
 Barberà, J.: 40
 Barberà Nolla, R.: 110
 Barceló, Ll.: 96, 168
 Bayarri, J.M.: 12, 13, 152
 Beüt i Belenguer, E.: 108
 Borràs, J.R.: 90, 91
 Bruguera, J.: 25
- Calveras, J.: 163
 Campbell, 73
 Canals, 155
 Cantavella, R.: 159, 162, 163
 Carrió, A. Ll.: 123, 137
 Casanova, E.: 19-20, 89,
 136, 163
 Casp, X.: 108
 Cervera i Grifol, 132
 Colomer, A., 113, 114, 117
 Colomina, J.: 24, 89, 136,
 146, 163
 Colón, G.: 25, 89-92, 95,
 104, 160
 Coromines (DECLC): 50,
 86, 160
- Cortés, S.: 67, 109
 Crystal, D.: 148-150
- DCVB—> Alcover-Moll
 DECLC—> Coromines
 DGLC—> Fabra
 Domínguez, M.: 118, 121
 DV—> Lacreu
- Escalante, E.: 112
 Escartí, V. J.: 19, 117
 Estellés—> Andrés i Estellés
- Fabra, P.: 12, 13, 16, 29, 31,
 33, 40-46, 48, 49, 56, 57,
 59-61, 66, 75, 81, 92,
 106, 121, 138, 143, 145,
 163
 Ferrando, A.: 18, 19, 123,
 163, 167, 168
 Ferrer, sant Vicent: 120, 155
 Ferrer Pastor, F.: 160
 Fornés, Ll.: 46, 110
 Fullana, Ll.: 35, 158
 Fuster, J.: 95, 121, 130
- Galí, A.: 22
 Garcia Girona, J., 34, 36, 37
 Garcia i Sanz, A.: 39
 Gimeno, Ll.: 34, 36, 37,
 136, 163
 Giner i Marco, J.: 7, 38, 39,
 50, 59, 108, 146, 159-
 161
 Gomis, J.R.: 124-125, 137
 Gonzàlez, E.: 167
 Guinot, S.: 37, 47
 Gulsoy, J.: 163

- Harris, 73
Haugen, 29
Huguet, G.: 33-35, 37, 142
Huguet, J.: 97
- Iborra, J.: 162
- Jaume I, 155
Johnson, 149
- Kloss, 29
- Lacreu (DV): 22, 27, 53,
163
Lamuella, X.: 29
Llorente, T.: 43, 69, 139,
140
Llorente Falcó, T.: 38, 47
Llull, R.: 62, 121
López i Quiles, A.: 20
- March, A.: 58, 120, 130
Maroto, J.V.: 132
Marqués, J. V.: 79
Martí, J.: 20, 24, 25
Martí, V.: 132
Martines, J.: 24
Martínez i Bernat, A.: 9, 129
Martínez Ferrando, 95
Martorell, J.: 58, 62, 120,
130
Martos, J. Ll.: 123
Messeguer, Ll.: 48, 163
Metge, B.: 62, 138
Michavila, E.: 67
Milà i Fontanals, M.: 35
Moll, F.B.: 50, 159, 163
Mollà, T.: 114
Montoya, B.: 111
Morel-Fatio, 163
- Murgades, J.: 26, 30, 150, 151
Ninyoles, R.: 114, 115
- Par, A.: 163
Pascual, V.: 163
Pascual Tirado, J.: 37, 121,
159
Pérez Montaner, J.: 20, 162,
163
Pérez Moragon, F.: 20, 33,
37, 44, 45, 67, 95-97,
99, 100, 158
Pérez Moragon i Andreu:
33, 39, 48, 67, 91, 97,
167
Pérez i Piquer, A. V.: 66,
102
Pitarch, J. Ll.: 20, 96
Pitarch, V.: 10, 20, 24, 29,
33, 34, 37, 40, 65, 68,
79, 96, 102-104, 117,
123, 150-151, 158n,
163, 165, 167-168
Pizcueta, A.: 37, 142
Polanco, Ll. B.: 20, 25-26,
31, 95, 163
Ponsoda, J.: 163
- Querol, V.: 43
- Ramos, R.: 152
Revest, Ll.: 35-37, 142, 158
Ribelles Comín, J.: 37
Riera, M.A.: 124
Ródenas, Cl.: 110
Roís de Corella, 88, 155
Russell Gebbett, 163
- Salvador, C.: 22, 35, 37, 39,
108, 130, 132, 141, 142,

- 158, 161, 164
 Sánchez Gonzalbo, A.: 37
 Sanchis Guarner, M.: 7, 22,
 50, 75, 81, 86, 88, 93,
 96, 97, 108, 121, 145,
 146, 158, 159, 162-164
 Sansano, G.: 118
 Saragossà, A.: 40, 44, 53,
 55, 59, 64, 122, 145
 Saussure, F.: 73
 Schädel, 163
 Seco, M., 77
 Segarra, M.: 58, 107
 Segura, C.: 123
 Serrano, R.: 161
 Simbor, V.: 20, 35, 36, 152,
 158, 161, 163
 Solà, J.: 22
 Tirant lo Blanch—> Martínez
 i Bernat
 Tuson, J.: 148
 Valor, E.: 22, 89, 108, 121,
 147, 160, 161, 164
 Ventura, V.: 108
 Veny, J.: 163
 Verdaguer, J.: 68
 Viciano, P.: 17, 117
 Vila, A.: 13, 99
 Villalonga, F.: 116
 Vinatea, E.: 117
 Webster, 149
 Xambó, R.: 98
 Zaplana, E.: 114, 127

1987, *Actes del Seminari sobre el català i el castellà*, Universitat de València i Patronat de l'Alcalde de València, vol. 1, p. 37-42.

1988a, *Estudi 1987a*: «Evolució de la segona persona del singular del present indicatiu del verb *ser* en català», *Actes del 1er Congrés Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Torroella del Segura, 7-9 octubre 1987, p. 417-420.

1988b, *Estudi 1987b*, *Actes de la 1a Jornada científica del Club de Investigació PICA*, 1987, *Actes del XIX Congrés Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Universitat de Santiago de Compostela, 1987, V. *Comunicacions i Informes de*

BIBLIOGRAFIA CITADA

- ARACIL, Lluís V. (1982): *Papers de sociolingüística*. Barcelona, Ed. La Magrana
- ARACIL, Lluís V. (1983): *Dir la realitat*. Barcelona, Edicions Països Catalans.
- AZNAR CASANOVA, José Antonio (1991): *Alternativas teóricas en percepción: Raíces, orígenes y actualidad*. València, Nau llibres.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1964): *Llengua i cultura als Països Catalans*. Barcelona, Ed. 62.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1973): *La llengua catalana abir i avui*. Barcelona, Curial.
- BARBERÀ, Jeremies (1982): *Les normes de 1932*. València, Acció Cultural del País Valencià.
- BORRÀS, Joan Ramon (1982): *Les normes de l'acadèmia. Anàlisi d'una aberració*. València, Eliseu Climent Editor.
- BRUGUERA, Jordi (1985): *Història del lèxic català*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- CANTAVELLA, Rosanna (1992): «Manuel Sanchis Guarnier, professor», dins *Miscel·lània Sanchis Guarnier*, València, Universitat de València / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, volum I, ps. 37-42.
- CASANOVA, Emili (1986): «Evolució de la segona persona del singular del present d'indicatiu del verb ser en català», *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Tarragona-Salou, 1-5 octubre 1985, ps. 467-493.
- CASANOVA, Emili (1993): «El català dins la Romània: a propòsit del doble incoatiu esc / isc», *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filoloxía Románicas*. Universidade de Santiago de Compostela, 1989, V, Gramàtica Històrica e Historia da

Lingua, A Coruña, ps. 293-315.

- CASANOVA, Emili (1996): «Aportacions d'Enric Valor a la lexicografia catalana: el *Vocabulari Castellut* de 1948, d'Enric Valor i Josep Giner», *Actes del Simposi Enric Valor*, Alacant, ps. 147-180.
- CASANOVA, Emili (1996b): «Una obreta inèdita de Manuel Sanchis Guarner de 1949: una llista de variants valencianes al diccionari *Fabra* de 1932», *Almaig*, Ontinyent, ps. 97-101.
- CASANOVA, Emili (1997): «El diccionari de l'Institut d'Estudis Valencians de 1937», *Caplletra*, 17, Primavera de 1994, ps. 49-82.
- COLOMER FERRÀNDIZ, Agustí (1996): «Apunts per a una proposta nacional valenciana des del personalisme comunitari», dins *El valencianisme que ve*, diversos autors, València, Editorial Saó, ps. 135-152.
- COLOMINA I CASTANYER, Jordi (1995): *Els valencians i la llengua normativa*. Alacant, Institut de Cultura Juan Gil-Albert.
- COLÓN, Germà (1967): «Elementos constitutivos del español: Catalanismos», dins *Enciclopedia Lingüística Hispánica*, II, ps. 193-238.
- COLÓN, Germà (1982): «Les Normes de Castelló i unes consideracions ortogràfiques», Universitat de Barcelona. Acte inaugural del Curs 1982-1983. *Homenatge a Pompeu Fabra*, Barcelona, 1982, ps. 41-52. Cite per Colón (1997: 401-408).
- COLÓN, Germà (1993): «L'accent entre la filologia i el partidisme», dins el diari *Levante-El Mercantil Valenciano*, València, 1 d'abril de 1993. Cite per Colón (1997: 395-399).
- COLÓN, Germà (1993b): *El lèxic català dins la Romània*. València, Universitat de València.
- COLÓN, Germà (1995): «En l'horitzó blau: reductivisme lexicogràfic valencià», *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Madia i Margarit*, Barcelona, I, ps. 201-220. Cite per Colón (1977: 409-429).
- COLÓN, Germà (1997): *Estudis de filologia catalana i romànica*. València / Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CORTÉS CARRERES, Santiago (1995): *València sota el règim franquista, 1939-1951. Instrumentalització, repressió i resistència cultural*. València-Barcelona, Institut de Filologia València / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- CRYSTAL, David (1988): *English language*. Londres, Penguin books.
- DCVB = A.M. Alcover i F.B. Moll (1926-68): *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca, Ed. Moll, 10 vols.
- DECLC = J. Coromines (1980-91): *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*. Barcelona, Curial, 9 vols.
- DGLC = P. Fabra (1932): *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona. Edhasa. Use l'edició de 1968.
- Documentació formal de l'ortografia de la llengua valenciana*: —> Real Academia
- El valencianisme que ve*: —> Colomer, Escartí, Martínez
- ESCARTÍ, Vicent Josep (1996): «Pensar el País», dins *El valencianisme que ve*, diversos autors, València, Editorial Saó, ps. 121-133.
- FABRA, Pompeu (1906): «Qüestions d'ortografia catalana», *I Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1906, 188-221. Entre claudàtors, també cite per Fabra (1980: 23-78).
- FABRA, Pompeu (1907): «Sobre diferents problemes pendents en l'actual català literari», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 352-369. Cite per Fabra (1980: 83-106).
- FABRA, Pompeu (1912): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona. L'Avenç.
- FABRA, Pompeu (1917): «Pròleg», *Diccionari Ortogràfic*, 5-24. Entre claudàtors, també cite per Fabra (1980: 107-128).
- FABRA, Pompeu (1924): «L'obra de depuració del català», Discurs presidencial llegit a l'Ateneu Barcelonès en la sessió inaugural del curs acadèmic de 1924-25. Cite per Fabra (1980: 149-166).
- FABRA, Pompeu (1927): «De la depuració de la llengua literària», *La Nova Revista* I.1, 4-10. Cite per Fabra (1980: 167-176).
- FABRA, Pompeu (1980): *La llengua catalana i la seva normalització*. Barcelona. Ed. 62. A cura de Francesc Vallverdú.
- FERRER PASTOR, Francesc (1985): *Diccionari general*. València. Denes.
- FERRER PASTOR, Francesc, i GINER I MARCO, Josep (1956): *Diccionari de la rima*. València, Frederic Doménech. Reedició (ampliada) el 1980 (València, Denes), sense el nom de Josep Giner.
- FORNÉS, Ll. (1995): *La València occitana*. València, Ajuntament de València.
- GIMENO BETÍ, Lluís (e.p.): *Joaquim Garcia Girona: lleialtat lingüística*

ca i creació literària.

- GINER, Josep (1985): «Les normes ortogràfiques de 1932: El procés de normativització», dins *Llir entre cards. La generació del 1930 i el seu temps*, ps. 141-146. València, Associació cultural de filologia.
- HARRIS, C., i CAMPBELL, L. (1995): *Historical syntax in cross-linguistic perspective*. Cambridge, University Press.
- IBORRA, Josep (1984): «L'ensenyament de la llengua al País Valencià (1950-1982)», dins *Actes de les cinquenes jornades d'història de l'educació als Països Catalans*, Vic, 1982, Ed. Eumo, volum II («Llengua i educació en una perspectiva històrica»), ps. 74-81.
- LACREU, Josep (1990): *Manual d'ús de l'estàndard oral*. València, Universitat de València. Use l'edició de 1992.
- LACREU, Josep (dir.) (1995): *Diccionari Valencià*. València, Generalitat Valenciana. Conselleria d'Educació i Ciència.
- LACREU, Josep (dir.) (1995): *Gramàtica valenciana*. València, Generalitat Valenciana. Conselleria d'Educació i Ciència.
- LAMUELA, Xavier (1994): *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona, Edicions 62.
- MARQUÉS, Josep Vicent (1974): *País perplex*. València, E. Climent Editor.
- MARTÍ, Joaquim (1994): «Aproximació a la llengua del segle XIX a través dels sainets valencians», dins *Actes del I Congrés de Lingüística General*, volum IV, València, 1994.
- MARTÍNEZ I BERNAT, Antoni (1996): «Decidim què volem ser: una proposta valencianista i democràtica», dins *El valencianisme que ve*, diversos autors, València, Editorial Saó, ps. 57-69.
- MARTOS I SÁNCHEZ, Josep Lluís (1994-95): «El foc que ens crema. Repàs a la situació sociolingüística d'Alacant», *Quaderns de Migjorn* 2, 293-303.
- MONTOYA, Brauli (1996): *Alacant: la llengua interrompuda*. València, Comercial Denes.
- MONTOYA, Brauli (1997): «La configuració sociolingüística de la ciutat d'Alacant», *Festa. Revista de les Fogueres de sant Joan*, núm. 58, ps. 12-13.
- MURGADES, Josep (1996): *Llengua i discriminació*. Barcelona, Curial.
- NINYOLES, Rafael Lluís (1969): *Conflicte lingüístic valencià*. València. Tres i Quatre.
- PASCUAL, Vicent (1987): *Diccionari Gregal. Valencià-Castellà, Castellà-Valencià*. València, Gregal. Reeditat el 1990 en l'edi-

torial Tabarca.

- PÉREZ MORAGON, Francesc (1982): *Les normes de Castelló*. València, Eliseu Climent Editor.
- PÉREZ MORAGON, Francesc (1982b): *L'Acadèmia de Cultura Valenciana. Història d'una aberració*. València, E. Climent editor.
- PÉREZ MORAGON, Francesc (1985): «Les normes ortogràfiques de 1932: La consolidació de la normativització», dins *Llir entre cards. La generació del 1930 i el seu temps*, ps. 147-152. València, Associació cultural de filologia.
- PÉREZ MORAGON, Francesc, i ANDREU I BELLÉS, Joan (eds.) (1993): *Les normes de Castelló. Una reflexió col·lectiva seixanta anys després*. Castelló, Publicacions de la Universitat Jaume I.
- PÉREZ MONTANER, Jaume (1984): «Els estudis de llengua i literatures catalanes a les universitats del País Valencià», dins *Actes de les cinquenes jornades d'història de l'educació als Països Catalans*, Vic, 1982, Ed. Eumo, volum II («Llengua i educació en una perspectiva històrica»), ps. 337-345.
- PÉREZ I PIQUER, Aigües Vives (1994-1995): «El procés de valencianització dels noms dels municipis», *Quaderns de Migjorn*. Revista d'estudis comarcals del sud del País Valencià 2, 219-229.
- PITARCH, Josep Lluís (1979): «I Pla Experimental per a l'Ensenyament del Valencià: una visió crítica», *L'Espill*, 3 (tardor de 1979), ps. 115-122.
- PITARCH I ALMELA, Vicent (1982): «Pròleg», *Les normes de Castelló*, de Francesc Pérez Moragon, 7-34.
- PITARCH I ALMELA, Vicent (1985): «Les normes ortogràfiques de 1932: El procés de normativització», dins *Llir entre cards. La generació del 1930 i el seu temps*, ps. 131-139. València, Associació cultural de filologia.
- PITARCH I ALMELA, Vicent (1994): *Parlar i (con)viure al País Valencià*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PITARCH I ALMELA, Vicent (1995): *L'Eix Castellonenc de la Cultura Contemporània*. Castelló de la Plana, Diputació de Castelló.
- PITARCH, Vicent (1996): *Control lingüístic o caos*. Alzira, Edicions Bromera.
- POLANCO, Lluís B. (1996): «El llenguatge: una xarxa de normes», *Mètode*. Revista de Difusió de la Investigació de la Universitat de València 12, 25-28.

- RAMOS, Joan Rafael (1992): «Reflexions al voltant de la proposta lingüística de Josep Nebot i Pérez», *Caplletra* 12, 11-32.
- Real Academia de Cultura Valenciana. Seccio de Llengua i Lliteratura (1995): *Documentació formal de l'ortografia de la llengua valenciana*. València, Ajuntament de València.
- RIGOL, Joan (1986): *Poble i consciència nacional*. Barcelona, Edicions 62.
- SALVADOR, Carles (1951): *Gramàtica Valenciana*. València, Lo Rat Penat. Use l'edició 17, de 1995, Eliseu Climent editor.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica valenciana*. València, Torres. N'hi ha una reedició facsímil a cura d'A. Ferrando, Barcelona, Alta Fulla, 1993. .
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1972): *La llengua dels valencians*. València, Tres i Quatre.
- SARAGOSSÀ, Abelard (1997): *Criteris de la normativa. L'ortografia contemporània. Uns quants problemes actuals*. València, Ed. Saó i Diputació de Tarragona.
- SAUSSURE, Ferdinand de (1916): *Cours de linguistique générale*. Paris, Payot.
- SECO, Manuel (1989): «Un catalanismo sintáctico en el español de hoy», dins *La corona de Aragón y las lenguas románicas. Miscelánea homenaje a Germà Colon*, ps. 309-318.
- SEGARRA, Mila (1985): *Història de l'ortografia catalana*. Barcelona, Empúries.
- SEGURA I LLOPES, Carles (1994-95): «Tractament de la llengua als llibrets de festa d'Alacant», *Quaderns de Migjorn* 2, 283-292.
- SERRANO, Rosa (1995): *Converses amb un senyor escriptor. Enric Valor*. València, Ed. Tàndem.
- SIMBOR, Vicent (1983): *Carles Salvador i Gimeno: una obra decisiva*. València, Diputació Provincial.
- SIMBOR, Vicent (1992): «La proposta gramatical del P. Lluís Fullana i Mira (1871-1948)», *Caplletra* 12, 33-58.
- SOLÀ, Joan (1989): «L'ortografia ahir, avui i demà», *Les formalitats gràfiques i ortogràfiques de l'escrit*, P. Battaner, J. Gutiérrez i E. Sanahuja (eds.), 23-45. Cite per Solà (1990: 41-62).
- SOLÀ, Joan (1990): *Lingüística i normativa*. Barcelona, Empúries.
- TUSON, J. (1988): *Mal de llengües. A l'entorn dels prejudicis lingüístics*. Barcelona, Empúries.
- VALOR, Enric (1971): *Millorem el llenguatge*. Dos volums. València, Gorg.

- VALOR, Enric (1973): *Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano*. València, Gorg.
- VALOR, Enric (1977): *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*. València, 3i4.
- VALOR, Enric (1983): *Temes de correcció lingüística*. València, 3i4.
- VALOR, Enric (1983): *La flexió verbal*. València, 3i4.
- VALOR, Enric (1989): *Vocabulari fonamental*. Barcelona, Plaza & Janés.
- VICIANO, Pau (1995): *La temptació de la memòria*. València, E. Climent editor.
- VILA I MORENO, Alfons (1995): *Normes d'ortografia valenciana (Aportació al seu estudi històric)*. València, Lo Rat Penat.
- XAMBÓ I OLMOS, Rafael (1995): «Ideologies lingüístiques i mitjans de comunicació al P.V.», *IV Jornades de Sociolingüística*, 127-145.

ÍNDEX GENERAL

0. Introducció	9
0.1. Objectius i descripció de l'obra	9
0.1.1. Els objectius més generals d'aquest llibre	9
0.1.2. Descripció del llibre per capítols (I). El passat	11
0.1.3. Descripció del llibre per capítols (II). El present	13
0.1.4. Descripció del llibre per capítols (III). El futur	15
0.2. Una manera ràpida de llegir el llibre	16
0.3. Un llibre d'origen universitari que voldria tindre un abast popular	17
0.4. Gestació del llibre	18

PART PRIMERA. EL PASSAT

1. Importància de l'ortografia. L'ortografia dins de la teoria lingüística i dins de les societats	21
1.0. Introducció	21
1.1. L'ortografia dins del sistema lingüístic	21
1.2. Les finalitats més bàsiques de les normatives lingüístiques	23
1.3. L'ortografia dins de la normativa lingüística. Importància social de l'ortografia	26
1.4. Els defensors d'un poble i l'ortografia	30
1.5. Consciència valenciana de la importància social de l'ortografia	30
1.6. Conclusions sobre la importància de l'ortografia	32
2. Gestació, aprovació i valoració de les Normes Ortogràfiques de Castelló	33
2.0. Introducció	33
2.1. Gestació i aprovació de les Normes Ortogràfiques de Castelló	33
2.2. Les Normes Ortogràfiques de Castelló: valoració del valencianisme	37
2.3. Els criteris de selecció que expliquen les Normes Ortogràfiques de Castelló	40

2.4. Mitjans fabrians en l'objectiu d'arribar a una normativa anticentralista	42
2.5. Sobre les relacions de Fabra amb el barceloní	43
2.6. Sobre les relacions de Fabra amb el valencià	44
2.7. Conclusions sobre la gestació i l'aprovació de les Normes Ortogràfiques de Castelló	47
3. Les Normes Ortogràfiques de Castelló dins de l'ortografia de les llengües romàniques	49
3.0. Introducció	49
3.1. Què vol dir que una llengua s'escriu com es parla	49
3.2. Principals problemes ortogràfics de les llengües romàniques	52
3.2.1. Origen dels problemes	52
3.2.2. La contradicció de les lletres mudes	52
3.2.3. Una irregularitat d'una irregularitat d'una irregularitat	53
3.2.4. Origen dels enigmàtics <i>dígrafs</i>	54
3.2.5. Un intent de simplificar produint irregularitats	54
3.2.6. Per què no escrivim <i>qi</i> ?	55
3.2.7. Conclusions sobre els problemes ortogràfics de les llengües romàniques	55
3.3. Causa dels problemes ortogràfics de les llengües romàniques	56
3.4. Objectius ortogràfics de Pompeu Fabra: subordinació a la grafia medieval	57
3.4.1. El principi general	57
3.4.2. Condicions generals per a introduir canvis ortogràfics: separació escassa de la grafia medieval i guanys expressius o estructurals importants	58
3.4.3. Conclusions sobre els objectius ortogràfics de Pompeu Fabra davant de la llengua medieval	60
3.5. Objectius ortogràfics de Pompeu Fabra: consideració de la grafia llatina	60
3.5.1. Una convenció ortogràfica de les llengües romàniques davant del llatí	60
3.5.2. Un problema ortogràfic davant de la convenció romànica	61
3.5.3. La proposta de Fabra	61
3.5.4. Unió de la grafia medieval i de la convenció romànica: <i>il·legal</i>	62
3.5.5. Més sobre la supeditació al llatí	64
3.6. La codificació ortogràfica i els topònims o noms de lloc	64

3.7. Conclusions sobre les Normes Ortogràfiques de Castelló dins de l'ortografia de les llengües romàniques	65
4. La necessitat d'estabilitat en l'ortografia	67
4.1. Les Normes Ortogràfiques de Castelló durant la dictadura franquista	67
4.2. La necessitat d'estabilitat en la normativa lingüística (i en particular en l'ortografia)	68
4.3. Conclusions sobre la necessitat d'estabilitat en l'ortografia	69

PART SEGONA. EL PRESENT

5. Anàlisi d'un qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló	71
5.0. Introducció	71
5.1. Anàlisi dels principis de l'Acadèmia de Cultura Valenciana que guien la seua acció hipotèticament normativitzadora	72
5.1.0. Introducció	72
5.1.1. La marginació de la «diacronia» i el silenciament de la situació sociolingüística del valencià	72
5.1.2. El silenciament de la situació sociolingüística del valencià i la deformació del «valencià que ara es parla»	74
5.1.3. Una contradicció dels autors, i un intent de confondre el poble valencià	75
5.1.4. Més mostres de la formació teòrica dels autors de l'Acadèmia	76
5.1.5. Quan les paraules perden les propietats semàntiques inherents: la ciència no buscaria l'explicació, i les institucions reguladores no legislarien	78
5.1.6. Conclusions sobre els principis de l'Acadèmia de Cultura Valenciana que guien la seua acció hipotèticament normativitzadora	80
5.2. Anàlisi d'argumentacions ortogràfiques de l'Acadèmia de Cultura	81
5.2.1. Els «absurts» «inventors» de grafies davant de la lletra y	81
5.2.2. Supressió de les representacions gràfiques de geminacions, fins quan són vives	84
5.2.2.1. Sobre la grafia <i>l-l</i>	84
5.2.2.2. Sobre la grafia « <i>m</i> + consonant»	85
5.2.2.3. Bandejament de geminacions vives	86
5.2.2.4. Els autors de l'Acadèmia i els treballs científics	87

5.2.2.5.	Unes suggerències per a deformar una miqueta més l'ortografia valenciana	87
5.2.3.	Presentació de grans escriptors valencians com a ignorants .	88
5.2.4.	Un altra contradicció dels autors de l'Acadèmia de Cultura: <i>els àssits apsurts</i>	89
5.2.5.	Una llista de qüestions que no analitzaré	90
5.2.6.	El sistema d'accentuació: quan les normatives passen, de servir a la llengua normativitzada, a servir als normativitzadors	92
5.2.7.	Conclusions sobre la classe d'argumentacions ortogràfiques de l'Acadèmia de Cultura	93
5.3.	Unes notes sobre la gestació d'un intent d'entrebancar la normativa lingüística valenciana	94
5.3.0.	Introducció	94
5.3.1.	Un intent d'impedir la recuperació del poble valencià	95
5.3.2.	Una institució amb voluntat lingüística sense lingüistes valencians ni pràcticament ús escrit del valencià	96
5.4.	L'actualitat: quan alguns diuen, sense proves, que tots els altres «manipulen» les Normes Ortogràfiques de Castelló, alhora que, manifestament, ells manipulen	98
5.4.0.	Introducció	98
5.4.1.	Una acusació contra les publicacions valencianes actuals	99
5.4.2.	Les «primitives» Normes Ortogràfiques de Castelló són ben actuals	99
5.4.3.	Quan alguns diuen, sense donar-ne proves, que tots els altres «manipulen», alhora que, manifestament, ells manipulen .	101
5.4.4.	Una mostra del respecte i l'estima cap al valencià: tres grafies diferents durant cinc anys per al nom de la capital valenciana	102
5.5.	Conclusions sobre el qüestionament de les Normes Ortogràfiques de Castelló	103
6.	Els valencianistes es veuen quan opinem sobre l'ús social del valencià .	105
6.0.	Introducció	105
6.1.	El marc sociolingüístic de les normatives lingüístiques	106
6.2.	De quina manera una part de les persones contràries al valencià es vesteixen de valencianistes i acusen els valencianistes de renegats	108
6.3.	Per una valencianització de la nostra societat. Causes i avantatges .	111
6.4.	Per una mobilització adequada del valencianisme social	115

6.5. Sobre el lloc i la manera de debatre els problemes de la normativa lingüística valenciana	118
6.6. Una obligació dels mitjans valencians de comunicació	120
6.7. Conclusions. Per un programa sobre la recuperació de l'ús social del valencià	122
6.8. Conclusions. Per una reconstrucció de la societat valenciana	123

PART TERCERA. EL FUTUR

7. Les relacions lingüístiques entre les Illes Balears, València i Catalunya	127
7.0. Introducció	127
7.1. Localisme i universalisme: dues forces que es necessiten mútuament	128
7.2. Exemples de relacions lingüístiques entre Mallorca, València i Catalunya	130
7.3. Les relacions lingüístiques geogràfiques: els pobles sans i els pobles humiliantment trepitjats	133
7.4. La ciutat de València ha de tornar a ser la capital lingüística dels valencians: unes quantes mesures i condicions	135
7.5. Les relacions lingüístiques entre pobles i la normativa lingüística: Palma i Barcelona	137
7.6. El marc d'uns quants canvis morfològics de la normativa lingüística valenciana	138
7.7. Conclusions sobre les relacions lingüístiques entre les Illes Balears, València i Catalunya	139
8. La normativa lingüística valenciana: un esbós sobre el passat immediat, el present i el futur	141
8.0. Introducció	141
8.1. Les tres causes bàsiques dels canvis extraortogràfics en la normativa lingüística valenciana	142
8.1.0. Introducció	142
8.1.1. Influències pertorbadores del castellà	143
8.1.2. Lligam amb el passat literari valencià i coordinació amb les Illes Balears i amb Catalunya	144
8.1.3. Lligam amb la llengua parlada	145
8.2. Agents i condicions dels canvis de les normatives lingüístiques	147
8.2.0. Introducció	147
8.2.1. El mite (interessat) d'una hipotètica «llibertat» normativa	148

8.2.1.1.	Els prejudicis i les normatives lingüístiques . . .	148
8.2.1.2.	El cas de l'anglès: una llengua sense institució normativitzadora que es troba extraordinàriament normativitzada	148
8.2.1.3.	La relació proporcional inversa que hi ha entre l'estructuració social i la necessitat d'una institució normativitzadora	150
8.2.1.4.	La hipocresia (o la ignorància) del mite de la «llibertat en a normativa»	151
8.2.2.	Necessitat d'una institució normativitzadora en les llengües marginades	151
8.2.3.	Condicions generals dels agents bàsics dels canvis de les normatives lingüístiques	152
8.2.4.	Cinc condicions bàsiques dels canvis de les normatives lingüístiques	154
8.2.4.1.	Realització d'investigacions	154
8.2.4.2.	Publicació i debat de les investigacions	155
8.2.4.3.	El benefici social ha de ser superior al perjudici	156
8.2.4.4.	No hi ha d'haver perill d'un cisma social	156
8.2.4.5.	Aprovació per les institucions legals	157
8.2.5.	Conclusions sobre els agents i les condicions dels canvi de les normatives lingüístiques	157
8.3.	Unes notes sobre la història social de la normativa lingüística valenciana entre 1932 i l'actualitat	158
8.3.1.	El passat: quan els escriptors havien de fer la funció de lingüistes	158
8.3.2.	Condicions en què s'ha desenvolupat la normativa	160
8.3.3.	El present esperançador de la normativa lingüística valenciana	162
8.3.4.	El futur previsible de la normativa lingüística valenciana	164
8.4.	El poder polític davant de la normativa lingüística valenciana	166
8.4.1.	L'actuació des de 1983 fins a 1995	166
8.4.2.	Una eixida beneficiosa per a tot el poble valencià	168
	Índex d'autors	171
	Bibliografia citada	175
	Índex general	183

*Aquest llibre fou acabat d'imprimir
el dia 22 de gener del 1998,
diada de la passió de
Sant Vicent
Màrtir*

No es tracta de conèixer només quina ortografia hem d'usar, ni tan sols els *com* i els *perquè*, sinó tot això destinat a atendre i resoldre problemes concrets que afecten els valencians. El subtítol del llibre, "Dades i reflexions per a una valencianització de la nostra societat", mostra la relació de dependència que l'autor vol establir entre l'ortografia i la societat que aspira a fer-la servir. Qüestions ortogràfiques i socials, per tant, concretes i mordents, que troben ací atenció detallada i solució aguda.

Abelard Saragossa (Silla, l'Horta-Sud, 1954) és professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València. Col·laborador de la revista *Saó*, ha participat en el llibre col·lectiu *El valencianisme que ve*, i és autor de *Criteris de la normativa*, el primer volum de la "Biblioteca Josep Giner" d'aquesta editorial.

ISBN: 84-88513-24-0

9 788488 513243

Biblioteca
Josep Giner

Saó
EDITORIAL